

Politikatudományi tanulmányok

2026

Budapest

POLITIKATUDOMÁNYI ELŐADÁSOK AZ
EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM ÁLLAM- ÉS
JOGTUDOMÁNYI KARA DOKTORI ISKOLÁINAK
KONFERENCIÁJÁN

2026. június 12.

Kiadja: ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola
1053 Budapest V. Egyetem tér 1–3.
ISSN 2064-986X

Szerkesztette: Dr. Antal Attila

Budapest
2026

TARTALOM

ELŐSZÓ	5
A KARI DOKTORANDUSZ KONFERENCIA POLITIKATUDOMÁNYI SZEKCIÓJÁNAK PROGRAMJA	6
BALOGH BENCE BALÁZS: AZ EUROSZKEPTIKUS JOBBOLDALI EURÓPAI PARLAMENTI PÁRTOK EURÓPA-KONSTRUKCIÓI: A 2014-2019-ES CIKLUS ELŐZETES DISKURZUSELEMZÉSE	7
Bevezetés.....	7
Elméleti kiindulópont: euroszepticismus és Európa-konstrukció.....	8
Kutatási kérdések, módszertan és korpusz	10
Az euroszeptikus jobboldali diskurzus fő dimenziói	11
Alternatív Európa-víziók.....	14
Következtetések	15
Felhasznált irodalom	16
Balogh, Bence Balázs: Europe Constructions of Eurosceptic Right-Wing Parties in the European Parliament: A Preliminary Discourse Analysis of the 2014-2019 Term	18
CZENE-JOÓ MÁTÉ: A REZILIENCIA FOGALMÁNAK MEGJELENÉSE AZ EURÓPAI POLITIKÁBAN	19
Bevezetés.....	19
A reziliencia fogalmának megjelenése az európai politikában	20
Kísérlet egy egységes értelmezési keret megteremtésére.....	22
A reziliencia szerepe az európai szakpolitikákban a koronavírus-járvány előtt és után	23
Összegzés	25
Felhasznált irodalom	26
Czene-Joó, Máté: The emergence of the concept of resilience in European politics.....	28
HADADI KRISTÓF: PÁRTFEJLŐDÉS A POLITIKATUDOMÁNYBAN. A MODERN PÁRTTIPOLÓGIÁK KRITIKÁI ÉS DILEMMÁI. A PÁRTMENTES PÁRTTÓL A VÁLLALKOZÓPÁRTIG	29
Bevezetés.....	29
A „pártdemokrácia válsága”.....	29
A digitális párt.....	31
A mozgalmi párt.....	33
A perszonalizált párt.....	34
Az antipárt	35
A vállalkozópárt	35
Konklúziók	36
Felhasznált irodalom	38
Hadadi, Kristóf: Party development in Political Science: Critiques and controversies of modern party typologies. From the "anti-party" to the "entrepreneurial party".....	39
LOVÁSZ DOROTTYA: ONE SIDE, TWO PATHS. A COMPARATIVE ANALYSIS OF KLÁRA DOBREV AND PÉTER MAGYAR’S POLITICAL STYLES IN THE 2024 HUNGARIAN EP CAMPAIGN	40
Introduction	40
Theoretical Approaches to Political Style.....	41
The Approach and Method of Robert Hariman.....	41
Populist Style.....	43

Method, Research Design and Presentation of the Sample.....	43
Case Selection	43
Method	44
Operationalization	44
Comparative Analysis of Two Political Styles: Klára Dobrev and Péter Magyar	45
Elements of the Realist Political Style	45
Elements of the Courtly Political Style	47
Elements of the Republican Political Style	50
Elements of the Bureaucratic Political Style.....	54
Elements of the Populist Political Style	57
Comparison of the two politicians' styles	60
Summary	61
Bibliography.....	63
Appendix	64
Lovász, Dorottya: Dobrev Klára és Magyar Péter politikai stílusának összehasonlító elemzése a 2024-es magyarországi európai parlamenti kampányban.....	66
SCHMIDT ELÍGIUSZ ÁKOS: ÚTON EGY ÚJ KONZERVATIVIZMUS FELÉ? A 2025-ÖS CPAC HUNGARY BESZÉDEK MORFOLÓGIAI VIZSGÁLATA.....	67
Bevezetés.....	67
A freedeni morfológia alapjai.....	68
A konzervativizmus freedeni morfológia szemszögéből	70
Módszertan	71
Magfogalmak: az identitáspolitikai kérdése.....	71
Határfogalmak: Isten, Haza, Család	74
A nacionalizmus mint híg ideológia.....	75
Felhasznált irodalom	78
Schmidt, Elígiusz Ákos: Towards a New Conservatism? A Morphological Analysis of the CPAC Hungary 2025 Speeches.....	79

ELŐSZÓ

A 2026-ban megtartásra került Kari Doktorandusz Konferencia újabb lehetőséget teremtett az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán működő Doktori Iskolák doktoranduszai számára arra, hogy bemutassák doktori kutatásaikat egymás és a közönség számára. Fontos esemény ez, amely szakmai segítséget jelent a doktori hallgatók számára, ugyanakkor alkalmat ad arra is, hogy a tudományegyetemi ethosz szellemében bepillantást nyerjünk és engedjünk a rendkívül sokféle értékes tudományos kutatási irányba.

Ebben az évben a Kari Doktorandusz Konferencia Politikatudományi Szekciójába 8 előadás hangzott el. A korábbi évek tapasztalatai és mintái alapján két panelbe szerveztük Szekciót: Politikai verseny és ideológiai áttrendeződés Európában (vitavezető: Dr. Kiss Viktor); Társadalom, elitek, legitimáció és politikai működés (vitavezető: Dr. Pesti Sándor).

A kötetben öt szerző tanulmánya kapott helyett, amely leképezi a 2026. június 12-én elhangzott előadások sokszínűségét és a Politikatudományi Doktori Iskolában zajló kutatások különféle irányait. Balogh Bence Balázsaz EU-szkeptikus európai parlamenti pártok Európa-koncepcióit elemzi. Czene-Joó Máté azt vizsgálja meg, hogy a reziliencia miként jelent meg az európai politikában. Hadadi Kristóf a modern párttipológiák kritikáit és dilemmáit mutatja be. Lovász Dorottya Magyar Péter és Dobrev Klára kommunikációját vizsgálta meg a 2024-es EP-kampányban. Schmidt Elígiusz Ákos pedig a kortárs újkonzervativizmus tendenciáit elemzi a 2025-ös CPAC Hungary tükrében.

Az eddigiek felvillantják a Politikatudományi Doktori Iskola keretében zajló sokféle, sokirányú és interdiszciplináris kutatásokat. A korábbi évek tradícióit folytatva a Doktori Iskola kutatói közössége elkötelezett a Doktorandusz Konferenciák tudásmegosztáson és a tudományos közösségünk eredményeihez való hozzájáruláson alapuló gyakorlata mellett.

2026 augusztusa

A szerkesztő

A KARI DOKTORANDUSZ KONFERENCIA POLITIKATUDOMÁNYI SZEKCIÓJÁNAK PROGRAMJA

2026. június 12.

Program

09.00-09.30	Megnyitó	
	Előadó	Cím
09.45-11.30	Politikai verseny és ideológiai átrendeződés Európában (IV. terem) Vitavezető: Dr. Kiss Viktor	
	09.45-10.05 Balogh Bence Balázs	Az euroszeptikus jobboldali Európai Parlamenti pártok Európa konstrukció a 2014-2019-es ciklusban (témavezető: Dr. Arató Krisztina):
	10.05-10.25 Schmidt Elígiusz Ákos	Úton egy új konzervativizmus felé? A 2025-ös CPAC Hungary beszédek morfológiai vizsgálata (témavezető: Dr. Kiss Viktor):
	10.25-10.45 Hadadi Kristóf	Pártfejlődés a politikatudományban. A modern párttipológiák kritikái és dilemmái (témavezető: Dr. Mráz Ágoston Sámuel)
	10.45-11.05 Lovász Dorottya	One Side, Two Paths. A Comparative Analysis of Klára Dobrev and Péter Magyar's Political Styles in the 2024 Hungarian EP Campaign (témavezető: Dr. Szabó Gabriella)
	<i>11.05-11.30 Vita</i>	
11.45-13.30	Társadalom, elitek, legitimáció és politikai működés (IV. terem) Vitavezető: Dr. Pesti Sándor	
	11.45-12.05 Karagich Bálint	Gazdasági elitek és demokratikus átmenetek: tanulságok a dél-koreai demokratizáció folyamatából (témavezető: Dr. Boda Zsolt)
	12.05-12.25 Molnár András	Hallatni vagy hallgatni? Fiatalok politikai hatékonyságérzete a részvételi mintázatok tükrében (témavezető: Dr. Oross Dániel)
	12.25-12.45 Czene-Jóó Máté	Regionális ellenálló képesség Európában (témavezető: Dr. Boda Zsolt):
	12.45-13.05 Merker Iván	Legitimáció a posztliberális rezsimekben (témavezető: Dr. Körösenyi András):
	<i>13.05-13.30 Vita</i>	

**BALOGH BENCE BALÁZS: AZ EUROSZKEPTIKUS JOBBOLDALI EURÓPAI PARLAMENTI PÁRTOK
EURÓPA-KONSTRUKCIÓI: A 2014-2019-ES CIKLUS ELŐZETES DISKURZUSELEMZÉSE**

ORCID:0009-0002-0576-7617

DOI: <https://doi.org/10.56965/2026.1.Balogh>

Témavezető: Dr. Arató Krisztina

Bevezetés

A tanulmány azt vizsgálja, hogy az euroszeptikus jobboldali európai parlamenti pártok miként konstruálják Európát az Európai Unióval szembeni kritikáikban. A kiinduló kérdés nem egyszerűen az, hogy ezek a szereplők támogatják vagy elutasítják-e az integrációt, hanem az, hogy milyen Európa-képeket, politikai közösségfelfogásokat és alternatív jövőképeket hoznak létre parlamenti megszólalásaikban. Az euroszepticismus szakirodalma régóta hangsúlyozza, hogy az EU-val szembeni kritika nem egységes jelenség: lehet elvi elutasítás, feltételes támogatás, intézményi bíráló vagy szakpolitikai ellenállás is.¹ A jelen írás ehhez a vitához úgy kapcsolódik, hogy a pártpozíciók pusztá besorolása helyett a diskurzív jelentésképzésre, vagyis az EU-ról és Európáról szóló politikai beszéd szerkezetére koncentrál.

A téma aktualitását az adja, hogy az Európai Unió az elmúlt másfél évtizedben egymást követő válságokkal szembesült: az eurózóna megrendülésével, a migrációs válsággal, a Brexittel, a jogállamisági konfliktusokkal, a Covid-19 utáni helyreállítással, az orosz-ukrán háború következményeivel és a versenyképességi vitákkal. E folyamatok az integrációval kapcsolatos korábbi konszenzust meggyengítették, és teret adtak azoknak a pártoknak, amelyek az EU-t nem csupán szakpolitikai alapon, hanem szuverenitási, identitásbeli és normatív szempontból is vitatják. A jobboldali euroszeptikus pártok ma már nem kizárólag tiltakozó szereplők, hanem több tagállamban jelentős választói támogatottsággal és kormányzati tapasztalattal rendelkező politikai erők. Emiatt vizsgálatuk nemcsak pártpolitikai, hanem az európai politikai rend jövőjére vonatkozó szempontból is releváns. A tanulmány fő állítása az, hogy az euroszeptikus jobboldali pártok európai parlamenti diskurzusa nem pusztán negáció. A felszólalásokban valóban meghatározó az EU bírálata, de a kritika rendszerint együtt jár egy alternatív Európa-vízió felmutatásával. Ez az alternatíva többnyire nem részletes intézményi reformtervként jelenik meg, hanem olyan politikai képzetként, amely a nemzetek Európájára, a szubszidiaritásra, a szuverenitás visszaállítására, a határok védelmére, valamint a kulturális és civilizációs önazonosság megőrzésére épül. A dolgozat ezért azt kérdezi, hogy milyen kritikai logikákból épül fel ez a diskurzus, és miként válik a bírálóból alternatív politikai elképzelés.

A kérdés különösen azért fontos, mert az Európai Parlament egyszerre intézményi tér és politikai színpad. A vizsgált pártok olyan intézményben szólalnak fel, amelynek demokratikus legitimációját és hatásköreit gyakran megkérdőjelezzik, miközben éppen e parlamenti jelenlét révén teszik láthatóvá saját kritikáikat. Ez a helyzet sajátos paradoxont teremt: az euroszeptikus jobboldali pártok az európai integráció egyik központi fórumán keresztül

¹ Taggart & Szczerbiak 2008. 7-11.; Kopecky & Mudde 2002. 300-307.

vitatják az integráció jelenlegi irányát. A felszólalások ezért nem csupán alkalmi politikai reakciók, hanem az uniós politikai térben végrehajtott önpozicionálások is. A beszédekben a pártok egyszerre jelennek meg az EU belső ellenzékeként és egy alternatív európai rend képviselőiként. A disszertációs kutatás tágabb időbeli horizontja a 2014-ben kezdődő európai parlamenti ciklusoktól a jelenlegi, 2024 utáni ciklusig tart, a jelen tanulmány azonban ennek első empirikus metszetét dolgozza fel. A 2014-2019-es ciklus kiválasztása azért indokolt, mert ebben az időszakban több egymást erősítő folyamat találkozott: a radikális jobboldali és szuverenista pártok erősödése, a migrációs válság, a Brexit-népszavazás, valamint az EU jövőjéről szóló intézményi viták. Ezek a folyamatok különösen alkalmasak annak megfigyelésére, hogy az euroszeptikus jobboldali pártok milyen módon választják el egymástól Európát és az Európai Uniót, illetve miként állítják szembe a nemzetek, a közösségek vagy a civilizáció védelmét az általuk centralizálónak tartott uniós modellel.

A tanulmány így nem a pártok választási teljesítményének vagy frakciós mozgásának leírására vállalkozik, hanem arra, hogy megmutassa: a politikai jelentőségük megértéséhez szükséges a nyelvi és narratív szint vizsgálata is. A disszertációtervezet egyik alapfeltevése szerint ezek a pártok a parlamenti megszólalásaikban nem egyszerűen problémákat neveznek meg, hanem politikai határvonalakat húznak. Megkülönböztetik a népet és az elitet, a nemzetet és Brüsszelt, az igazi Európát és a jelenlegi uniós intézményrendszert, valamint a közösségi önrendelkezést és a szupranacionális döntéshozatalt. E határképzés adja a későbbi elemzés egyik legfontosabb értelmezési keretét.

Elméleti kiindulópont: euroszepticismus és Európa-konstrukció

Az euroszepticismus fogalmának egyik nehézsége, hogy rendkívül sokféle politikai pozíciót fed le. Taggart és Szczerbiak klasszikus megkülönböztetése a kemény és puha euroszepticismus között hatékonyan jelzi, hogy nem azonos az integráció teljes elutasítása és az EU konkrét működésének kritikája.² Kopecky és Mudde kétdimenziós modellje tovább árnyalja ezt azáltal, hogy elválasztja az európai integráció eszméjének támogatását a létező Európai Unió támogatásától.³ Ezek a tipológiák fontos kiindulópontot jelentenek, de a jelen kutatás szempontjából nem elegendőek, mert elsősorban a pártok pozícióit osztályozzák, míg kevésbé mutatják meg, hogy a beszédekben milyen érvelési és jelentésképző logikák működnek.

A tanulmány ezért Cécile Leconte megközelítésére épít, amely az euroszepticismust többdimenziós, társadalmilag és diskurzívan beágyazott jelenségként értelmezi.⁴ Leconte négy fő kritikai dimenziója különösen alkalmas az európai parlamenti felszólalások elemzésére. Az utilitarista euroszepticismus az EU gazdasági hasznosságát, költségeit és teljesítményét bírálja. A politikai euroszepticismus a demokratikus deficit, a szuverenitásvesztés és az intézményi centralizáció problémáit állítja középpontba. Az érték-alapú euroszepticismus azt vizsgálja, hogy az EU milyen normákat és társadalmi értékeket képvisel, illetve kényszerít rá a tagállamokra. A kulturális euroszepticismus pedig az integrációt a nemzeti, vallási vagy

² Taggart & Szczerbiak 2008. 7-11.; Kopecky & Mudde 2002. 300-307.

³ Taggart & Szczerbiak 2008. 7-11.; Kopecky & Mudde 2002. 300-307.

⁴ Leconte 2010. 45-78.

civilizációs önazonosságot veszélyeztető folyamatként ábrázolja.⁵ A jobboldali euroszeptikus pártok esetében e dimenziók különösen gyakran fonódnak össze. A populista radikális jobboldal szakirodalma szerint e pártok politikai logikáját rendszerint a nativizmus, az autoriter rendfelfogás és a populista elitellenesség kombinációja határozza meg.⁶ Ez az EU-val kapcsolatos beszédben úgy jelenik meg, hogy az Unió egyszerre válik a nemzeti szuverenitást korlátozó hatalmi központtá, a liberális normarend hordozójává és a kulturális határok fellazításának szimbólumává. A tanulmány ennek megfelelően az euroszepticismust nem egyszerűen attitűdként, hanem Európa jelentéséért folytatott politikai küzdelemként kezeli.

Az elemzés konstruktivista logikát követ. A konstruktivista politikatudományi és nemzetközi kapcsolatokbeli megközelítések szerint a politikai valóság nem pusztán előre adott intézményekből és érdekekből áll, hanem társadalmi jelentésadási folyamatokban jön létre.⁷ Ebből következően Európa és az Európai Unió sem semleges, stabil kategóriák. A politikai szereplők beszédeikben folyamatosan újraértelmezik őket: elválaszthatják egymástól az EU-t és Európát, megkülönböztethetik a „brüsszeli” intézményi rendet az „igazi” Európától, illetve saját alternatív közösségképüket állíthatják szembe az integráció jelenlegi modelljével. A diskurzus ebben a keretben nem a már meglévő érdekek egyszerű kifejezése, hanem politikai cselekvés. A politikai beszéd kijelöli, hogy kik tartoznak a legitim közösségbe, kik jelennek meg fenyegetésként, milyen problémák számítanak sürgősnek, és milyen megoldások tűnnek elfogadhatónak.⁸ Ezért a jobboldali euroszeptikus pártok európai parlamenti felszólalásai nem csupán álláspontokat közölnek, hanem Európa alternatív jelentéseit hozzák létre. A kutatás tétje így nem az EU-ellenesség fokának mérése, hanem annak feltárása, hogy milyen Európa-konstrukciók szervezik a politikai kritikát.

Az elméleti keret szempontjából az Európai Parlament intézményi fejlődése is lényeges háttér. A tervezet abból indul ki, hogy az EP története a konzultatív szereptől a társjogalkotói státuszig tartó fokozatos megerősödésként írható le. A közvetlen választások, a szerződésmódosítások és a rendes jogalkotási eljárás kiterjesztése egyaránt növelték az intézmény politikai súlyát. Ugyanakkor a demokratikus deficit problémája nem tűnt el: a választási részvétel, az uniós döntéshozatal távolsága és az intézményi felelősség kérdése továbbra is viták tárgya. Ez a kettősség különösen fontos az euroszeptikus beszédek elemzésében, mert e pártok gyakran éppen az EP megerősödését és az uniós döntéshozatal demokratikus minőségét állítják szembe egymással. A jobboldali populista és euroszeptikus pártok európai parlamenti jelenléte a tervezet szerint nem egyenes vonalú történet, hanem frakciós széttagoltságon, együttműködési kísérleteken és újra-szerveződéseken keresztül alakult. A 2014-2019-es ciklusban az EFDD, az ENF és az ECR különböző módon adott keretet az EU-kritikus jobboldali szereplőknek. Ez a fragmentáció azért fontos, mert megmutatja, hogy az euroszeptikus jobboldal nem egységes blokk: egyes szereplők inkább protest- és establishmentellenes nyelvet használnak, mások szuverenista és identitásközpontú kritikát fogalmaznak meg, míg megint mások konzervatív-euroszeptikus irányból közelítenek. Az

⁵ Leconte 2010. 87-119.; Vasilopoulou 2009. 3-23.

⁶ Mudde 2007. 19-31.; Mudde 2019. 1-19.

⁷ Berger & Luckmann 1966. 51-61.; Wendt 1992. 391-425.

⁸ Milliken 1999. 225-254.; Hansen 2006. 17-52.

elemzés ezért nem egyetlen frakciót tekint a vizsgálat tárgyának, hanem a jobboldali euroszeptikus diskurzus szélesebb parlamenti mezőjét.

A választói euroszepticismus szakirodalmi áttekintése szintén fontos háttérként jelenik meg, még ha a jelen tanulmány elsődlegesen pártoldali diskurzusokat vizsgál is. A tervezet hangsúlyozza, hogy az EU-val kapcsolatos választói attitűdöket gazdasági érdekek, identitásbeli kötődések, kulturális fenyegetettségérzetek és elitjelzések egyaránt alakítják. Ez a szempont azért kapcsolódik közvetlenül a pártbeszéd elemzéséhez, mert a parlamenti felszólalások gyakran éppen ezekre a társadalmi érzékenységekre építenek. Amikor a politikusok szuverenitásvesztésről, gazdasági terhekről, migrációról vagy kulturális önazonosságról beszélnek, nem pusztán intézményi kritikát fogalmaznak meg, hanem olyan választói tapasztalatokat és félelmeket is politikai nyelvvé alakítanak, amelyek az euroszepticismus társadalmi beágyazottságát erősítik.

Kutatási kérdések, módszertan és korpusz

A tanulmány négy kutatási kérdésre épül. Először: milyen kritikákat fogalmaznak meg az euroszeptikus jobboldali pártok az Európai Unióval szemben az Európai Parlamentben? Másodszor: milyen alternatív politikai elképzeléseket kínálnak ezek a pártok az EU jövőjével kapcsolatban? Harmadszor: hogyan változhatnak ezek a kritikák az egyes európai parlamenti ciklusokban? Negyedszer: hogyan módosulhatnak az alternatív Európa-konceptciók ciklusonként? A jelen tanulmány a nagyobb disszertációs kutatás első empirikus lépéseként elsősorban a 2014-2019-es ciklusra koncentrál, miközben a későbbi ciklusokra vonatkozó összehasonlítás lehetőségét is előkészíti. A módszertani keretet kvalitatív diskurzuselemzés adja. Ez a megközelítés alkalmas arra, hogy ne csupán a témák előfordulását, hanem a szövegekben működő érvelési, identitásképzési és legitimációs logikákat is feltárja.⁹ A vizsgálat nem kulcsszavak mechanikus számlálására épül, hanem arra, hogy a beszédrészletek milyen politikai jelentést rendelnek az EU-hoz, Európához, a nemzethez, a szuverenitáshoz, a demokráciához és a kulturális önazonossághoz. A kódolás során a beszédeket Leconte négy kategóriája szerint rendeztem: utilitarista, politikai, érték-alapú és kulturális euroszepticismus. Az empirikus korpusz az Európai Parlament hivatalos plenáris jegyzőkönyveiben elérhető felszólalásokból áll. A 2014-2019-es ciklusból olyan viták kerültek előtérbe, amelyekben az EU jövője, az integráció iránya, a migráció, a Brexit, az uniós intézmények szerepe vagy az európai identitás kérdése hangsúlyosan megjelent. Ide tartoznak többek között a párizsi terrortámadások utáni viták, a 2015-ös migrációs viták, a brit népszavazást követő felszólalások, az Európai Bizottság elnökének éves helyzetértékelései, a Magyarországról szóló viták és a Brexit-folyamat későbbi parlamenti megszólalásai.¹⁰ A pártkiválasztásnál az elemzés azokat a szereplőket tekinti relevánsnak, amelyek a szakirodalom és parlamenti elhelyezkedésük alapján az euroszeptikus jobboldali mezőhöz tartoznak. A 2014-2019-es ciklusban elsősorban az EFDD, az ENF és részben az ECR frakcióiban jelentek meg azok a pártok, amelyek a szuverenista, populista vagy radikális jobboldali EU-kritika legmarkánsabb

⁹ Halperin & Heath 2020. 313-345.; Wodak & Krzyzanowski 2017. 1-17.

¹⁰ Európai Parlament 2015a.; Európai Parlament 2015b.; Európai Parlament 2016a.; Európai Parlament 2016b.; Európai Parlament 2017a.; Európai Parlament 2017b.; Európai Parlament 2018a.; Európai Parlament 2019a.

formáit képviselték. A vizsgált szereplők közé tartozik például a UKIP, a Front National/Rassemblement National, a Lega, az FPÖ, a PVV, az AfD, a Vlaams Belang, a PiS és több északi vagy közép-európai jobboldali euroszeptikus párt.¹¹

A korpusz kialakításánál a tervezetben megfogalmazott szempont az volt, hogy olyan plenáris viták kerüljenek be az elemzésbe, amelyekben az EU jövője, az integráció iránya vagy az európai politikai közösség határai kifejezetten vitatottá válnak. Ezért a kiválasztott beszédek nem véletlenszerűen, hanem tematikus relevancia alapján kerültek a vizsgálatba. A migrációs válság, a Brexit, a State of the Union viták, a Magyarországról szóló plenáris megszólalások és az EU jövőjéről tartott viták mind olyan helyzeteket teremtenek, amelyekben a pártoknak nyilvánosan kell értelmezniük az EU szerepét. A vizsgálat így azokat a beszédhelyzeteket ragadja meg, amelyekben az euroszeptikus konstrukciók a legvilágosabban artikulálódnak. A kódolás során az alternatív politikai víziók nem különálló, ötödik kategóriaként jelennek meg, hanem a négy Leconte-féle dimenzióhoz kapcsolódó pozitív állításokként. Ez módszertanilag azért lényeges, mert a beszédekben a kritika és az alternatíva gyakran ugyanazon érvelési szerkezet két oldala. Amikor egy felszólaló az EU gazdasági teljesítményét bírálja, sokszor egy lazább, piaci együttműködésre épülő Európát feltételez. Amikor a szuverenitásvesztést tematizálja, a nemzetállami döntéshozatal visszaállítását vetíti előre. Amikor értékkonfliktusról vagy kulturális fenyegetésről beszél, egy hagyományörzőbb, határait jobban védő Európa képét rajzolja meg. A pártkiválasztás két szempontot követ. Az első az ideológiai pozíció: a vizsgálatba azok a pártok kerülnek be, amelyeket a tervezet szakirodalmi áttekintése a populista jobboldalhoz, a radikális jobboldalhoz vagy a radikalizálódott nacionalista jobboldalhoz kapcsol. A második az euroszeptikus álláspont: vagyis az elemzés azokat a szereplőket tekinti relevánsnak, amelyek programjaiban, parlamenti megszólalásaiban vagy politikai kommunikációjában az Európai Unió jelenlegi formájának érdemi kritikája jelenik meg. Ez a két szempont együtt teszi lehetővé, hogy az elemzés ne pusztán jobboldali pártokról, hanem kifejezetten euroszeptikus jobboldali diskurzusokról beszéljen.

A 2014-2019-es ciklusban a vizsgált mező központi szereplői közé tartozik többek között a UKIP, a Front National, a Lega, az FPÖ, a PVV, a Vlaams Belang, az AfD, valamint az ECR egyes szuverenista szereplői. A tervezet ugyanakkor hangsúlyozza, hogy e pártok között jelentős különbségek vannak: nem azonos az Egyesült Királyság kilépésre épülő euroszepticismusa, a francia vagy olasz szuverenista retorika, a közép-európai jogállamisági konfliktusokhoz kapcsolódó beszédmód, illetve a skandináv vagy holland bevándorláskritikus diskurzus. A kvalitatív megközelítés előnye éppen az, hogy ezeket a különbségeket nem oldja fel egyetlen merev kategóriában, hanem a beszédek konkrét jelentésképzéséből vezeti le.

Az euroszeptikus jobboldali diskurzus fő dimenziói

Az utilitarista euroszepticismus a vizsgált beszédekben elsősorban az euró, az uniós költségvetés, a beruházási politika és a Brexit-gazdaságtan témáiban jelenik meg. A beszélők az EU-t gyakran rosszul működő, gazdaságilag irracionális és saját polgárai jólétét veszélyeztető konstrukcióként ábrázolják. Nigel Farage a brit népszavazás utáni vitában például

¹¹ Mudde 2007. 63-91.; Pirro, Taggart & van Kessel 2018. 378-390.; Brack 2018. 29-52.; McDonnell & Werner 2019. 747-763.

az eurót kudarcos valutaként mutatta be, amely szerinte szegénységet kényszerített a mediterrán térségre. Harald Vilimsky hasonló logikával beszélt az eurózóna adósságairól, munkanélküliségéről és csődjeiről. A kritika lényege nem az, hogy az EU valamilyen elvont ideológiai okból elfogadhatatlan, hanem az, hogy teljesítménye a gazdasági eredmények alapján elégtelen.¹²

A hasznossági kritika a Juncker-terv és az Európai Stratégiai Beruházási Alap vitáiban is megjelent. Steeve Briois és Marco Valli szerint az uniós beruházási kommunikáció önünneplő, miközben a növekedés, a munkanélküliség és a szegénység problémáit nem oldja meg. Barbara Kappel a hozzáadott érték hiányát hangsúlyozta, vagyis azt kérdezte, miért van szükség uniós garanciára olyan projektek esetében, amelyek piaci alapon is megvalósulhattak volna. E beszédekben az EU nemcsak túlterjeszkedő politikai rendszer, hanem pazarló és rosszul célzó gazdasági mechanizmus is. Az alternatív vízió ebből a dimenzióból nézve nem feltétlenül protekcionista: inkább olyan lazább együttműködést feltételez, amely fenntartja a piacgazdaságot és a versenyt, de leválasztja azokat a politikai unió mélyítéséről.

A politikai euroszkepticizmus a korpusz legerősebb dimenziója. A felszólalásokban az EU elsősorban olyan politikai rendszerként jelenik meg, amelyben a döntéshozatal elszakad a választóktól, a tagállami szuverenitás szűkül, és az integrációt a népakarat ellenére mélyítik tovább. Farage a Brexit utáni vitában arról beszélt, hogy a politikai uniót az európai elitek a választók elől elrejtve és megtévesztéssel építették ki. Marine Le Pen ugyanezt történeti vádiratként fogalmazta meg, amikor a francia, holland, ír és görög népszavazások példájára hivatkozva az EU-t a népi akaratot figyelmen kívül hagyó technokrata rendszerként írta le.¹³ A politikai euroszkepticizmusban központi szerepet kap a „Brüsszel” és a „nép” szembeállítása. A brüsszeli elit, a Bizottság túlhatalma, a föderalizáció, az uniós hadsereg gondolata, a demokratikus deficit és a centralizáció bírálata ugyanannak a narratívának a részei. Ryszard Legutko szerint az integráció önjáró mechanizmussá vált, amely minden válságra azzal válaszol, hogy újabb intézményeket és újabb hatásköröket hoz létre. A Magyarországról szóló 2017-es vitákban pedig az EU a nemzeti önállósággal szemben fellépő politikai központként jelent meg. A politikai alternatíva ezzel szemben a szubszidiaritás, a nemzetállami döntéshozatal és a demokratikus kontroll visszaállítása.

Az érték-alapú euroszkepticizmus akkor válik láthatóvá, amikor a beszélők nem elsősorban az EU intézményi vagy gazdasági teljesítményét bírálják, hanem azt állítják, hogy az Unió olyan normatív rendet képvisel, amely ellentétes a nemzeti, keresztény vagy konzervatív közösségi értékekkel. A párizsi terrortámadások utáni vitában Farage a zsidó-keresztény kultúra védelmét sürgette, Le Pen pedig azt hangsúlyozta, hogy Európát olyan fundamentalista fenyegetés éri, amely a kontinens értékeit támadja. A Magyarországról szóló vitákban Beatrix von Storch a „baloldali-zöld korszellem” elleni ellenállásként értelmezte a magyar kormány politikáját, Morvai Krisztina pedig a szabadság, emberi méltóság és migrációellenesség

¹² Európai Parlament 2015a.; Európai Parlament 2015b.; Európai Parlament 2016a.; Európai Parlament 2016b.; Európai Parlament 2017a.; Európai Parlament 2017b.

¹³ Európai Parlament 2015a.; Európai Parlament 2015b.; Európai Parlament 2016a.; Európai Parlament 2016b.; Európai Parlament 2017a.; Európai Parlament 2017b.

összekapcsolásával normatív ellenérvet fogalmazott meg.¹⁴ Ryszard Legutko Merkel vitájában az érték-alapú euroszkepticizmus különösen kidolgozott formában jelenik meg. Szerinte az Európai Uniót a baloldal eltérítette, és saját ideológiáját, politikai programját, valamint nyelvezetét kényszerítette rá az intézményrendszerre. Ez az állítás a konfliktust már nem egyszerűen hatásköri vitaként, hanem normatív térfoglalásként értelmezi. Az EU ebben az olvasatban nem semleges keret, hanem olyan értékközvetítő projekt, amely a liberális-progresszív normákat a tagállami közösségek saját erkölcsi rendje fölé helyezi. Az alternatíva ezért nem pusztán intézményi reform, hanem egy konzervatívabb, hagyományörzőbb, kereszténydemokrata vagy nemzeti normarend visszaállítása.¹⁵

A kulturális euroszkepticizmus a 2014-2019-es ciklusban különösen a migrációs válsághoz kapcsolódik. Az EU ebben a diskurzusban nem csupán rosszul működő intézmény, hanem olyan politikai folyamat hordozója, amely fellazítja a kulturális határokat, gyengíti a társadalmi kohéziót és veszélyezteti Európa civilizációs önazonosságát. Farage a társadalmi kohézió kockázatáról beszélt, Le Pen pedig azt kérdezte, képes-e Európa megvédeni népeit az iszlamista fundamentalizmus fenyegetésétől. Marcel de Graaff és Harald Vilimsky a határellenőrzés kudarcát, illetve a tömeges bevándorlás kontinensre gyakorolt következményeit hangsúlyozták.¹⁶ A kulturális dimenzióban a határ nem pusztán adminisztratív vonal, hanem a politikai közösség önvédelmének szimbóluma. A migráció korlátozása, a keresztény-nyugati kultúra védelme, az integrációs képesség határainak emlegetése és az „igazi Európa” fogalma mind azt jelzik, hogy a jobboldali euroszkeptikus pártok az EU-t gyakran egy civilizációs küzdelem részeként ábrázolják. E diskurzusban Európa és az Európai Unió elválik egymástól: Európa kulturális és történeti közösségként védendő, míg az EU olyan politikai konstrukcióként jelenik meg, amely ezt a közösséget gyengíti. A kulturális alternatíva ezért a határok, a hagyományok, a nemzeti önazonosság és a civilizációs önvédelem köré szerveződik.¹⁷

Az utilitarista, politikai, érték-alapú és kulturális dimenziók elkülönítése nem jelenti azt, hogy a beszédekben ezek mindig tisztán szétválaszthatók. A disszertációtervezet elemzési része éppen arra mutat rá, hogy a jobboldali euroszkeptikus felszólalásokban a különböző kritikai logikák gyakran egymásra épülnek. A migráció például egyszerre jelenik meg költségként, szuverenitási problémaként, értékkonfliktusként és kulturális fenyegetésként. Hasonlóképpen az euró vagy a költségvetési viták sem pusztán gazdasági kérdésként működnek, mert a beszélők ezeket rendszeresen a politikai önrendelkezés és az intézményi kontroll problémájához kapcsolják. Ez a rétegzettség indokolja Leconte keretének alkalmazását, de egyben azt is jelzi, hogy a kategóriák elemző eszközök, nem pedig egymást kizáró dobozok. A politikai euroszkepticizmus dominanciája különösen erősen kirajzolódik a 2014-2019-es korpuszban. A beszédekben az EU gyakran önjáró hatalmi konstrukcióként jelenik meg, amely minden válságra több integrációval, több központi hatáskörrel és erősebb intézményi kontrollal válaszol. A demokratikus deficit, a népszavazási akarat semmibevétele, a brüsszeli elit és a

¹⁴ Európai Parlament 2015a.; Európai Parlament 2015b.; Európai Parlament 2016a.; Európai Parlament 2016b.; Európai Parlament 2017a.; Európai Parlament 2017b.

¹⁵ Európai Parlament 2018a.; Európai Parlament 2019a.

¹⁶ Európai Parlament 2015a.; Európai Parlament 2015b.; Európai Parlament 2016a.; Európai Parlament 2016b.; Európai Parlament 2017a.; Európai Parlament 2017b.

¹⁷ McLaren 2002. 551-566.; Carey 2002. 387-411.

föderalizáció bírálata ezért nem különálló motívumok, hanem ugyanannak a narratívának az elemei. E narratíva szerint az európai integráció elmozdult a népek önkéntes együttműködésétől egy olyan politikai rend felé, amelyben a tagállami közösségek csak korlátozottan tudják érvényesíteni saját döntéseiket. Az érték-alapú és kulturális kritikák a politikai euroszkepticizmust mélyebb normatív tartalommal töltik meg. A beszélők nem egyszerűen azt állítják, hogy az EU túl sok hatáskört von el, hanem azt is, hogy ezt egy olyan értékrend nevében teszi, amelyet a vizsgált pártok idegennek, liberálisnak, baloldalinak vagy a hagyományos közösségi normákkal szemben állónak láttatnak. Így a szuverenitás nem pusztán intézményi jogosítványként, hanem a közösségi önmeghatározás feltételeként jelenik meg. A nemzetállami döntés védelme tehát egyúttal annak védelme is, hogy a politikai közösségek saját kulturális, erkölcsi és történeti rendjük alapján dönthessenek.

Alternatív Európa-víziók

A vizsgált beszédek alapján az euroszkeptikus jobboldali pártok alternatív Európa-képe négy alapotívum köré rendeződik. Az első a politikai integráció és a gazdasági együttműködés szétválasztása. Több szereplő nem a határokon átívelő kereskedelem vagy együttműködés megszüntetését sürgeti, hanem azt, hogy a piacgazdasági és kereskedelmi kapcsolatok ne járjanak együtt föderális politikai unióval. Ez különösen a Brexit-vitákban és az eurózóna kritikájában jelenik meg. A „jó Európa” ebben az értelmezésben rugalmas, versenyelvű, de politikailag nem centralizált együttműködés.

A második motívum a nemzetállami szuverenitás visszaállítása. A nemzetek Európája olyan politikai képzetként jelenik meg, amelyben a demokratikus legitimáció elsődleges forrása a nemzeti politikai közösség. A szubszidiaritás itt nem technikai jogelv, hanem a legitim döntéshozatal alapja. A beszédekben visszatérő elem, hogy a tagállamoknak maguknak kell dönteniük migrációról, gazdaságpolitikáról, kulturális kérdésekről és alkotmányos identitásukról. Az EU ezzel szemben akkor legitim, ha korlátozott, eszközjellegű és a tagállamok által ellenőrzött keret marad.

A harmadik motívum a normatív önvédelem. Az érték-alapú kritikákból olyan Európa-kép következik, amelyben a kereszténydemokrata, konzervatív vagy nemzeti erkölcsi rend nem rendelhető alá egy központi liberális-progresszív normakészletnek. Ez a vízió kevésbé részletezett intézményi program, inkább morális ellenrend. A politikai üzenet lényege, hogy az európai együttműködés csak akkor fogadható el, ha tiszteletben tartja a tagállamok saját értékvilágát, társadalmi prioritásait és történeti identitását.

A negyedik motívum a kulturális és civilizációs önazonosság védelme. A beszédekben gyakran megjelenik az a gondolat, hogy Európa nem azonos az Európai Unióval. Európa történeti, kulturális és vallási közösség, amelynek fennmaradását a migráció, a multikulturalizmus és az uniós határpolitika fellazulása veszélyezteti. Az alternatív Európa ezért erős határokkal, kulturális önvédelemmel, a nemzeti hagyományok védelmével és a közösségi kohézió megőrzésével írható le. A jobboldali euroszkeptikus diskurzus ebben az értelemben nem Európa nélküli jövőt, hanem az EU-val szemben újradefiniált Európát kínál.

Fontos ugyanakkor, hogy ezek az alternatívák sokszor nem teljesen koherens intézményi programként jelennek meg. A beszédek erősebbek a bírálatban, mint a részletes reformtervezésben. A nemzetek Európája, a szubszidiaritás vagy a civilizációs önvédelem erős

politikai szimbólumok, de gyakran nyitva marad, hogy ezek milyen konkrét döntéshozatali mechanizmusokban, jogi formákban vagy szakpolitikai kompromisszumokban testesülnének meg. Ez nem csökkenti a diskurzus politikai jelentőségét, de jelzi, hogy az alternatív Európa-vízió inkább legitimációs és identitásképző, mintsem részletesen kodifikált reformprogram. Az alternatív Európa-víziók egyik visszatérő sajátossága, hogy a beszélők az Európai Uniót és Európát következetesen elválasztják egymástól. A jelenlegi EU az ő értelmezésükben technokrata, centralizált és politikailag túlterjeszkedő intézményi rend, míg Európa történeti, kulturális és civilizációs közösség. Ez a megkülönböztetés teszi lehetővé, hogy a pártok egyszerre legyenek EU-kritikusak és Európa védelmezői. A kritika így nem Európa ellen, hanem egy meghatározott Európa-felfogás nevében hangzik el: a nemzetekből, határokból, hagyományokból és szuverén politikai közösségekből álló Európa nevében.

A nemzetek Európája ebben az értelemben nem csupán intézményi javaslat, hanem legitimációs elv. A beszédek alapján az euroszeptikus jobboldali pártok számára a demokratikus akarat elsődleges hordozója továbbra is a nemzetállam. Az uniós szint akkor fogadható el, ha nem írja felül ezt az elsődleges politikai közösséget, hanem kiegészíti azt. Ezért kap kiemelt szerepet a szubszidiaritás, a hatáskörök visszatelepítése, a tagállami vétók és a közvetlen népi döntések hangsúlyozása. Az alternatíva nem feltétlenül teljes izoláció, hanem olyan együttműködés, amelyben a politikai döntés végső felelőssége nem válik el a nemzeti választópolgároktól.

Következtetések

A 2014-2019-es európai parlamenti ciklus beszédeinek előzetes elemzése alapján az euroszeptikus jobboldali diskurzus többdimenziós jelenség. A vizsgált pártok az EU-t egyszerre bírálják gazdasági teljesítménye, politikai legitimációja, normatív irányultsága és kulturális következményei miatt. A legerősebb dimenzióknak a politikai és a kulturális euroszepticismus bizonyult: az EU rendszerint szuverenitást korlátozó, centralizáló és demokratikusan deficitessé váló hatalmi központként, illetve a nemzeti-kulturális önazonosságot gyengítő politikai keretként jelenik meg. Az utilitarista és érték-alapú kritikák ehhez kapcsolódva erősítik meg az integrációval szembeni bizalmatlanságot.

Az elemzés másik fontos tanulsága, hogy az euroszeptikus jobboldali pártok diskurzusa nem írható le pusztán EU-ellenességgként. A beszédekben a kritika rendszeresen alternatív Európa-konstrukciókkal kapcsolódik össze. Ezek közös elemei a nemzetállami szuverenitás elsődlegessége, a politikai centralizáció elutasítása, a rugalmasabb együttműködés igénye, a konzervatív vagy keresztény-nemzeti értékrend védelme, valamint a kulturális és civilizációs önazonosság megőrzése. A jobboldali euroszepticismus tehát nemcsak az integrációval szembeni ellenállás, hanem az európai politikai rend alternatív értelmezése is.

A tanulmány a nagyobb disszertációs kutatás első empirikus lépése. A következő szakaszban indokolt a 2019-2024-es és a 2024-2029-es ciklusok bevonása, mert ezekben a periódusokban a migráció, a jogállamisági viták, a háború, az energiaválság, a szuverenitási konfliktusok és a jobboldali frakciók áttrendeződése új hangsúlyokat teremthettek. A ciklusok összehasonlítása lehetővé tenné annak megállapítását, hogy a politikai, kulturális, érték-alapú és utilitarista kritikák súlya miként változik, illetve hogy az alternatív Európa-víziók radikalizálódnak, pragmatizálódnak vagy intézményesebb formát öltenek-e.

Összességében a kutatás hozzájárulhat ahhoz, hogy az euroszkepticizmust ne csupán támogatás-elutasítás skálaként, hanem az Európáról szóló versengő politikai jelentések egyik meghatározó formájaként értsük meg. Az euroszkeptikus jobboldali pártok európai parlamenti felszólalásai egyszerre működnek kritikaként, identitásképző gyakorlatként és alternatív jövőkép artikulációjaként. Ezért elemzésük nélkül nehezen érthető meg, hogyan alakul át az európai politikai tér, amikor az integrációval szembeni kritika tartós, intézményesült és politikailag versenyképes diskurzussá válik. A bővebb disszertációs kutatás szempontjából ez az előzetes elemzés két irányban is továbbvihető. Egyrészt a 2019-2024-es ciklus bevonása megmutathatja, hogy a migráció és a Brexit után miként változik az euroszkeptikus jobboldal érvrendszere a Covid-19, a helyreállítási politika, a jogállamisági viták és az orosz-ukrán háború kontextusában. Másrészt a 2024 utáni ciklus vizsgálata különösen fontos, mert az euroszkeptikus jobboldali tér új frakciós szerkezetben, több különálló pólusban jelenik meg. Így a későbbi elemzés nemcsak a diskurzus tartalmi változásait, hanem a parlamenti szerveződés és a politikai stratégia átalakulását is követni tudja.

A jelen tanulmány korlátja, hogy egy tágabb disszertációs projekt előzetes metszetét adja, ezért nem vállalkozik minden vizsgált ciklus és minden releváns párt teljes összehasonlítására. Ugyanakkor éppen ez az előzetes fókusz teszi lehetővé a fogalmi és módszertani keret kipróbálását. A 2014–2019-es ciklus elemzése arra mutat rá, hogy a Leconte-féle kategóriák jól használhatók a jobboldali euroszkeptikus diskurzusok rendszerezésére, ugyanakkor alkalmazásuk csak akkor ad árnyalt eredményt, ha számolunk a kategóriák egymásba fonódásával és a megszólalások történeti-politikai kontextusával is, ahogy erre a tanulmány törekedett is.

Felhasznált irodalom

- Berger, Peter L. - Luckmann, Thomas (1966): *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. New York: Anchor Books.
- Brack, Nathalie (2018): *Opposing Europe in the European Parliament: Rebels and Radicals in the Chamber*. London: Palgrave Macmillan. DOI: <https://doi.org/10.1057/978-1-137-60201-5>
- Carey, Sean (2002): *Undivided Loyalties: Is National Identity an Obstacle to European Integration?* *European Union Politics*, 3(4), 387-413. DOI: [10.1177/1465116502003004001](https://doi.org/10.1177/1465116502003004001)
- Európai Parlament (2015a): *Plenáris vita a párizsi terrortámadásokról*. Hivatalos plenáris jegyzőkönyv, 2015. január 12. Internetes elérés: [European Parliament Plenary Debates adatbázis \(2026. 07.04.\)](#).
- Európai Parlament (2015b): *Plenáris vita a migrációs válságról*. Hivatalos plenáris jegyzőkönyv, 2015. szeptember 9. Internetes elérés: [European Parliament Plenary Debates adatbázis \(2026. 07.04.\)](#).
- Európai Parlament (2016a): *Plenáris vita a brit népszavazás eredményéről*. Hivatalos plenáris jegyzőkönyv, 2016. június 28. Internetes elérés: [European Parliament Plenary Debates adatbázis \(2026. 07.04.\)](#).

- Európai Parlament (2016b): Plenáris vita a Juncker-tervről és az Európai Stratégiai Beruházási Alapról. Hivatalos plenáris jegyzőkönyv, 2016. június 8. Internetes elérés: European Parliament Plenary Debates adatbázis (2026. 07.04.).
- Európai Parlament (2017a): Plenáris vita Magyarországról. Hivatalos plenáris jegyzőkönyv, 2017. április 26-27. Internetes elérés: European Parliament Plenary Debates adatbázis (2026. 07.04.).
- Európai Parlament (2017b): State of the Union vita. Hivatalos plenáris jegyzőkönyv, 2017. szeptember 13. Internetes elérés: European Parliament Plenary Debates adatbázis (2026. 07.04.).
- Európai Parlament (2018a): Plenáris vita Angela Merkel részvételével az EU jövőjéről. Hivatalos plenáris jegyzőkönyv, 2018. november 13. Internetes elérés: European Parliament Plenary Debates adatbázis (2026. 07.04.).
- Európai Parlament (2019a): Plenáris vita a Brexit-folyamatról. Hivatalos plenáris jegyzőkönyv, 2019. április 16. Internetes elérés: European Parliament Plenary Debates adatbázis (2026. 07.04.).
- Gabel, Matthew (1998): Public Support for European Integration: An Empirical Test of Five Theories. *The Journal of Politics*, 60(2), 333-354. DOI: <https://doi.org/10.2307/2647912>
- Halperin, Sandra - Heath, Oliver (2020): *Political Research: Methods and Practical Skills*. Oxford: Oxford University Press. DOI: <https://doi.org/10.1093/hepl/9780198820628.001.0001>
- Hansen, Lene (2006): *Security as Practice: Discourse Analysis and the Bosnian War*. London: Routledge.
- Hix, Simon - Høyland, Bjørn (2011): *The Political System of the European Union*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-0-230-34418-1>
- Hobolt, Sara B. - de Vries, Catherine E. (2016): Public Support for European Integration. *Annual Review of Political Science*, 19, 413-432. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-042214-044157>
- Hooghe, Liesbet - Marks, Gary (2005): Calculation, Community and Cues: Public Opinion on European Integration. *European Union Politics*, 6(4), 419-443. DOI: <https://doi.org/10.1177/1465116505057816>
- Kopecky, Petr - Mudde, Cas (2002): The Two Sides of Euroscepticism: Party Positions on European Integration in East Central Europe. *European Union Politics*, 3(3), 297-326. DOI: <https://doi.org/10.1177/1465116502003003002>
- Leconte, Cécile (2010): *Understanding Euroscepticism*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-1-137-05633-7>
- McDonnell, Duncan - Werner, Annika (2019): Respectable Radicals: Why Some Radical Right Parties in the European Parliament Forsake Policy Congruence. *Journal of European Public Policy*, 26(5), 747-763. DOI: <https://doi.org/10.1080/13501763.2018.1547829>
- McLaren, Lauren M. (2002): Public Support for the European Union: Cost/Benefit Analysis or Perceived Cultural Threat? *The Journal of Politics*, 64(2), 551-566. DOI: <https://doi.org/10.1111/1468-2508.00139>
- Milliken, Jennifer (1999): The Study of Discourse in International Relations: A Critique of Research and Methods. *European Journal of International Relations*, 5(2), 225-254. DOI: <https://doi.org/10.1177/1354066199005002003>

- Mudde, Cas (2007): *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511492037>
- Mudde, Cas (2019): *The Far Right Today*. Cambridge: Polity Press.
- Pirro, Andrea L. P. - Taggart, Paul - van Kessel, Stijn (2018): The Populist Politics of Euroscepticism in Times of Crisis: A Framework for Analysis. *Politics*, 38(3), 378-390. DOI: <https://doi.org/10.1177/0263395718770579>
- Reif, Karlheinz - Schmitt, Hermann (1980): Nine Second-Order National Elections - A Conceptual Framework for the Analysis of European Election Results. *European Journal of Political Research*, 8(1), 3-44. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.1980.tb00737.x>
- Taggart, Paul - Szczerbiak, Aleks (2008): *Opposing Europe? The Comparative Party Politics of Euroscepticism*. Oxford: Oxford University Press. DOI: <https://doi.org/10.1093/oso/9780199258307.001.0001>
- Vasilopoulou, Sofia (2009): Varieties of Euroscepticism: The Case of the European Extreme Right. *Journal of Contemporary European Research*, 5(1), 3-23. DOI: <https://doi.org/10.30950/jcer.v5i1.106>
- Wendt, Alexander (1992): Anarchy is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics. *International Organization*, 46(2), 391-425. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0020818300027764>
- Wodak, Ruth - Krzyzanowski, Michal (eds.) (2017): *Qualitative Discourse Analysis in the Social Sciences*. London: Palgrave Macmillan.

Balogh, Bence Balázs: Europe Constructions of Eurosceptic Right-Wing Parties in the European Parliament: A Preliminary Discourse Analysis of the 2014-2019 Term

This paper examines how eurosceptic right-wing parties in the European Parliament construct Europe in their plenary speeches during the 2014-2019 term. It starts from the assumption that these parties are not merely critics of the European Union but also producers of alternative visions of Europe. The analysis draws on Cécile Leconte's multidimensional understanding of euroscepticism, distinguishing utilitarian, political, value-based and cultural forms of critique. Through qualitative discourse analysis, the paper shows that the EU is represented as an economically inefficient system, a political centre that restricts sovereignty, a contested normative order and a cultural threat. The central argument is that right-wing eurosceptic discourse should not be read only as negation: it also articulates an alternative political imagination centred on a Europe of nations, subsidiarity, border protection and the preservation of cultural identity.

ORCID: 0009-0006-3318-3140

DOI: <https://doi.org/10.56965/2026.2.Czene-Joo>

Témavezető: Dr. Boda Zsolt

Bevezetés

A reziliencia fogalom kétségkívül az elmúlt évek egyik sztárja volt a nemzetközi politikában lefolytatott közpolitikai vitákban. Ugyan számos helyen találkozhattunk vele, a kollektív emlékezetben a legerősebb „képzettársítást” a koronavírus-járvány időszaka nyújtja, ekkor ugyanis a közvélemény a híradásokban az egyes közegészségügyi és gazdasági mutatók normális, járvány előtti szinthez való visszaállását várta. A minimalista megközelítésben csupán *rugalmas ellenálló képességként* lefordítható fogalom magán is viseli az egyik definíciós elemét: ahogyan azt a következőkben látni fogjuk, *rugalmassága* mind az előnyei, mind a jelenséggel kapcsolatban megfogalmazott általános kritikák között is megtalálható.

Önmagában természetes, hogy növekvő érdeklődést tapasztalhattunk a válságok természete és megoldási lehetőségeik irányában az elmúlt évtizedek globális válságainak árnyékában, az európai porondon kifejezetten a 2008-as gazdasági válság, a 2010-es éveket meghatározó migrációs-humanitárius válság, az imént említett koronavírus-járvány, majd legutóbb az orosz-ukrán háború vonatkozásában. Ebben az időszakban számtalan kormányzati és nem kormányzati „kisokos”, fehérkönyv, szürke irodalmi műfajokba tartozó anyagok jelentek meg a reziliencia témájában, vagy éppen olyan bestsellerek, mint Taleb *Antifragile*-ja.¹ Egyes szerzők a felsorolt és ismert válságjelenségek összekapcsoltságát egységes elméleti keretbe foglalva mutatják be: értelmezésünkben ezt a tendenciát testesíti meg a polikrízis², kríziskonvergencia³, permakrízis⁴, halmozott válság („*compound crisis*”)⁵ fogalmak megalkotása. Mindez az ellenálló képesség kérdéskörét is kiemeli, különös aktualitást és relevanciát teremt a reziliencia számára: a globalizáció hatására minden eddiginél szorosabban összefonott, egymásra nagy erővel ható és egymást felerősítő, tovagyrúzó társadalmi – gazdasági – természeti eredetű válságjelenségekkel nézünk szembe, így a tétet is egyre magasabban értékeljük, ezáltal az igényünk is egyre magasabb közösségeink létének és prosperitásának fenntartására.

Az európai politika porondján a szélesebb közönség minden bizonnyal az úgynevezett RRF (*Recovery and Resilience Facility*, azaz *Helyreállítási és Ellenállóképességi Eszköz*) révén ismerhette meg a reziliencia fogalmát, amely a közösség eddigi legnagyobb pénzügyi – gazdasági csomagja volt. Az EU 2020-as Strategic Foresight Reportja egyenesen a közösségi politikák általános „iránytűjeként” határozta meg a rugalmas ellenálló képességet. A reziliencia fogalom azonban ezt már évtizedekkel megelőzte, és számos szakpolitikai területen jelent meg,

¹ Taleb, 2012

² Tooze, 2022

³ George, 2010

⁴ Brown – El-Erian – Spence, 2023

⁵ Zscheischler et al. 2018

egymástól olykor teljesen függetlenül: hadügy, külügy, fenntarthatóság, gazdaság, külső segélyezés- és belső kohézióspolitikák. Kiemelendő ezutóbbi, amely egyben a közösségek és régiók célzott támogatása révén explicit érintettségű szintet határoz meg – különösen érdekessé válik ez a nexus, ha a globalizáció nemzetállami kereteket szétfeszítő tendenciáival együtt szemléljük.

Jelen tanulmány a reziliencia fogalom európai politikában való megjelenését járja körbe. A következőkben nagyvonalakban tekintjük át, hogy hogyan alkalmazták és alkalmazzák az egyes szakpolitikai területeken ezt a fogalmat, milyen felületi és mélységi hasonlóságokat figyelhetünk meg, milyen előnyöket azonosíthatunk és milyen kritikákat tarthatunk számon. Vizsgálatunk tárgyát az Európai Unió intézményei által kibocsátott stratégiai jelentőségű dokumentumok, illetve az azokat megalapozó kutatóintézeti anyagok jelentik. Végezetül rövid spekulációra is bocsátkozunk a reziliencia fogalom európai policy gondolkodásban való lehetséges jövőjét illetően.

A reziliencia fogalmának megjelenése az európai politikában

A reziliencia fogalmának megjelenését az európai politikában elsőként a hetvenes – nyolcvanas évekre datálhatjuk. Európa a második világháborút és az újjáépítést követő korszak addigi talán legjelentősebb gazdasági kihívásából, a világgazdasági rendszert megrengető olajválságból kilábalva a gazdasági stabilitás és az azt garantáló fejlődés fenntartásának új paradigmája után kutatott, ekkor került be az európai politika és közösségi ügyek szótárába a reziliencia fogalma.⁶ A fogalmat a kezdetekben „belső fejlődési kihívások leküzdésével” kapcsolatban alkalmazták. Az 1990-es évekre ez elkezdett átalakulni, a rezilienciát övező elméleti keret kitágulása újabb területeken és újabb kihívásokkal szemben tette azt megfogalmazhatóvá, ennek eredményeképp pedig gyakrabban alkalmazták a közösséget érintő külső kihívások, fejlődő országokkal való kapcsolatokban.⁷

A reziliencia fogalma eközben számos tudományterületen terjedt el, idővel pedig egymástól távoleső, változékony világunk sokrétű fenyegetéseiben azonban mégis összekapcsolódó szakpolitikai területen jelent meg. Számos nemzetközi szervezet tűzte a zászlajára, a kétezres évekre már az ENSZ, a NATO és az EBESZ is alkalmazta a rugalmas ellenálló képesség fogalmát, és ezzel párhuzamosan az Európai Uniónak is egyre több stratégiai jelentőségű dokumentumában, prominens döntéshozóinak beszédeiben, szakpolitikai anyagokban találkozhattunk vele. Az igazi fordulópontot mégis a 2010-es évek eleje jelentette, José Manuel Barroso elnökségének idején a területi egyenlőtlenségekkel,⁸ erőforráskihasználással és élelmiszerbiztonsággal foglalkozó anyagokban került először központi szerepbe, elsődleges célként meghatározva azt.⁹ A területi – regionális ellenálló képesség először a 2008-as gazdasági válságot követő rendezés kontextusában, majd ezt követően is, a koronavírus-járvány és a területi egyenlőtlenségek kapcsán megragadt az európai policy gondolkodásban.¹⁰

⁶ Romanova, 2018

⁷ Uo.

⁸ Balás – Jaksa, 2024 említi ezügyben az EU „*ECR2 Economic Crisis: Resilience of Regions*” című kiadványát.

⁹ Roadmap to a Resource Efficient Europe, 2011; The EU Approach to Resilience: Learning from Food Security Crises, 2012

¹⁰ Balás – Jaksa, 2024

A humanitárius és segélyezési politika terén 2014-ben került be a reziliencia az implementációs szempontrendszerbe, az egyes programok önellenőrző mechanizmusaként, „*Resilience Marker*” néven (Európai Bizottság, 2014). Az ellenőrző pontrendszer követelményként írja elő a támogatási programok számára a releváns veszélyek előzetes felmérését, kockázatok általi informáltságát, az érintett térségben a helyi kapacitások fejlesztését és a humanitárius szükségletek hosszú távú csökkentését. Ez a minimalista, kiforratlan szempontrendszer nem áll összhangban a későbbiekben számos alkalommal „központi célkijelölésként” megfogalmazott rezilienciaépítéssel, hiszen az egyes itemek nincsenek részletesen kifejtve, nem csatlakozik hozzájuk elméleti beágyazottsággal rendelkező reziliencia modell, pedig éppen a világ válságoktól talán leginkább sújtott régiójában, a Közel-Keleten és szubszaharai Afrikában kerültek alkalmazásra.

A külügyek terén az évtized során ez a trend a reziliencia reflektorfénybe kerülésével folytatódott, és a 2016-os „*Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy*”-ben teljesedett ki (a továbbiakban Global Strategy). A Global Strategy-t az Európai Unió akkori kül- és biztonságpolitikai főképviselője, Federica Mogherini dolgozta ki, a célja pedig az EU elhelyezése a globális és regionális geopolitikai közegben, különös tekintettel Európa szomszédságára, közvetlenül határos régiókra. A reziliencia fogalma a Global Strategy-ben a következőképpen kerül meghatározásra: „*the ability of states and societies to reform, thus withstanding and recovering from internal and external crises*”.¹¹ A meglehetősen minimalista definíciós kísérlet mellett egyértelmű célként jelölik ki az állami és társadalmi szintű reziliencia promotálását a közösség tagjai, továbbá keleti és déli szomszédos országok irányában, többek közt gazdasági, társadalmi, környezeti, energiaügyi és migrációs területeken, emellett pedig a kritikus infrastruktúra vonatkozásában.

A kül- és biztonságpolitikai stratégiában jellegéből fakadóan meghatározó a nemzetközi politikai nyelvezet használata, illetve annak eszköz- és célkijelöléséhez köti a reziliencia fogalmát is, ennek megfelelően azt a „békeépítéssel” kapcsolja össze, az EU-ra pedig normatív hatalomként hivatkozik, és ennek a vonatkozásában is értelmezi a rezilienciaépítő tevékenységét. A rezilienciaépítés célkitűzését meglehetősen szűkszavú leírással konkretizálja, a reziliens államot három összetevővel azonosítja: reziliens társadalom; bizalom az intézményekben; fenntartható fejlődés. Hogy valójában mennyire is szánta fogalmi szinten központi szerepbe a rezilienciát a kül- és biztonságpolitikai főbiztos, erről sokat elmond, hogy a Global Strategy szám szerint többször említi, mint az emberi jogok vagy demokrácia, demokratizáció fogalmait.¹² Mások a reziliencia Global Strategy-ben betöltött szerepére hivatkozva említették úgy is, mint „*leitmotif*”¹³, „*centerpiece*”¹⁴ vagy mint új paradigma.¹⁵

¹¹ Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy, 2016: 23

¹² Wagner – Anholt, 2016

¹³ Uo.

¹⁴ Korosteleva, 2018

¹⁵ Joseph – Juncos, 2019

Kísérlet egy egységes értelmezési keret megteremtésére

A konceptuális kihívások leküzdésére az Európai Bizottság Joint Research Centere¹⁶ (továbbiakban rövidítve: JRC) egy egységes „tudományos narratíva” megalkotására vállalkozott a társadalmi szintű ellenálló képesség vonatkozásában. Az elméletük középpontjában a „rendszer szemlélet” áll (*system view*), amelynek részeként társadalmi szinten az annak működésében létfontosságú mechanizmusok és csoportok, illetve végsősoron az egyének rezilienciájának megalapozása, ezen összetevők rendszerszintű együttműködése elengedhetetlen. A következőkben a JRC reziliencia modelljének áttekintésére vállalkozom, összehasonlítva azt a szakirodalom uralkodó megközelítéseivel, kiemelve a hasonlóságokat és eltéréseket a szakirodalmi kánonnal, illetve a konceptuális újításokat.

A JRC anyagában párhuzamot húz a reziliencia és a fenntarthatóság között, ami gyakori eleme a reziliencia fogalmával kapcsolatos elméleti vizsgálatoknak, leginkább annak eredetét kutatva.¹⁷ Újdonságot jelent azonban az egyéni és társadalmi jóléttel (*individual / societal well-being*) alkotott hármas kapcsolat: egy reziliens társadalom az egyéni és társadalmi jólétnek generációkon átívelő fenntartására törekszik.¹⁸ Ezen a ponton bevezetik a „*socio-system service*” fogalmát, ami a már ismert „*eco-system service*”-re (ökoszisztéma szolgáltatás) hasonlít, és amely a társadalom jóléti funkcióira utal, az egyéni jólét garantálójaként. Ez a konceptuális újítás némiképp szükségtelen, hiszen ugyan a kiépíteni kívánt teoretikus keret koherenciájához hozzájárul, azonban a későbbiekben semmilyen újabb elemet nem építenek rá a szerzők.

A reziliencia három fő összetevőjét választják szét, amelyeket *abszorptív*, *adaptív* és *transzformatív* kapacitásokban jelölnek meg. Ez a hármas felosztás a reziliencia klasszikus ciklusmodellszerű felosztását idézi, egyedül azzal a különbséggel, hogy elsőként nem egy preventív – profilaktikus elemet jelölnek ki, hanem aktívabb felfogást tükröző, a válságesemény bekövetkeztét követő, annak hatásait elnyelő, abszorpciós elemet. Az adaptív képességek hangsúlyozása gyakorlatilag minden reziliencia modellben központi szerepet játszik, csakúgy, mint az utólagos megújulást megteremtő transzformatív elem.

Újítást jelent továbbá a korábban jellemző „*bounce back*”, azaz a válságeseményeket megelőző, eredeti állapotba való visszajutás helyett a „*bounce forward*”, azaz előrelépés a végső cél. Ez a progresszív szemléletre utaló elem a szakirodalomban már megjelent az elmúlt években,¹⁹ és afféle kényszerűséggént tekinthetünk rá, amely az elméleti keret fejlődéséből, továbbgondolásából ered: a rugalmas ellenálló képesség célja nem lehet egy korábbi állapotba való visszajutás, hiszen ez azt is jelenti, hogy a válságeseményből a rendszer résztvevői nem tanultak, vagy a tapasztaltakat nem internalizálták, nem állnak fenn az ehhez szükséges társadalmi – közösségi mechanizmusok.²⁰

Összességében azt láthatjuk, hogy a JRC anyagaiban egy az elmúlt évtizedek reziliencia koncepcióira gyökeresen építő, továbbá újító elemeket is tartalmazó, azok szintéziseként

¹⁶ Manca et al., 2017

¹⁷ ld. Marchese et al., 2018

¹⁸ Manca et al., 2017: 8

¹⁹ Manyena et al., 2011

²⁰ Bővebben ld. Czene-Joó, 2025: 264 – 265

kibontakozó reziliencia modell található, amely elégségesnek bizonyul különböző szakpolitikai kontextusokban való alkalmazásra.²¹ A koncepció legfőbb előnyét a társadalmi szintű működés, jóléti funkciók és egyéb, különböző aspektusok bevonása, és kapcsolatuk feltárása a társadalom egészének ellenálló képessége szempontjából. Ezzel szemben a legnagyobb hiányosságot épp ezen funkciók és a társadalmi működés olykor „engine”-szerű hasonlatokkal, gépi működésre való utalással jelenik meg, ami idegen a kortárs társadalomtudományi gondolkodástól. Emellett a piac társadalomszervezésben betöltött szerepének túlzott kihangsúlyozása is negatívumként említendő. Ez az egységes konceptualizációs kísérlet azonban inspiratívnak mutatkozott, ugyanis azóta több empirikus kutatásban is felhasználta a JRC későbbi anyagaiban, kiemelendő ebből a regionális ellenálló képességgel kapcsolatos indexalkotó kezdeményezésük.²²

A reziliencia szerepe az európai szakpolitikákban a koronavírus-járvány előtt és után

A reziliencia fogalmának európai szintén való feltűnésének és elterjedésének vázlatos ismertetése, és egy egységes értelmezési keret részleteinek megismerése után tekintsük át, hogy milyen jellemzők olvashatók ki a fogalom európai használatát illetően a vonatkozó dokumentumokból. A következőkben pár könnyen azonosítható, visszatérő jellemvonást mutatok be, illetve a koncepció alkalmazásának időbeli változásainak trendjeit, a szakirodalmi és egyéni tapasztalataink függvényében.

Elsőként a reziliencia közösségi politikai szintén való megjelenése óta gyakorlatilag állandó elemként azonosítható a *külső és belső* ellenálló képesség elválasztása, közöttük a fókusz időbeni váltakozása. Ahogyan azt láthattuk, a kezdetekben a közösség belső gazdasági és intézményrendszerének ellenálló képességeként jelent meg,²³ amely a vonatkozó elméleti keret katonai – védelmi, illetve fizikai infrastruktúra védelme irányában történő kiterjedése, illetve a környezetvédelmi dimenzió kiteljesedése, a klímaváltozás hatásainak gazdasági és migrációs vonatkozásai, az ezeket övező *biztonságiasított* diskurzus eredményeként a kül- és biztonságpolitika területén terjedt el a reziliencia használata, mint a külső fenyegetésekkel szembeni gondolkodás paradigmája. A 2010-es években ez a tendencia a 2016-os Global Strategy-vel teljesedett ki, majd a koronavírus-járvány és az azt övező válságjelenségek kezelése kapcsán vett új irányt, újra belső szempontokat középpontba helyezve a gazdasági közösség és a tagállamok nemzetgazdaságának újraépítése és versenyképességének megteremtése kapcsán.

A következő gyakran azonosítható elem a többszintű definiálása, azaz minél több érintettségi szint megnevezése a reziliencia meghatározása során. Az ellenálló képességgel foglalkozó szakirodalomban gyakori az egyéni, közösségi, intézményi és rendszerszintek egymást követő emlegetése, hiszen az ökológiai reziliencia fogalom a komplex adaptív rendszerek elméletére épít, ez pedig a rendszer különböző szinteken elhelyezkedő résztvevők együttesének rezilienciáját írja elő. A különböző érintettségi szintek meghatározása megjelenik mind a

²¹ Ld. a szerzők esettanulmánya: Manca et al., 2017

²² Benczúr et al. 2020

²³ Romanova, 2018

Global Strategy-ben és más dokumentumokban²⁴, emellett persze megjegyezhető, hogy a fókusz a társadalmi és állami szintekre helyezik többségében.

A témával foglalkozó szerzők korábban gyakran kiemelték a 2010-es évtizedben megjelenő változást, miszerint az évtized elején még többségében célként határozták meg az ellenálló képesség elérését,²⁵ míg a 2016-os Global Strategy-ben már eszközként is hivatkoznak rá a békeépítés céljaként alárendelve. Ebből általánosítva cél – eszköz transzformációt vázoltak fel, ahogyan a későbbiekben láthatjuk majd ez a tendencia a koronavírus-járvány eredményeképp pedig részben folytatódott, helyesebben pedig inkább cél és eszköz kettősséggé alakult, hiszen az RRF-ben mind végcélként, mind a párosított helyreállítás céljának eszközeként is megfogalmazásra került.

A reziliencia fogalom használatának miéjtjére rátérve azt láthatjuk, hogy az utóbbi évtizedekben számos magyarázat kísérelt született, általánosságban a nemzetközi politikában való elterjedtségre és az Európai Unióra nézve specifikusan. A fogalom népszerűsége a korábban említett szakpolitikai területek döntéshozóinak, szakértőinek és gyakorlati szakembereinek körében összeköthető annak helyzetével a releváns diszciplínákon belül. A rezilienciát gyakran írják le úgynevezett *boundary object*ként és *bridging concept*ként,²⁶ amely több tudományterület határán helyezkedik el, a különböző területek kutatóinak érdeklődését magára vonva. Ebből természetesen következik a vonatkozó elméleti keret kitágulása az újabb dimenziók és értelmezési területek bevonásával, ami egy idő után azt eredményezi, hogy a rezilienciára nem egy egyedi koncepcióként, hanem gondolkodásmódként (*resilience thinking*) kezdünk utalni, ami szabadon átvível a tudományterületi határokon.²⁷ Ez magyarázatul szolgál a nemzetközi szervezetek világában való népszerűsége, hiszen ezek körében is jellemző az akadémiai világgal különböző csatornáikon keresztül közvetlen kapcsolattartás.

Ezek a csatornák keresztül, think tankek szürke irodalmán, a környezetvédelmi aktivizmus által motivált szakértők lobbitevékenységének hatására a reziliencia fogalma a döntéshozók szótárába is bekerült, akik az említett tulajdonságai miatt nagyon is vonzóak láthatták azt, több okból is. A fogalom már ismert volt különböző szakpolitikai területeken, így közös nyelvként, *lingua franca*ként szolgált számukra.²⁸ Tocci, aki Federica Mogherini tanácsadójaként maga is részt vett a Global Strategy kidolgozásában, rámutat, hogy a reziliencia fogalma illeszkedik a korábban kijelölt uniós külpolitikai paradigma, a „*principled pragmatism*” irányvonalához, éppen a kitágult elméleti keret okozta fogalmi kavalkád teremtette „konstruktív kétértelműség” miatt. A konstruktív kétértelműség ebben a helyzetben találó leírása a jelenségnek, hiszen valóban olyan fogalomról van szó, amelyet vitatott és különböző jelentésrétegekkel teletűzdelt jellege miatt minden szakpolitikai terület képviselője részben a magáénak tudhat, elfogadása nem teremt konfliktust, nem lassítja tovább a közösségi döntéshozatalt. Más szerzők „üres jelölőként”²⁹ tekintenek rá, amelynek rugalmassága a legfőbb erénye. Wagner és Anholt (2016) ugyanezt az aspektust kiemelve „*convening*

²⁴ Ld. The EU Approach to Resilience: Learning From Food Security Crises; Resilience Action Plan for Crisis Prone Countries; stb.

²⁵ Korosteleva, 2020

²⁶ Baggio, 2015

²⁷ Korosteleva, 2020

²⁸ Tocci, 2020

²⁹ Friede, 2024

conceptként” írják le, amelynek feladata az egymástól akár távolabb is eső területeken érdekelt szakértők és döntéshozók egy asztalhoz ültetése, konfliktusok nélküli együttműködésük elősegítése, anélkül, hogy túlságosan, vagy éppen nem eléggé ambiciózus célkitűzések köré tűzdeljék. Vagy ahogyan a szerzők fogalmazzák: „*it is a perfect middle ground between over-ambitious liberal peacebuilding and the under-ambitious objective of stability*”.³⁰

Mindezek mellett további magyarázatot adhat a fogalom illeszkedése a megszokott neoliberais narratívákhoz. Ezt a jellemvonást az angolszász reziliencia fogalommal kapcsolatban szokták értelmezni, és a megközelítés lényege az, hogy a rezilienciát mint a foucault-i értelemben vett *governmentalitás* megjelenéseként vizsgálják.³¹ Az ellenálló képesség itt a *távolról való kormányzás* eszközeként jelenik meg, azaz egyes csoportok indirekt módon való, a piaci párti társadalmi rendszer magától értetődőként való elfogadására „nevelése”. Az Európai Unió Afrika „szarvába” szánt humanitárius és segélyprogramjai kapcsán egyes szerzők felfedezni vélik ezt az aspektust is.³²

Összegzés

Külső és belső válságoktól tarkított időszakban az európai ellenálló képesség vizsgálata minden korábbinál időszerűbb kérdéssé nőtte ki magát, amely számos tudományterület kutatóját, közpolitikai elemzőket, szakpolitikai aktivistákat, újságírókat, populáris ismeretterjesztő irodalom képviselőit ragadta magával. Ahogyan láthattuk, pragmatikus megfontolások is övezték a fogalom eddigi használatát, amely éppen a rugalmasságot kihasználva ültetett egy asztalhoz különböző szakpolitikai területek képviselőit, azonban ez a rugalmasság objektív akadályt is jelentett egyben, megakadályozva konszenzusos definíció, konceptualizációs és operacionalizációs keretek megalkotását.

Nem mehetünk el ugyanakkor amellett, hogy az RRF programmal valójában mégis kapott tartalmat az EU ellenálló képességi koncepciója: gazdasági felfogáson túlterjeszkedett, szélesebb körű társadalmi jóléti aspektusokat is magába foglal, amelynek részét képezik „zöld” / fenntarthatósági és digitalizációs elemek. Következetes és folytatólagos gondolkodást azonosíthatunk a területi aspektusokra koncentráló kohéziós politika reziliencia-fogalma kapcsán: a JRC döntéseket informáló méréseket is készít az európai régiók ellenálló képességéről, amelyek építenek a megelőző konceptualizációs törekvésekre is.

A reziliencia fogalom európai uniós alkalmazásának jövőjét illetően megállapítható, hogy miként a pandémia utáni időszakban is megragadt a policy gondolkodásban a koncepció, így a közeli jövőre vonatkozóan, a 2020-as évtized hátralévő éveiben minden bizonnyal továbbra is találkozni fogunk vele európai uniós szakpolitikákban. Általánosságban elmondható, hogy az ellenálló képességgel kapcsolatos gondolkodás lekövette a válságjelenségek változó természetét: a végletekig összekötött világunk társadalmi-gazdasági-természeti válságokkal szembeni „kockázatközössége” természetes módon igényelt univerzális ellenálló képességi gondolkodást, ezt szolgálta az előbbieken tárgyalt *rendszerszemlélet* a JRC dokumentumaiban és a „resilience thinking” a tágabb szakirodalmi kontextusban. Következésképpen ezen a

³⁰ Wagner – Anholt, 2016: 2

³¹ Joseph, 2013

³² Joseph, 2014

területen fejlődést a világunk – és ezzel a válságok – természetében bekövetkező változás hozhat.

Felhasznált irodalom

- Baggio, Jacopo A.; Brown, Katrina; Hellebrandt, Denis (2015): Boundary object or bridging concept? A citation network analysis of resilience. *Ecology and Society*, 20. évf. 2. szám, pp. 1 – 11. DOI: <https://doi.org/10.5751/es-07484-200202>
- Balás, Gábor; Jaks, Renáta Anna (2024): Territorial Resilience and Policy Evaluation in the Context of EU Cohesion Policy. Profeedback Policy Brief. Elérhető: <https://profeedback.eu/wp-content/uploads/2024/12/Territorial-Resilience-and-Policy-Evaluation-in-the-Context-of-EU-Cohesion-Policy-1.pdf> (letöltve: 2026.06.28.)
- Benczúr, Péter; Joossens, Elisabeth; Manca, Anna Rita; Menyhért, Bálint; Zec, Slavica (2020): How resilient are the European regions? Evidence from the societal response to the 2008 financial crisis. *JRC Technical Report*. DOI: <https://doi.org/10.2760/383460>
- Brown, Gordon; El-Erian, Mohamed; Spence, Michael; Lidow, Reid (2023): *Permacrisis: A Plan to Fix a Fractured World*. Simon and Schuster, New York. DOI: <https://doi.org/10.1057/s11369-024-00373-3>
- Czene-Jóó Máté (2022): Reziliencia, az ellenálló képesség régi-új paradigmája: elméletek, modellek, perspektívák. In: Antal Attila (szerk.) *Politikatudományi előadások az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara Doktori Iskolájának konferenciáján*. pp. 7 – 17. DOI: <https://doi.org/10.56965/2022.1.Czene>
- Czene-Jóó Máté (2025): Túlélés és/vagy átalakulás? Transzformáció és tanulás a reziliencia elméletében és gyakorlatában. *Themis*, 22. évf. 2. szám, pp. 260 – 281. <https://doi.org/10.55052/themis.2025.2.260>
- European Commission Humanitarian Aid and Civil Protection (2014): Resilience Marker. General guidance. Ref. Ares (2014)3883617 - 21/11/2014.
- Európai Unió (2016): Global strategy for the foreign and security policy of the European Union. Elérhető: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eugs_review_web_0.pdf (letöltve: 2021.10.14.)
- Friede, Alexandra M. (2025): Controlled Loss of Control: The Articulation of Resilience as 'Empty Signifier' in EU and NATO policies. *Contemporary European Politics* 3. évf. 1. szám. DOI: <https://doi.org/10.1002/cep4.70006>
- George, Susan (2010): Converging Crises: Reality, Fear and Hope. *Globalizations* 7. évf. 1. szám, pp. 17 – 22. DOI: <https://doi.org/10.1080/14747731003593018>
- Joseph, Jonathan (2013): Resilience as embedded neoliberalism: a governmentality approach. *Resilience. International Policies, Practices and Discourses*, 1. évf. 1. szám, pp. 38 – 52. DOI: <https://doi.org/10.1080/21693293.2013.765741>
- Joseph, Jonathan (2014): The EU in the Horn of Africa: Building Resilience as a Distant Form of Governance. *Journal of Common Market Studies*, 52. évf. 2. szám, pp. 285 – 301. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781316551028>
- Korosteleva, Elena A. (2020): Reclaiming resilience back: A local turn in EU external governance. *Contemporary Security Policy*, 41. évf. 2. szám, pp. 241 – 262. DOI: <https://doi.org/10.1080/13523260.2019.1685316>

- Korosteleva, Elena A.; Flockhart, Trine (2020): Resilience in EU and international institutions: Redefining local ownership in a new global governance agenda. *Contemporary Security Policy*, 41. évf. 2. szám, pp. 153 – 175. DOI: <https://doi.org/10.1080/13523260.2020.1723973>
- Manca, Anna Rita; Benczúr, Peter; Giovanni, Enrico (2020): Building a Scientific Narrative Towards a More Resilient EU Society. Part 1: a Conceptual Framework. JRC Science for policy report.
- Manyena, Bernard; O'Brien, Geoff; O'Keefe, Phil; Joanne, Rose (2011): Disaster resilience: a bounce back or bounce forward ability? *The International Journal of Justice and Sustainability*, 16. évf., pp. 417 – 424. DOI: <https://doi.org/10.1080/13549839.2011.583049>
- Marchese, Dayton; Reynolds, Erin; Bates, Matthew E.; Morgan, Heather; Clark, Susan Spierre; Linkov, Igor (2018): Resilience and sustainability: Similarities and differences in environmental management applications. *Science of The Total Environment*, 613 – 614. szám., pp. 1275 – 1283. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2017.09.086>
- Romanova, Tatiana (2018): The Concept of 'Resilience' in EU External Relations: A Critical Assessment. *European Foreign Affairs Review*, 24. évf. 3. szám, pp. 349 – 366. DOI: <https://doi.org/10.54648/EERR2019029>
- Taleb, Nassim Nicholas (2012): Antifragile: Things That Gain from Disorder. Penguin Random House, New York.
- Tocci, Nathalie (2020): Resilience and the role of the European Union in the world. *Contemporary Security Policy*, 41. évf. 2. szám, pp. 176 – 194. DOI: <https://doi.org/10.1080/13523260.2019.1640342>
- Tooze, Adam (2022): Chartbook #130 Defining polycrisis – from crisis pictures to the crisis matrix. Elérhető: <https://adamtooze.substack.com/p/chartbook-130-defining-polycrisis> (letöltve: 2026.04.09.)
- Wagner, Wolfgang; Anholt, Rosanne (2016): Resilience as the EU Global Strategy's new leitmotif: pragmatic, problematic or promising? *Contemporary Security Policy*, 37. évf. 3. szám, pp. 414 – 430. DOI: <https://doi.org/10.1080/13523260.2016.1228034>
- Zscheischler, Jakob; Westra, Seth; van den Hurk, Bart J. J. M.; Seneviratne, Sonia I.; Ward, Philip J.; Pitman, Andy; AghaKouchak, Amir; Bresch, David N.; Leonard, Michael; Wahl, Thomas; Zhang, Xuebin (2018): Future climate risk from compound events. *Nature Climate Change* 8. évf., pp. 469 – 477. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41558-018-0156-3>

Czene-Joó, Máté: The emergence of the concept of resilience in European politics

Building and enhancing the European Union's resilience has long been a part of explicit and implicit objectives of EU policies. Over the past decade, the need to foster resilience has increasingly featured in discussions surrounding the management of the coronavirus pandemic and the subsequent recovery, and more recently, in the context of the so-called "polycrisis". In this article, we examine the emergence of the concept across selected policy areas, briefly outlining the context, and then review the general characteristics of how European actors employ the term.

HADADI KRISTÓF: PÁRTFEJLŐDÉS A POLITIKATUDOMÁNYBAN. A MODERN PÁRTTIPOLÓGIÁK KRITIKÁI ÉS DILEMMÁI. A PÁRTMENTES PÁRTTÓL A VÁLLALKOZÓPÁRTIG

ORCID: 0009-0008-3774-6478

DOI: <https://doi.org/10.56965/2026.3.Hadadi>

Témavezető: Dr. Mráz Ágoston Sámuel

Bevezetés

Az amerikai és az európai politikatudomány a 20. században nagyon sokat foglalkozott a pártok és pártrendszerek kutatásával, pártok működésének megértésével, különböző párttipológiák kialakításával. 1989-ben Angelo Panebianco megalakította a professzionális választási párt fogalmát és leírta a jellemzőit. Ezt követően Peter Mair (2013) a nyugat-európai demokráciák kiüresedéséről szóló írásában, illetve több más pártrendszerrel foglalkozó tanulmány is (Körösényi és mtsai, A plebiszciter vezérdemokrácia, „milleneumi trendek”) azt állapítja meg, hogy a pártkötődés és a pártidentitás gyengül, párttagság csökken, az eddig jellemző törésvonalak „kiolvadnak” és újak alakulnak helyettük, a perszonalizáció és a mediatizáció az új, meghatározó jelenségek. Tehát a pártok és pártrendszerek kutatásának főárama a kiüresedés mellett foglalt állást, azonban ezt követően is születtek pártokat és a pártrendszert leíró elméletek, illetve modern párttipológiák. Ilyen párttípus-fogalmak közé tartozik a vállalkozópárt (2016), a kiber- és digitális párt illetve ennek változatai (2006, 2018), a mozgalmi párt (2006, 2017), az antipárt (1996, 2015), illetve a perszonalizált párt (2022). A tanulmány és az előadásom célja ezen párttipológiák összegzése, értékelése. Mely tényezők, amelyekben újítanak ezek a párttípusok? Mely jelenségekre válaszul jönnek létre? Ezenfelül a dolgozat másik célja annak a megállapítása, hogy ezek az új tipológiák a kiüresedés tehát a „pártdemokrácia válságának” paradigmájába sorolható be, vagy ezekkel a modern típusokkal egy új korszak kezdődhet a pártdemokrácia vizsgálatában?

A dolgozat úgy épül fel, hogy az elején bemutatom a pártdemokrácia válságának jelenségeit, majd a modern párttípusok jellemzőit és kritikáit ismertetem. A dolgozat végén összehasonlítom ezeket a típusokat és a kialakult dilemmákat foglalom össze.

A „pártdemokrácia válsága”

Peter Mair (2013) szerint a nyugati demokráciákban egyre nő a szakadék a választók és a politikai elitek között. A pártok már nem közvetítik a társadalmi érdekeket, hanem az állam irányításának technokrata eszközeivé váltak. Ezt a jelenséget nevezi a szerző „a demokrácia kiüresedésének”. Az 1970-es évektől kezdve a politikatudományban a kartellpárt megnevezést használják a pártok működésének leírására. Ezt a típust a párt és az állam összefonódása és a pártközi összejátszás, együttműködés mintája jellemez. Az állami támogatások gyakran összekapcsolódnak a választási eredményekkel. A parlamenti jelenlét és a választáson szerzett mandátumok határozzák meg a támogatások mértékét. Ez a mechanizmus segíti fenntartani a pártokat és korlátokat állít az új politikai pártok belépése elé. (Katz-Mair, 2001, 143). A kartellpártban a tagok szerepe is változik a gyűjtőpárthoz képest, elhomályosul a szerep a tagok és a támogatók között, pártok minden támogatót várnak. Megengedik az embereknek a közvetlenül párthoz tartozást, nem a helyi szervezeteken keresztül vezet az út a párt vezetéséig. A pártvezetésnek megnövekszik az autonómiája, mert az atomizált tagság kisebb valószínűséggel támaszt feléjük kihívásokat. A politika fő célja a politika, mint foglalkozás üzése. A pártverseny alapja a menedzseri készségek gyakorlása és a hatékonyság. A választási verseny korlátok között tartott. Illetve a pártmunka és pártkampány természete tökéletes.

Ahogy már az előző mondatokban is említettem a párt erőforrásainak forrása az állami szubvenció, az állam által irányított csatornákat használja a párt kommunikációs kampányára. (Katz-Mair, 2001, 142). A tanulmány szempontjából ez az igazán fontos jellemzője a kartellpárti modellnek. pártok többé már nem alkuszok a civil társadalom és az állam között, mint a tömegpárt esetében, hanem az állam részévé válnak. Attól kezdve, hogy előbb a megbízottak szerepét játszották, majd később küldöttek voltak és még később, a gyűjtőpárt fénykorában vállalkozók lettek, mára „félállami ügynökségekké” váltak, elkezdtek eltávolodni a civil társadalomtól. (Katz-Mair, 2001, 147). A demokráciafelfogás egyes értelmezésekben átalakult, így a kartellpártok megjelenésével: a demokrácia nem olyan folyamat, amiben a civil társadalom korlátokat szab, és ellenőrzi az államot, hanem egyfajta szolgálat, amit az állam nyújt a civil társadalomnak. (Katz-Mair, 2001). Tehát a pártok operatív működéséhez a 20. század végére már nem szorultak rá a párttagok tagdíjainak befizetésére. A kartellpártoktól kezdve kialakult pártmodellek nem épített pénzügyi stratégiát a tagdíjakra, ezért a tagok szerepe marginalizálódott, a kapcsolat és a kötődés a tagság és a párt vezetése között lecsökkent.

A 20. század végén, illetve a 21. század elején voltak kísérletek arra, hogy a politikai részvétel ne csökkenjen tovább. Ezen kísérletek célja a szavazók minél magasabb fokú bevonása a politikai döntéshozatalba. A 20. század végén megjelenő zöld pártok a 20. század végén megjelenő új mozgalmak parlamenti ága. (Dalton, 1991). Ezek a pártok olyan belső struktúrát alakítottak ki, amely bevonja a tagságot a döntéshozatalba. A tagoknak nyílt hozzáférésük van a párt vezetésének üléseihez. A megválasztott tisztviselők teljesítményét gyakran ellenőrzik. Tehát nyílt és decentralizált belső struktúrával rendelkeznek, pártpolitika megújulását képviselik. (Dalton, 1991). A baloldali-libertáriánus-zöld pártok hatással voltak az európai pártrendszerre. A nyugat-európai pártok ugyan sikertelenül, de megpróbálták alkalmazni a decentralizált, demokratikus belső működést. (Ignazi, 1999). Ezek az új típusú pártok azonban nem tudták ellensúlyozni a nagypártok válságát, mert a zöld-libertáriánus-baloldali pártok kispártok, nem tudnak beleszólni a mandátumok többségéért kialakult versenybe. Illetve az 1980-as években megjelentek és népszerűvé váltak radikális jobboldali pártok is. Ezek azonban az előző mondatokban taglalt pártcsoporttal ellentétben egyáltalán nem alakítottak ki részvételen alapuló decentralizált belső struktúrát. (Ignazi, 1999).

A szakirodalmak leírása alapján több folyamat egyszerre játszik közre a „pártdemokrácia válságának” kialakulásában. Dalton és Wattenberg (2000) kutatásai alapján összhangban az előző bekezdésekben tárgyaltakkal, a pártok szerepe már a 2000-es évek elejére elkezdett csökkenni. Ekkor egy új korszak jelenik meg és válik népszerűvé az európai társadalmak esetében. Manuel Castells tanulmányában azt mondja ki, hogy a 21. századra egy network-alapú társadalom alakult ki, minden szervezet hálózatosan szerveződik. (Castells, 2006, 14-17). Ez a trend nem kedvez a hierarchikusan felépülő pártszervezeteknek. Az idő tehát meghaladja ezeket a szervezeteket. Ezenfelül Peter Mair és Richard S. Katz gondolatai alapján a globalizált világ megsokszorozza a politikai érdekképviselői aktorok számát. A társadalmi mozgalmak, nem kormányzati szervezetek (NGO-k), illetve más érdekképviselői szervek sok esetben hitelesebben tudnak képviselni ügyeket, mint a pártok. Több alternatíva is kialakul, amelyek a pártokat hívják ki.

A Körösenyi András és szerzőtársai (2022) által írt Vezérdemokráciák a világban című mű elején a szerzők összefoglalják azokat a pártrendszerre is ható trendeket, amelyek 1980-as évektől aláássák a liberális demokrácia elméletét. A befagyott politikai törésvonalak kiolvadnak, szoros pártkötődés és a pártidentitás gyengülése, a párttagság csökkenése illetve növekvő szavazói volatilitás figyelhető meg. Ezek a jelenségek megingatták az addig stabilnak gondolt pártrendszerek működését. (Dalton-Wattenberg, 2000). A pártok és a parlamentek is gyengültek. Megjelent a politikai perszonalizációja. Az európai politikai rendszerek elkezdtek prezidencializálódni. Ezek a jelenségek a politikai kampányokban, a pártokon belül, illetve a kormányzatban is a politikai vezetők szerepének erősödését okozták. (Poguntke-Webb, 2025).

A politika növekvő mediatizációja is megjelenik. Tehát a politikai kommunikáció a közpolitikától eltávolodik és a személyiségek, politikai események, botrányok és az infotainment irányába változik. (Esser, 2013). A politikai vezetők és követői között közvetlen kapcsolat alakul ki. A média kapuőreit kikerülő kommunikáció és a közvetítő intézmények súlyának csökkenése jellemző. Illetve a politikai valóság közösen osztott percepciónak fokozatos csökkenése jellemző, ez azt jelenti, hogy az erősödő politikai polarizáció több különböző egymástól elkülönülő politikai táborra osztja a politikai verseny szereplőit, ezek között egyre jobban csökken az átjárás. Továbbá a képviseleti demokráciák legitimitási problémákkal is szembe kell nézniük. Meggyengült a felelős pártkormányzás intézménye. Megnőtt a kormánytól független intézmények szerepe a döntéshozatalban. A populizmus a pártkormányzás meggyengülése miatt létrejött legitimitációs űr betöltésére tett kísérletnek tekinthető. (Mair, 2013) (Körösenyi et al., 2022, 17-18).

A digitális párt

A dolgozat egyik legfontosabb tipológiája, a digitális párttípus az első bemutatott modern elmélet. Először Helen Margetts (2006) a Pártpolitika kézikönyvében ír a kiberpártokról és megalkotja a kiberpárt fogalmát. A szerző szerint ez egy ideáltípus, az internet és az új kommunikációs technológiák megnövekedő használata okozta, a szervezetek és az állampolgárok részéről egyaránt. A részvétel csökkenése, párttagság csökkenése, „együgyű” pártok növekedése arra sarkallta a legtöbb pártot, hogy az internetet használva próbáljanak megszólítani szavazókat. (Margetts, 2006, 531-532)

Ahogy a társadalmi interakciók, társadalmi párbeszéd átkerült az online térbe, a politikai pártoknál is megjelent az igény arra, hogy az online térben hatékonyan legyenek jelen. (Margetts, 2006, 530). Az online térbe való átlépés ugyanakkor egyenlőtlenségeket teremtett a pártok között. A domináns, nagyobb, több erőforrással rendelkező pártokat még jobban megerősítette. Könnyebb volt számukra ez a folyamat. (Ward-Gibson, 1998). Ugyanakkor az újabb pártok, amelyekben a fiatalabb nemzedékek nagyobb számban képviseltetik magukat innovatívabbak tudnak lenni az online térben, ezzel dolgozzák le a hátrányukat. (Margetts, 2006, 528). Az internet egy új lehetőséget jelent új pártverseny minták, illetve új pártok megerősödéséhez. Ez történt Japánban, Ukrajnában, Dél-Koreában illetve Nagy-Britanniában is. (Tkach-Kawasaki, 2003, 105-123). Utóbbi esetben a BNP, Zöldek és a UKIP kampányában és (viszonylagos) sikerében is nagy szerepet játszott az online jelenlét. (Margetts, 2006, 530).

A szavazók, aktivisták, tagok bevonása nem konferenciák és elnökségi ülések során történik, hanem elnöki rekrutálás során. (Mair, 1997). A tagság megkönnyítése miatt a pártok gyakran előválasztást alkalmaznak a jelöltjeik, vezetőik kiválasztására. Az Egyesült Államokban online regisztráció szükséges a két párt előválasztásán való részvételhez. A kiberpártok szervezeti felépítéséhez hozzátartozik egy weboldal, amely a párt helyi szervezeti és a párt többi egysége közötti kapcsolattartásra is szolgál. A weboldalaikon keresztül a pártok a saját színeiket, stílusukat, imázsukat is meg tudják mutatni. Az online jelenlét fel tudja gyorsítani a döntéshozatalt, a párton belüli kommunikációt. (Smith, 1998). Az internetes működés több adminisztratív költséget csökkent, illetve e-maileken és online kommunikáción alapuló párton belüli működés hatékonyabb kampányt és pénzgyűjtő akciókat eredményezhet. Utóbbi a tagság intézményét hivatott ellensúlyozni.

Azt is megállapíthatjuk, hogy a kiberpártok leírásában említett országokban megerősödött pártok nem tudtak tartós sikert elérni. Ebből arra következtettek, hogy nem feltétlenül az online jelenlét határozza meg a párt karakterét és sikerességét. Inkább, mint egy külső tényezőre tekintek az online világ megjelenésével. Illetve 2025-re már az összes párt használ online módszereket a szavazók megszólítására, tagok bevonására, pártszervezetek kapcsolattartására. A politikai pártoknak nem csak weboldaluk, online adatbázisaik, hanem közösségi média

oldalakat hoznak létre, gyakran a videómegosztó oldalakon is fent vannak. 2025-re általános jelenség lett az online térben való kampányolás és kommunikáció. Az online tér a politikai pártépítés egy eszköze, így ez a jellemző nem tud egy minden elemében új párttípust alkotni.

Az előző bekezdésben említett digitális technológia hatása a politikára, a pártokra nyilvánvaló. Rövid idő alatt demokratikus politika intézményei radikálisan átalakultak. A társadalmi szervezetek és egyének alkalmazkodása a digitális világhoz a tudományos diskurzusban is kutatott téma. Helen Margetts (2006), Fabienne Greffet, Rachel Gibson (2012) és Marta Cantijoch (2005 és 2018) foglalkozott a digitális párttal. Ezenfelül Paolo Gerbaudo 2019-ben egy teljesen új párttípust azonosít digitális párt néven. A Gerbaudo-féle digitális párt a fejlett technológia által olyan pártot azonosít, amely az átlagemberek számára hozzáférhető, közvetlen, autentikus, transzparens. A részvétel csökkenésének problémáját céljának tartja kiküszöbölni. (Gerbaudo, 2019). A párt online döntéshozatali módon működik, tehát a döntéshozatalt a digitális struktúrákhoz igazítják. Fontos tulajdonsága a transzparencia, egyúttal a politikai karrierépítést és a túlbürokratizált működést kiküszöböli ezzel. A párt tagsága, digitális taglétszáma, követői létszáma a párt erejét jeleníti és még több követőt vonz meg, hasonlóan a multinacionális vállalatokhoz. (Gerbaudo, 2019). A tagok a párt működése szempontjából nem fontosak. Nem szükséges a tagság ahhoz, hogy a párt aktivistája legyen valaki. (Gerbaudo, 2019). A párt használja a közösségi média eszközeit, alkalmazásait, lehetőségeit. (Gerbaudo, 2019). A párt tömegbázisa rendkívül reaktív, egy karizmatikus vezető tartja össze a szervezetet. Adományokból finanszírozzák őket, nem tagsági díjakból, mint a hagyományos pártok (tömegpárt, gyűjtőpárt). A tagság függ az ún. „hipervezető” döntésétől, tehát nem valósul meg bázisdemokrácia. Az aktivistahálózat és a vezető között nincsenek köztes szintek. A digitális párt vezetői, a hipervezető Gerbaudo modellje szerint részvételi demokrácia helyett a „népszavazási demokrácia” vagy „reaktív demokrácia” modelljében hisz. Az 5 Csillag Mozgalom esetében a vezető szavazásokkal erősítheti meg a saját mandátumát. A pártvezető írja ki a szavazást a saját mandátumáról és a párt tagsága szavazhat. Általában a szavazók megerősítik a vezetők mandátumát. (Mosca, 2017).

Ha egy párt belép a politikába, megerősödik és főáramú pártok közé lép fel, sok esetben, ezzel párhuzamosan a működési struktúrája és az ideológiája és az imázsa is megváltozik. Az olasz Öt Csillag Mozgalom esetében is ez történt. (Karpf, 2020). Az Öt Csillag Mozgalom az intézményesülés folyamatában, a parlamentben eltöltött 5 év alatt a saját karakterüket, vállalásaikat szegték meg. Ebben az időszakban a hagyományos média interjúfelkéréseit is elfogadták, politikai szövetségeket kötöttek az eddigi elit tagjaival. (Mosca, 2017). Az Öt Csillag Mozgalom olyan koalíciós kormányba lépett be, ahol jobboldali pártok is helyet kaptak, a progresszív követeléseiket le kellett redukálniuk. Ennek hatására elvesztették a mozgalmi háttér egy részét. (Mosca, 2017).

Dommet (2020) szerint a digitális pártfogalom esetében kritikus pont az, hogy nem teljesen világos a pártrendszerre gyakorolt hatása, nem világos az, hogy a többi párt hogyan alkalmazkodik ehhez a gyakorlathoz. Ráadásul a digitális pártmodell még mindig kisebbséget képvisel az európai pártrendszerekben, kevés az igazán sikeres, releváns párt. Illetve az eddigi párttípológiákhoz képest nem mutat be komplex rendszert, így azt gondolhatjuk, hogy a digitális párt nem egy teljesen új párttípus kategória. Sok olyan tulajdonsága van, ami a kiberpártra és a mozgalmi pártra is jellemző. Ezen típusok esetében közös a nem formális belső felépítés, online döntéshozatal, informális tagság, tág vízió, illetve az is, hogy nem kapcsolódnak szorosan egy ideológiai irányzathoz.

Marco Deseriis (2020) tanulmányában reflektál a Gerbaudo-féle digitális párt fogalmára és két új altípust azonosít. Gerbaudo digitális pártja felosztható két ideáltípusú pártfogalomba. Az egyik a platform párt, a másik a network párt. A platform párt a párt-ellenes vagy antipárthoz hasonlítható, belső működése alapján erősen centralizált karizmatikus vezető által vezetett, kizárólag a politikai kampányra fókuszáló párt. A network párt ugyanakkor egy decentralizált

működésű, belső demokráciát fontosnak tartó párttípus. A párt által meghirdetett közpolitikai javaslatokat és a párt vezetőinek személyét a párt tagjai, támogatói, aktivistái választják ki. Deseriis szerint a digitális pártok nem minden formája támogatja a belső demokratikus működés előmozdítását, kizárólag egy új altípus, a „network párt” képes a demokratikus eljárásokat visszahozni a pártpolitikába. (Deseriis, 2020, 896).

2020 májusában az olasz Politikatudományi Folyóiratban megjelent egy vita a digitális pártfogalmáról és jövőjéről. Ez a diskurzus felveti a legfontosabb kérdéseket, amelyeket én is az elmélet kritikáinak gondolok. A vitában 4 hozzáértő, korábban a témával foglalkozó szakember vett részt. Katherine Dommet (2020) azt állapítja meg, hogy az eddig leírt elemzések azt mutatják meg, hogy a pártok hogyan alkalmazzák a digitális technológiát, a weboldakat, kampánytechnikákat és hogyan működnek a nagyrészt digitális technológiára támaszkodó pártok, ugyanakkor a könyv nem számol be arról, hogyan hat a teljes pártrendszerre, van-e hatása a teljes pártrendszerre. Ezenfelül Dommet hozzáteszi azt is, hogy mi lesz abban az esetben, ha egy digitális párt főáramúvá válik, kevésbé laza szerkezeti struktúrát alakít ki. Ha ez így valósulna meg, akkor viszont nem férne bele a digitális párt fogalmába.

Fitzpatrick (2020) szerint Margetts (2006) kiberpártja és a digitális párt között nincs akkora különbség. A digitális pártok vívmányait nem feltétlenül veszik át a hagyományos pártok, illetve nem alkotnak saját pártcsaládot. Azt sem feltétlenül látjuk még, hogyan teljesítenek a digitális pártok kormányon.

Lorenzo Mosca (2020) szerint a digitális pártok intézményesülése illetve a digitális pártok és a hagyományos média kapcsolata nincs kifejtve alaposan a könyvben. Az olasz 5 Csillag Mozgalom teljesen átalakult a parlamentben töltött 5 év alatt. A képviselők a hagyományos médiának is adtak interjút, formális struktúra alakult ki, választási szövetséget kötöttek a hagyományos pártokkal (koalíció Liga), feloldották a helyi szinten maximum két ciklust megengedő saját magukra alkalmazott szabályt. Olyan párttá kezdtek átalakulni, mint a főáramú-hagyományos pártok. Több szerző (Kistchelt 2006 és Della Porta, 2017) azt állítja, hogy a digitális párthoz hasonlóan működő pártok átmenetiek, elmúló jelenségek.

A mozgalmi párt

A politikai pártok és a társadalmi mozgalmak is kulcsfontosságú szereplői a modernkori képviseleti demokráciának. A politikai pártok olyan szervezetek, amelyek jelölteket állítanak a választott közhivatali és törvényhozói pozíciókra. Céljuk a politikai hatalom egészének megszerzése választások útján. (Sartori, 1976). A társadalmi mozgalom az egyének viszonylag széles körének részben szervezett részben tömeges cselekvés formájában megnyilvánuló, hosszabb távon megfigyelhető törekvése és magatartása. Ez a cselekvés az ellenérdekű fél befolyásolására irányul. (Farkas, 2019, 6). A szerepük eltérő, azonban sok tekintetben kölcsönhatásba lépnek egymással. (Caiani-Csiar, 2018, 4). A politikai pártokkal foglalkozó kutatások gyakran kizárólag a választásokra helyezik a hangsúlyt, a társadalmi mozgalmak vizsgálata a politikai intézmények szféráján kívül eső jelenségeket vizsgál. (Tarrow, 2021). A legújabb trendek azt mutatják, hogy a pártok átveszik a társadalmi mozgalmakra jellemző szervezeti, stratégiai, diszkurzív cselekvési tervet, stratégiát. (Della Porta, 2017).

A pártfejlődés legújabb trendjei, a kiberpárt, a digitális párt és a mozgalmi párt a választókkal való kapcsolattartás erősítésére és a pártok legitimitásának helyreállítására tett kísérletek. A társadalmi mozgalmak abban játszanak nagy szerepet, hogy olyan témákat, sérelmeket vesz napirendre, amelyek a pártok nem feltétlenül adnak választ, amelyek kívül esnek a hagyományos politikai intézményrendszeren. Így a mozgalmak alternatív politikai akarat-kifejezési eszközök lettek, ebben a funkciójukban megerősödtek. (Della Porta, 2015).

A mozgalmiasodás már nem korlátozódik csak a mozgalmi pártokra. Szélesebb körű trenddé válik, amely a kihívó és a mainstream pártokat egyaránt érinti (Lucidi, 2025). Tarrow (2021)

szerint a pártok folyamatban lévő válságukat (szervezeti hanyatlás, ideológiai jelentőségének csökkenése, párton kívüli szereplők befolyásának növekedése) egy mozgalmi változással próbálják mérsékelni a nyugat-európai democráciákban. A pártok és a mozgalmak közötti különbségtétel elmosódik. (Tarrow, 2021). A pártok és a mozgalmak kölcsönhatásban vannak egymással. A tiltakozási hullámok gyakran új politikai pártok felemelkedését eredményezik. (McAdam-Tarrow-Tilly, 2001, 315). Illetve a nyugat-európai, főleg baloldali-libertárius pártok a hozzájuk közel álló mozgalmakkal kölcsönhatásban működtek, egymást segítették. (Kitschelt, 1988).

Herbert Kitschelt 2006-ban a Pártpolitika kézikönyvében megalkotja a mozgalmi párt fogalmát a nyugat-európai zöld-baloldali-libertárius pártok példájára alapozva. (Kitschelt, 2006, 280). A szerző így foglalja össze a párttípus lényegét.: „társadalmi mozgalmakból kiinduló politikai aktivisták koalícióit, amelyek megkísérlik a mozgalmak szervezeti és stratégiai gyakorlatát a pártpolitika színterére átvinni” (Kitschelt, 2006, 280). Rugalmas, hálózatos belső struktúrával rendelkeznek. Szorosan kapcsolódnak a hozzá hasonló tematikus mozgalomhoz. A hagyományos bürokratikus szerveződést elutasítják. A tagság informális, kezdeményezéseken, gyűléseken való részvételen alapul. Nincsenek releváns ideológiai kereteik és tágabb programszerű víziót sem határoznak meg. Saját témáikra fókuszálnak, gyakran helyi szinten aktívak. (Lehrer-Lin, 2019, 783-794).

Kitschelt (2006) szerint a pártok belső döntéshozatali módja két szélsőség között mozog. Az egyik a radikális jobboldali-rendszerellenes pártok által alkalmazott egyszemélyű vezető által irányított, felülről lefelé, top-down jellegű döntéshozatali mód. A másik a zöldpártok által alkalmazott alulról felfelé építkező bázisdemokratikus modell. Mindkét típus hiányos, nem bürokratikus, nem formalizált döntéshozatali forma. (Kitschelt, 2006, 285).

Donatella Della Porta és szerzőtársai (2017) olyan feltételeket azonosítottak, amelyek a mozgalmi pártok erősödését és felemelkedését okozták. A törésvonalak átalakulása miatt új politikai szereplők jelennek meg. A megoldatlan problémák túl nagy egyenlőtlenségekhez vezettek. Az alacsony bejutási küszöbök, arányos választási rendszerek, a decentralizáció és a magas választói volatilitás kedvező körülményeket teremtenek az új pártok felemelkedéséhez. (Della Porta et al., 2017, 187-188). A hagyományos kétpártiság válságba kerül Nyugat-Európában. A mozgalmi pártok akkor emelkednek fel, amikor a hagyományos pártok képviseleti válsággal szembesülnek. A mozgalmi pártok olyan követeléseket fogalmaznak meg, amelyek különböznek a hagyományos pártok témáitól, napirendjétől. Ezek a pártok szorosan kapcsolódnak a fennálló rendszert megkérdőjelező mozgalmakhoz. Ez a 2008-as gazdasági válságot követően mutatkozott meg. (Della Porta, 2017, 185).

Samuele Lucidi (2025) szerint az elméletből hiányzik az átfogó elméleti keret, ennek mögöttes okai és magyarázatai. Egyetértve Seonngcheol Kimmel (2024) és Samuele Lucidival (2025) azt gondolom, hogy a mozgalmi párt nincs jól definiálva, nem alkot egy teljesen, minden elemében koherens párttípust, elsősorban azért, mert hiányzik a szervezeti dimenziója. Ha a Kitschelt (2006) vagy Della Porta és társai (2017) mozgalmi párt fogalmaira gondolunk, azt is gondolhatnánk, hogy egy tiltakozó vagy tüntető pártról beszélünk, amely mozgalmi elemeket tartalmaz.

A perszonalizált párt

A politikatudományban több párttipológia elkészült már, viszont egyik sem tartalmazta a perszonalizációt a pártok legfontosabb elemeként. Wolinetz (2022) tipológiája a párt céljaira épült. Különbséget tett azon pártok között, amelyek szavazószerezés, politikai pozíciószerezés, illetve azon pártok között, amelyeknek közpolitika-alakítás a kifejezett céljuk. Bolleyer (2011) a párt belső működése alapján csoportosította a pártokat. Területileg centralizált és területileg decentralizált pártot különböztet meg. Ezt a két tipológiát egyszerre is lehet értelmezni, mint

egy tipológia vertikális és horizontális értelmezése. (Rahat, 2022, 216). Kostadinova és Levitt (2014) megkülönböztet perszonalizált és nem perszonalizált párttípust a szervezeti kapacitás és a vezető identifikációja alapján. Rahat (2022) új perszonalizált pártokra épített tipológiája 3 párttípust definiál. A perszonalizált-centralizált párt a párt vezetőjéről szól, a kollegiális párt kollektív döntést tesz lehetővé a párttagok számára, illetve a perszonalizált decentralizált párt autonóm egyének szövetségére épül. A szerző az alapján alakít ki párttípusokat, hogy a döntési jogkör hol helyezkedik el. A kollegiális párt esetében a párt döntéshozó szervei, intézményei hozzák meg a fontos döntéseket. (Rahat, 2022, 218). A perszonalizált decentralizált párt esetében a vezetőnek szinte kizárólagos döntési jogkörrel rendelkezik. Több döntési jogkörrel rendelkezik, mint a párt többi intézménye. Az extrém-perszonalizált altípus azt jelenti, hogy a párt alapítója a megkérdőjelezhetetlen vezető. A kevésbé perszonalizált típusban viszont a pártvezető erényei alapján kerül döntéshozói pozícióba. (Rahat, 2022, 218). A kollegiális pártban a Weberi terminológiai alapján a legális-rationális legitimitás érvényesül. A párt intézményei, mint a végrehajtó bizottság, taggyűlés. A vezető a párt arca, egyenlő státuszban van a többi párttaggal. A perszonalizált-decentralizált pártok közül Rahat megkülönbözteti a mozgalmi pártot és a network pártot. Ezek a párttípusok kevés párthierarchiával rendelkeznek, kevés a formális struktúra, helyett emberi kapcsolatok hálózatából áll a párt. A network pártban a politikusok az aktív szervezők, minden politikusnak saját bázisa és szervezete van, a mozgalmi pártban az egyének, aktivisták a fontosak. (Rahat, 2022, 219).

Az antipárt

Piero Ignazi a politikai pártok válságáról szóló tanulmányában kifejti, hogy a 20. század végéhez közeledve a „hagyományos” pártokra kihívóként az ún. pártmentes pártok (non-partisan parties) jelentenek veszélyt. Ezt az új párttípust karizmatikus mozgalomként határozza meg, amelyet egy vezető alkot pártszervezet nélkül. Hagyományos pártszervezettel nem rendelkeznek. Világos és gyors döntéshozatali folyamatot dolgoznak ki. Ez a modell sok tekintetben vonzónak bizonyul a szavazók számára. (Ignazi, 1996, 552). Ezt példákkal támasztja alá. Franciaországban a Gaullista párt nagy, 1971-ben aratott győzelmét, Olaszországban Silvio Berlusconi és a Hajrá, Olaszország 1994-es győzelmét ebbe a pártokat kihívó mozgalomtípusba sorolja. A szerző szerint ez a típus kihívást jelent magának a pártnak. Andrea de Petris és Thomas Poguntke (2015) tanulmányában az antipárt kifejezést használja az ugyanezen módon működő pártokra. (De Petris-Poguntke, 2015, 149-150). Az előbb említett mozgalmak bizonytalanságot fejeznek ki és megkérdőjelezzik a párt létjogosultságát. (Ignazi, 1996, 553). A pártmentes szervezetek mellett új pártok, mozgalmak jönnek létre, amelyek válaszolni kívánnak az alacsony részvétel és a politikaalkotás más módjának igényeire, a túlbürokratizáltságra, illetve a vezetők döntésképtelenségeire. Az új társadalmi mozgalmak a demokratikus rendszer hatékonyságát és eredményességét követelik. (Ignazi, 1996, 554)

A vállalkozópárt

Petr Just és Jakub Charvát 2016-os tanulmánya alapján új párttípusok jönnek létre a 21. század első évtizedének végén Csehországban. Ez az új típus az ANO 2011 és a Közügyek nevű két formációval jelent meg a cseh pártversenyben. Ez a modern párt alapvető hozzáállásában és felépítésében más, mint a hagyományos pártok. Ez a párttípus több területen különbözik az eddig megszokottól. A párt eredete, ideológiája, szervezeti felépítése, választáshoz való hozzáállása. Egy vállalkozó üzemelteti, vezeti a pártot, a pénzügyi háttérrel a privát szektorból hozza. A párt bevétele vállalkozóktól jön. Nem jelentős a tagsága, gyakran kiszervezik a bürokratikus- illetve kampányfeladatokat.

Az új modell elnevezése vállalkozópárt, vagy üzlet-alapú párt. Ha a párt tagságát vizsgáljuk, akkor megállapítom, hogy a tagság létszáma nem jelentős, inkább mozgalmi jellegű. A szervezetet Andrej Babiš irányítja, centralizált, az elnök dönt minden fontos kérdésben. A vezető olyan szervezetet kívánt kialakítani, amelyben a saját akaratát tudja érvényesíteni, a párt irányításába csak a vezetőhöz lojális emberek kapnak helyet. A pártban szigorú felvételi eljárás van, nem csatlakozhat mindenki, aki cseh állampolgár. Nagyon lassú és összetett folyamat belépni. (Horváth,2017). A párt a kampányokat kiszervezi PR-ügynökségekhez, ezzel biztosítva a minél jobb minőséget, ebben is különbözik a „rég” pártoktól. A párt kampányidőszakban külső politikai kommunikációs szakértőket bízott meg, illetve különböző ügynökségekre bízta a kampányt. Babiš a saját vagyonát fekteti be a pártba, saját maga a vállalkozó, aki vezeti a pártot. A hozzá közel álló cégek támogatják a pártot és a politikust. (Just-Charvát,2016). A kevés tag miatt független képviselők és jelöltek alkotják sokszor az ANO választási listáit. Ideológia szempontjából nem illeszthető be a hagyományos európai pártcsaládok egyikébe sem, centristának-elitellenesnek mondható inkább, saját magára nézve nem alkalmaz konkrét ideológiai leírást. 2014-ben „szociális érzékenységgel bíró jobboldali pártként” hivatkozik Babiš a pártra. 2014-ben a liberális (akkor ALDE, mai nevén RENEW Europe) frakcióhoz csatlakoznak az Európai Parlamentben, 2024-ben viszont már a markánsan jobboldali Patrióták csoportjához tartoznak. Megállapíthatom azt, hogy az ideológia nem meghatározó a párt esetében.

A médiapártban a médiában való reprezentáltság, hatékonyabb, közvetlenebb kommunikáció a cél. A média imázs van a középpontban. A médiapárt a közhivatalt viselő vezetőik által fizetett szakértői stábok segítségével témákra fókuszált kampányokkal törekednek a választási győzelemre. Az anyagi támogatást az államtól, illetve érdekelt csoportoktól szerzik be. (Smuk,2024) A választási pártban a kampány fontos, ebben a konstrukcióban tagságra nincs szükség, mobilizálni viszont kell az embereket. A tagoknak csak szimbolikus a jelentősége. Vannak a pártnak támogatói, tüntetői, aktivistái, de nem szükségeseknek lenniük. Hatékony kampány a párt célja.

Konklúziók

A párttipológiák egyik fontos kérdése az, hogy milyen fogalom alapján dolgozzon a kutató, aki ezt a területet szeretné feltérképezni. Giovanni Sartori olasz politikatudós fogalma alapján a párt „tagsággal és intézményi struktúrával rendelkező szervezet, amely részt vesz a helyi vagy országos választáson”. Ebbe a fogalomba az antipárt-pártellenes párt nem illik bele, nem rendelkezik feltétlenül tagsággal és formális intézményi struktúrával sem. A Piero Ignazi és Andrea De Petris-féle egyszemélyi párttípusra az a fogalmi elem igaz, hogy megméretteti magát a választáson, azonban az előző kettő nem. Az a dilemma merül fel, hogy ezt a működésmódot elfogadja-e a tudomány relevánsnak? Egy másik értelmezés szerint: „A pártok azért jönnek létre, hogy hatalmat gyakoroljanak, befolyást szerezzenek, irányítsák az államot. A pártoknak önkéntes tagokat kell toborozniuk, akik munkájukkal, idejükkel támogatják a pártot a közös, kollektív célok elérése érdekében.” Ezt a fogalmat Max Weber alkotta meg a 20. század elején, a Gazdaság és Társadalom című előadásában. Ezen fogalom alapján 2 kritériummal rendelkezik a párt.: Választáson való elindulás és támogatók jelenléte. Joseph Schumpeter (1942) a Kapitalizmus, Szocializmus, Demokrácia című művében egy minimalista fogalmat alkotott. „A párt olyan csoport, amelynek tagjai összehangoltan lépnek fel a politikai hatalom megszerzéséért. Schumpeter értelmezésében a választáson való részvétel az egyetlen kritérium. Az utóbbi két pártfogalom esetében már az összes említett párttipológia teljes értékű fogalomként értelmezhető.

Tagság szempontjából nagyon hasonlóak az általam bemutatott párttípusok. A vállalkozópárt esetében korlátozzák a tagsághoz való hozzáférést, a többi típus esetében

azonban inkább önkéntes támogatókat és bekapcsolódási lehetőségeket kínálnak tagság helyett. A belső struktúra és a vezető szerepének tekintetében a mozgalmi párt eltér a többi típustól. Míg a többi típus informális struktúrával, sok esetben centralizált pártszervezettel működik, illetve a vezető döntései és jelenléte meghatározó, a vállalkozópárt esetében finanszírozó is. A mozgalmi párt esetében hálózatos, decentralizált szerkezet figyelhető meg, illetve a támogatók és az elnök egy szintre helyezésével kollektív vezetés. Az ideológia szerepe a mozgalmi párt esetében bír jelentőséggel, az antipárt esetében az ideológiát maga a pártelnevezés adja, amely az elitellenességet és a pártellenességet jelöli. A pártok finanszírozása a legtöbb esetben a támogatók adományain alapul. A perszonalizált, illetve a vállalkozópárt esetében viszont a vezető kapcsolati hálója és üzleti körei a pártok fő finanszírozói.

A mozgalmi és digitális pártokról szóló diskurzus is megmutatta, hogy ezek a párttípusok nem térnek el nagy mértékben egymástól, hasonló tulajdonságokkal rendelkeznek. Ezenfelül azok a pártok, amelyeket részletesen vizsgáltak a kutatók, nem tudtak pártrendszereket meghatározó pártokká válni. (olasz 5 Csillag, spanyol Podemos). A 2020-as években sikeres pártoknál úgy tűnik, hogy inkább az antipárt vagy a személyi párt fogalom lehet a mérvadó. Ugyanakkor szerintem ezekkel a modern fogalmakkal sem lehet teljes mértékben leírni a legtöbb párt működését, kifejezett jelenségekre adnak magyarázatot, túl általános jellemzőkkel rendelkeznek, sok esetben nem térnek ki a párt összes funkciójára és céljára. Összességében nem adnak átfogó képet a pártok és pártrendszerek valódi működéséről, ellentétben a 20. századi elitpárt, káderpárt, vagy gyűjtőpárt fogalmakkal.

Párttípusok	Kialakulása	Tagság	Struktúra	Elnök szerepe	Ideológia szerepe	Finanszírozás	Szerző	Példák
Digitális párt	Internet térnyerése és nagyobb részvétel iránti igény	Online támogatók	Horizontális, informális	Fontos de a tagsági részvétel fontosabb	Nem fontos, pragmatikus, ügyorientált	Online adományok	Helen Margetts Paolo Gerbaudo	Podemos, 5 Csillag
Mozgalmi párt	A kartellpártok mellett a mozgalmak alternatív akarat-kifejezés eszközei lettek	Mozgalom laza szervezete, önkéntes	Hálózatos, decentralizált	Kollektív vezetés	Van szerepe, úgylapú	Aktivistáktól, támogatóktól gyakran kis összegben	Herbert Kitschelt Donatella Della Porta	Zöldek, Syriza
Perszonalizált párt	Karizmatikus vezető iránymutatása	Vezetőhöz való kötődés	Centralizált a vezető köré épül	Meghatározó	Vezető imázsa a fontos	Vezető hálózatai finanszírozzák	Gideon Rahat	En Marche, Fdi
Antipárt	A pártdemokrácia válsága és a hagyományos pártokkal szembeni bizalmatlanság	Laza szervezet, támogatók	Elutasítja a pártszervezetet	Sok esetben karizmatikus vezető szerepe meghatározó	Elit- és pártellenesség fontosabb	Adományok, protestszavazók támogatása	Pierro Ignazi, Andrea De Petris	Kalózpárt, Reform UK
Vállalkozópárt	Csehországban a 2010-es évek elején innovációként	Korlátozott tagság	Menedzszerű, professzionális, csak kampányra	Pártalapító, pártfinanszírozó	Nem fontos, inkább pragmatikus	A vezető üzleti körei és befektetők támogatása	Petr Just, Jakub Charvát	ANO, VV

1.ábra: A modern párttípusok jellemzői – saját szerkesztés

Felhasznált irodalom

- Pablo Aragon, Andreas Kaltenbrunner, Antonio Calleja-Lopez, Andres Pereira, Arnau Monerterde, Xabier E. Barandiaran és Vicenc Gomez (2017): Deliberative Platform Design: The case study of the online discussions in Decidim Barcelona. In: Arxiv.org: <https://arxiv.org/pdf/1707.06526> pp: 1 - 12 (Letöltés időpontja: 2026.07.06.)
- Pablo Aragón, Yana Volkovich, David Laniado és Andreas Kaltenbrunner (2016): When a Movement Becomes a Party: Computational Assessment of New Forms of Political Organization in Social Media. ICWSM 2016 – The International AAAI Conference on Web and Social Media. Cologne, Germany.
- Bruce Bimber, A. J. Flanagan, és Cynthia Stohl (2012): Collective Action in Organizations: Interaction and Engagement in an Era of Technological Change. Cambridge University Press. ISBN: 0521191726, 9780521191722. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511978777>
- R. Kenneth Carty (2002): The Politics of Tecumseh Corners: Canadian Political Parties as Franchise Organizations. Cambridge University Press. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0008423902778402>
- R. Kenneth Carty (2004): Parties as Franchise Systems: The Stratarchical Organizational Imperative. Party Politics, Volume 10, Issue 1. Sage Publications. DOI: <https://doi.org/10.1177/1354068804039118>
- Donatella della Porta és mtsai. (2017): Movement Parties Against Austerity. Cambridge: Polity Press, 2017.
- Andrea De Petris és Thomas Poguntke (2015): Anti-Party Parties in Germany and Italy. LUISS University Press. pp: 125-285
- Catherine E. De Vries és Sara B. Hobolt (2020): The Rise of Challenger Parties. Princeton University Press. pp: 15-39. DOI: <https://doi.org/10.23943/princeton/9780691194752.003.0002>
- Marco Deseriis (2020): Two variants of the digital party: The Platform Party and The Networked Party. The Open Journal of Sociopolitical Studies.
- Katherine Dommett és mtsai. (2020): Are digital parties the future of party organization? A symposium on The Digital Party: Political Organisation and Online Democracy by Paolo Gerbaudo. Italian Political Science Review, Volume 51, Issue 1. Elérhető: <https://www.cambridge.org/core/journals/italian-political-science-review-rivista-italiana-di-scienza-politica/article/abs/are-digital-parties-the-future-of-party-organization-a-symposium-on-the-digital-party-political-organisation-and-online-democracy-by-paolo-gerbaudo/21D0C8FFF912F1CF77C3A4B24270B558> (Letöltés időpontja: 2026.07.06.)
- Farkas Zoltán (2019): A társadalmi mozgalom fogalma és meghatározottsága. Civil Szemle. 2019/2. DOI: <https://doi.org/10.20520/JEL-KEP.2019.2.101>
- Paolo Gerbaudo (2018): The Digital Party: Political Organisation and Online Democracy. Pluto Press. DOI: <https://doi.org/10.2307/j.ctv86dg2g>
- Paolo Gerbaudo és mtsai. (2020): New Forms of Political Party Membership. International Institute for Democracy and Electoral Assistance. Elérhető: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/new-forms-of-political-party-membership.pdf> (Letöltés időpontja: 2026.07.06.)
- Richard S. Katz és Peter Mair (2001): A pártszervezet változó modelljei és a pártdemokrácia. Politikatudományi Szemle. 2001. 3. szám.
- Richard S. Katz és William Crotty (2006): Handbook of Party Politics. Sage Publications.
- Seongcheol Kim (2023): Movement parties of the left, right, and center: A discursive-organizational approach. Constellations. An International of Critical and Democratic

- Theory, Volume 31, Issue 3. DOI: <https://doi.org/10.1111/1467-8675.12705>
- Körösényi András, Illés Gábor, és Gyulay Attila (2020): Az Orbán-rezsim. A plebiszicter vezérdemokrácia elmélete és gyakorlata. Budapest: Osiris Kiadó.
- Körösényi András, Illés Gábor, és Gyulay Attila (2022): Vezérdemokráciák a világban, Macrontól Erdoganig és Trumpig. Társadalomtudományi Kutatóközpont – Politikatudományi Intézet. Ad Librum Kiadó.
- Peter Mair (2013): Ruling the Void. The Hollowing of Western Democracy. London. Verso.
- Helen Margetts (2001): The cyber party. ECPR Joint Sessions of Workshops.
- Thomas Poguntke és *mtsai*. (2016): Party Rules, Party Resources, and the Politics of Parliamentary Democracies: How Parties Organize in the 21st Century. Party Politics. Advance online publication. DOI: <https://doi.org/10.1177/1354068816662493>
- Gideon Rahat (2022): Party Types in the Age of Personalized Politics Vol. 22/No. 1, Cambridge University Press. pp: 213-228. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1537592722000366>
- Giovanni Sartori (1976): Parties and Party Systems. Cambridge University Press.

Hadadi, Kristóf: Party development in Political Science: Critiques and controversies of modern party typologies. From the "anti-party" to the "entrepreneurial party".

This study examines contemporary party typologies within the broader context of the crisis of party democracy. It reviews the theoretical foundations of the digital party, movement party, personalized party, anti-party, and business-firm party, while assessing their explanatory value and limitations. The paper argues that these emerging party models have developed in response to declining party membership, increasing political personalization, digital transformation, and the growing legitimacy crisis of traditional political parties. It compares their organizational structures, leadership patterns, and funding mechanisms, highlighting both their distinctive characteristics and significant conceptual overlaps. The analysis concludes that although modern party typologies capture important developments in contemporary party politics, they do not provide a comprehensive framework for explaining the complexity and evolution of political parties in the twenty-first century.

LOVÁSZ DOROTTYA: ONE SIDE, TWO PATHS. A COMPARATIVE ANALYSIS OF KLÁRA DOBREV AND PÉTER MAGYAR'S POLITICAL STYLES IN THE 2024 HUNGARIAN EP CAMPAIGN

ORCID: 0009-0006-5511-0903

DOI: <https://doi.org/10.56965/2026.4.Lovasz>

Témavezető: Dr. Szabó Gabriella

Introduction

Political communication increasingly takes place on social media platforms, where politicians combine textual, visual, and performative elements to shape public perceptions and mobilize supporters. As a result, political style has become an important dimension of contemporary political communication, influencing how political actors present themselves, construct authority, and connect with audiences.

Style is a widely used concept in political science and has been interpreted differently across rhetorical, leadership, voter behavior, and semiotic approaches. Despite these differences, most perspectives agree that style is a central element of political communication and political persuasion. Important contributions to the field include Robert Hariman's *Political Style: The Artistry of Power*, which identifies four ideal types of political style: realist, bureaucratic, courtly, and republican¹, and Benjamin Moffitt's conceptualization of populism as a political style². While Hariman's framework provides a useful typology of political styles, it focuses primarily on textual communication and pays less attention to the multimodal nature of contemporary social media politics, where visual communication plays an equally important role. This creates an important gap in the literature, as political communication on digital platforms increasingly relies on the interaction of textual and visual elements.

This study seeks to examine how political styles are expressed and combined in contemporary multimodal political communication. More specifically, it investigates whether the Facebook communication of Klára Dobrev and Péter Magyar during the 2024 European Parliament election campaign can be interpreted through Hariman's political style typology and Moffitt's populist style framework, which political styles most strongly characterize their communication, and what similarities and differences can be identified in their dominant and secondary stylistic patterns.

To address these questions, the paper compares the Facebook communication of Klára Dobrev (Democratic Coalition) and Péter Magyar (Tisza Party) during the 2024 European Parliament election campaign in Hungary. The analysis focuses on textual content and still images published on their official Facebook pages and applies deductive content analysis combined with a social semiotic approach. The study contributes to the literature by adapting classical political style theories to contemporary multimodal social media environments and by demonstrating how different political style repertoires are strategically combined in digital

¹ Hariman 1995. 4.

² Moffitt 2016.

election campaigning. The findings indicate that both politicians combine multiple political styles rather than relying on a single stylistic repertoire. While republican elements are most prominent in Klára Dobrev's communication, Péter Magyar's communication is characterized primarily by courtly and populist features. The results demonstrate the usefulness of applying Hariman's and Moffitt's frameworks to contemporary multimodal political communication.

Theoretical Approaches to Political Style

According to the classical rhetorical tradition, style referred to a set of rhetorical conventions, particularly the use of language appropriate to a given political situation in order to maximize persuasive effect. The central question of rhetoric was how political actors could adapt their communication to context and audience expectations³. While rhetorical approaches continue to influence contemporary understandings of political style, recent scholarship has increasingly emphasized the symbolic and performative dimensions of political communication.

This study follows Robert Hariman's perspective, which treats politics and aesthetics as closely interconnected. From this perspective, political success depends not only on policy performance but also on symbolic representation, charisma, and communication style. Political actors persuade citizens not only through programs and decisions but also through their public image, emotional appeals, gestures, and performances. Style is therefore not merely an accessory to politics but a central mechanism through which political authority is constructed and communicated⁴.

A complementary perspective is provided by semiotics, which understands style as a system of signs and symbolic practices through which political meaning is produced. Political actors communicate not only through texts but also through visual and bodily resources such as dress, facial expressions, gestures, staging, and spatial positioning. This perspective has become particularly relevant in the age of mediatization, where visual appearance and mediated performance increasingly shape political communication.

As a result, multimodality the combination of multiple communicative modes in the production of meaning has become a defining feature of contemporary politics⁵⁶. Social media platforms enable political actors to communicate simultaneously through text, images, symbols, and visual performances⁷. This study therefore adopts a social semiotic approach that examines textual and visual communication together and conceptualizes political style as a fundamentally multimodal phenomenon.

The Approach and Method of Robert Hariman

Hariman uses the concept of style to connect politics and persuasion⁸. Political style is not limited to speech or writing, but includes gestures, visual representation, symbolic performance,

³ Charteris-Black 2014.

⁴ Kiss 2017.

⁵ Mazzoleni & Schulz 1999.

⁶ Jewitt et al. 2017.

⁷ Grabe & Bucy 2009.

⁸ Hariman 1995.

and other communicative practices. Just as artists use composition and visual techniques to create meaning, politicians strategically organize communicative elements in order to persuade audiences and construct political authority. Hariman therefore defines political style as a set of communicative and symbolic practices that shape identity, social cohesion, and power relations⁹.

In *Political Style: The Artistry of Power* Hariman identifies four ideal types of political style: realist, courtly, republican, and bureaucratic. These styles are not mutually exclusive but function as ideal types that often appear in mixed forms. The realist style emphasizes simplicity, strategic thinking, and action-oriented leadership. Communication is usually direct, pragmatic, and stripped of emotional or decorative elements. In this style, politics is understood primarily as action rather than discourse, and the political leader appears as a strategist and interpreter of events. The realist politician often uses military or tactical language and presents political conflicts as situations requiring decisive action. Morality is treated flexibly and subordinated to political effectiveness and practical outcomes¹⁰.

The courtly style is based on hierarchy, spectacle, and symbolic superiority. Here politics is centered on appearance, gestures, and performative leadership rather than debate or policy detail. Political leaders in the courtly style cultivate an image of exceptionalism and distance from ordinary citizens through symbolic performances, carefully managed visual representation, and ceremonial communication. Body language, staging, and physical presence become central communicative tools, while communication itself is often one-directional and emotionally charged¹¹.

The republican style locates political power in public speech, debate, and consensus-building. Communication and discussion become central political practices, while morality and the maintenance of the political community are strongly emphasized. Republican-style politicians frequently refer to collective responsibility, citizenship, democratic values, and the common good. Political legitimacy derives from persuasion and participation rather than hierarchy or spectacle. As a result, speeches, debates, and public argumentation play a particularly important role in this style¹².

Finally, the bureaucratic style focuses on institutions, rules, hierarchy, and predictability. Political authority derives not from charisma or emotional performance, but from administrative order, expertise, and control over institutional processes. The bureaucratic leader presents themselves as disciplined, rational, and reliable, often emphasizing procedures, laws, and organizational competence. Communication in this style is typically formal, impersonal, and highly structured, with written texts and official statements taking precedence over emotional or symbolic expression. Hariman's framework is particularly useful for analyzing contemporary political communication because it allows style to be examined not only through texts, but also through visual and symbolic forms of communication.¹³

⁹ Hariman 1995. 187.

¹⁰ Hariman 1995.

¹¹ Hariman 1995.

¹² Hariman 1995.

¹³ Hariman 1995.

Populist Style

The study of populist style is situated within the broader political science literature on populism, which has expanded significantly since the second half of the twentieth century. In ideational approaches, populism is defined not as a full-fledged ideology but as a “thin-centered” worldview that divides society into two antagonistic groups: the “pure people” and the “corrupt elite”¹⁴. Other approaches conceptualize populism as a political strategy based on a strong, charismatic leader who establishes a direct connection with the people, often bypassing intermediary institutions¹⁵. From a discursive perspective, populism is understood as a political logic that constructs a unified “people” in opposition to an elite¹⁶. Across these approaches, populism can be interpreted as ideology, strategy, discourse, or political logic, depending on analytical emphasis.

Moffitt identifies three central elements of populist style: (1) the construction of “the people” through antagonism between a morally unified people and a corrupt elite; (2) crisis and breakdown rhetoric, in which politics is framed as a continuous state of emergency requiring urgent intervention; and (3) transgressive performance, characterized by the violation of established communicative norms through informal, provocative, emotionally charged, or politically incorrect language¹⁷.

The indicators of populist style in this study are derived from Moffitt’s framework, focusing on crisis framing, anti-elitist discourse, simplified communication, and performative political expression. Populist style is treated as a distinct analytical category rather than a sub-type of Hariman’s typology. Nevertheless, it overlaps with certain Harimanian styles: its moralizing discourse resembles elements of the republican style, while its emphasis on leader visibility and political performance echoes aspects of the courtly style. However, populist style combines these features within a broader antagonistic and crisis-oriented communicative logic that is not captured by any single Harimanian style.

Method, Research Design and Presentation of the Sample

Case Selection

Dobrev Klára and Magyar Péter were selected not simply as individual politicians but as representatives of two competing models of opposition leadership within Hungarian politics. During the 2024 European Parliament election campaign, both sought to position themselves as the primary challenger to the governing Fidesz party and as the dominant force within the opposition camp. Dobrev represented the established, institutionalized opposition embodied by the Democratic Coalition and its electoral alliance, while Magyar Péter emerged as the leader of a newly mobilized political force built around anti-establishment appeals and political renewal. Their comparison therefore allows for an examination of how different styles of opposition leadership are constructed and communicated in the digital campaign environment.

¹⁴ Mudde 2004.

¹⁵ Weyland 2001.

¹⁶ Laclau 2005.

¹⁷ Moffitt 2016.

Dobrev's communication reflects the repertoire of an experienced party politician operating within established organizational structures, whereas Magyar's communication relies more heavily on personalized leadership, direct voter engagement, and populist elements. The contrast between these two leadership prototypes makes them particularly suitable cases for investigating the relationship between political style and electoral competition within the opposition field.

Method

In the analysis of both politicians' Facebook posts, stylistic indicators are primarily identified through the textual components and the accompanying images. However, this analysis examines three modalities: visual composition, the representation of the leader, and textual elements. Facebook was chosen because it is one of the most important platforms of political communication in Hungary and provides a large amount of publicly accessible political content¹⁸. At the same time, Facebook's affective and engagement-driven logic influences political communication by favoring emotional reactions, personalization, and spectacle over detailed policy discussion. Algorithmic filtering and user interaction patterns may also shape the visibility and interpretation of political content¹⁹.

The analysis includes a total of 376 coded text posts and 106 images from Dobrev Klára, and 412 text posts and 176 images from Magyar Péter. The textual data were collected using the Apify software, while the images were downloaded and processed manually.

Operationalization

The research is based on the assumption that political communication cannot be analyzed solely through written texts, since political meaning is also constructed through images, gestures, visual symbolism, and communicative performances²⁰. Therefore, the study applies a social semiotic approach, which examines textual and visual modes of communication together within their broader social and cultural context.

The empirical analysis operationalizes Robert Hariman's four political styles: realist, courtly, republican, and bureaucratic as ideal types that may appear simultaneously in political communication. In addition, the research also operationalizes Benjamin Moffitt's concept of populist political style in order to better capture the personalized, anti-elite, crisis-centered, and media-oriented characteristics of contemporary social media communication. The realist style emphasizes simplicity, strategy, and action-oriented leadership; the courtly style focuses on spectacle, hierarchy, and symbolic leadership; the republican style centers on debate, morality, and community; while the bureaucratic style is associated with institutionalism, predictability, and administrative order.

For the empirical operationalization, each style (both Hariman's and Moffitt's) was broken down into concrete, observable indicators across four modalities: textual content, visual

¹⁸ Merkovity et al. 2021.

¹⁹ Bene 2019.

²⁰ Kiss 2017a.

composition, and performative/action-related cues. In practice, this meant that (1) textual indicators captured linguistic features such as tone, length, framing, and argumentative structure; (2) visual indicators captured compositional elements such as the presence of the politician, posture, setting, symbolic objects, level of staging, and the representation of the leader's appearance and embodied presentation (including dress, grooming, facial expression, and overall visual self-presentation)²¹.

For textual posts, only the verbal content was coded, while for images containing embedded text both textual and visual elements were analyzed. To ensure methodological consistency, the study applies Krippendorff's intra-coder reliability method²², which measures how consistently the same researcher applies the coding scheme over time. The results of the intra-coder reliability test indicate a high level of coding consistency, suggesting that the coding categories were clearly operationalized and could be applied reliably across the dataset.

Comparative Analysis of Two Political Styles: Klára Dobrev and Péter Magyar²³

Elements of the Realist Political Style

The indicators of the realist political style include *simplicity and realism, strategic thinking, and action orientation*. In the communication of both Klára Dobrev and Péter Magyar, these indicators appeared relatively infrequently compared to the other political styles, although with different functions and emphases. In Klára Dobrev's communication, elements of the realist style appeared only rarely in both textual and visual content. The dominant indicator was strategic thinking, which occurred 22 times, primarily in textual form. Péter Magyar showed a somewhat stronger presence of the realist style: I identified a total of 37 occurrences, including 21 textual and 16 visual instances (12 related to imagery and 4 to leadership representation).

Strategic thinking

In both politicians' communication, strategic thinking was the most frequently occurring indicator of the realist style. In Klára Dobrev's communication, it appeared 22 times, mainly in texts built on causal reasoning and explanations of political consequences. *"If Orbán loses the European Parliament elections, it means he has lost the trust of the majority of voters, therefore we will demand early elections in order to replace him as head of the country this year."*²⁴

In Dobrev's case, strategic thinking appeared primarily as rational political argumentation and the outlining of political scenarios. The focus of her communication was less on emotional mobilization and more on the logical connection of political processes. From the perspective of Hariman's realist style, this statement constructs politics as a field of strategic action and causal relationships rather than emotional confrontation. The speaker frames the European Parliament election not merely as an electoral contest but as a strategic turning point that may trigger broader political consequences, namely the demand for early parliamentary elections. By

²¹ See Lovász, 2024, Lovász 2026 and Appendix 1 for details.

²² Hayes–Krippendorff 2007.

²³ For the exact frequencies, see Appendix Tables 2 and 3.

²⁴ Source: <https://www.facebook.com/dobrevklara/videos/400045452792189/>

establishing a causal sequence between electoral performance, political legitimacy, and institutional change, Dobrev presents politics as a rational process of strategic calculation and consequence management. In the visual dimension, this indicator was only rarely detectable. In Péter Magyar's case, strategic thinking occurred 18 times, 15 of which were in textual form. In his communication, it appeared mainly in the analysis of political conflicts, the use of war-related language, and the emphasis on causal relationships. *"Once again about the war. 1. Russia is the aggressor. 2. Ukraine's territorial defense is legitimate. 3. The situation of the Hungarian minority is a key concern for us. 4. Putin started the war; he is the one who can end it. 5. Hungary's position has virtually no meaningful impact on ending the war. 6. Whenever Hungary has taken sides in any global conflict in the past, it has always suffered enormous losses. (...)"*²⁵

In Péter Magyar's communication, strategic thinking is manifested through systematic reasoning and structured political assessment, which reinforces an image of rationality, strategic awareness, and political competence. The speaker identifies the relevant actors, assigns political responsibility, and evaluates the available strategic options and constraints. From the perspective of Hariman's realist style, this framing constructs politics as a field of strategic calculation, conflict management, and the assessment of political opportunities and risks. Compared to Klára Dobrev's communication, the interpretation of conflict situations and the analysis of political power relations play a more prominent role. A key difference between the two politicians is that while in Dobrev's communication strategic thinking is more closely tied to institutional political logic, in Magyar's case it is more strongly linked to political conflict, system critique, and movement-based political narratives.

Simplicity and realism

The indicator of simplicity and realism appeared only rarely in Klára Dobrev's communication. Such elements could mainly be identified in more restrained content presenting everyday situations, but they did not become a defining feature of her communication. In Péter Magyar's case, this indicator occurred 11 times, 10 of which were visual. In visual content, it appeared mainly through everyday presentation, informal situations, and less professionally staged political environments. Simple clothing and street-like or spontaneous-looking images reinforced a sense of directness and authenticity. While Klára Dobrev's communication conveys a more professional and institutional character, in Péter Magyar's case simplicity and realism are more strongly connected to the representation of the "ordinary person" in politics.

Action orientation

The indicator of action orientation appeared relatively rarely in the communication of both politicians, although with different meanings. In Klára Dobrev's case, this indicator could only be identified sporadically. Her communication tends to focus less on direct action and more on institutional political processes and cooperation. In Péter Magyar's case, action orientation

²⁵ Source: <https://www.facebook.com/100000733720126/posts/7932454023455643>

appeared 8 times, primarily in textual form. These instances emphasized the urgency of political change, organization, building processes, and active political engagement. In these cases, the communication conveyed a sense of dynamism and political activity.

<i>Realist style indicators and dimensions of analysis</i>	<i>Simplicity and realism</i>	<i>Strategic thinking</i>	<i>Action-orientation</i>	<i>Total (quantity)</i>	<i>Average number of indicators found in each source</i>
<i>Klára Dobrev</i>					
<i>Visual (quantity)</i>	<i>1</i>	<i>3</i>	<i>2</i>	<i>6</i>	<i>0.05</i>
<i>Leader appearance (quantity)</i>	<i>0</i>	<i>2</i>	<i>0</i>	<i>2</i>	<i>0.001</i>
<i>Textual (quantity)</i>	<i>0</i>	<i>17</i>	<i>0</i>	<i>17</i>	<i>0.04</i>
<i>Total (quantity)</i>	<i>1</i>	<i>22</i>	<i>2</i>	<i>25</i>	<i>0.04</i>
<i>Péter Magyar</i>					
<i>Visual (quantity)</i>	<i>10</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>12</i>	<i>0.15</i>
<i>Leader appearance (quantity)</i>	<i>0</i>	<i>2</i>	<i>2</i>	<i>4</i>	<i>0.11</i>
<i>Textual (quantity)</i>	<i>1</i>	<i>15</i>	<i>5</i>	<i>21</i>	<i>0.14</i>
<i>Total (quantity)</i>	<i>11</i>	<i>18</i>	<i>8</i>	<i>37</i>	<i>0.44</i>

Table 3. Comparative summary of the number of elements and modal proportions of the realist style in the communication of Klára Dobrev and Péter Magyar. Number of analyzed sources in the visual dimension: n = 106 (Klára Dobrev) and n = 176 (Péter Magyar); number of analyzed sources in the leader appearance dimension: n = 88 (Klára Dobrev) and n = 141 (Péter Magyar); number of analyzed sources in the textual dimension: n = 376 (Klára Dobrev) and n = 412 (Péter Magyar).

Elements of the Courtly Political Style

The indicators of the courtly political style include *the role of appearance highlighted, mimicry, sovereign in the first place, personal accessibility and relatability*. In both Klára Dobrev's and Péter Magyar's communication, the courtly political style plays a significant role; however, it appears with different emphases and communicative logics. In Klára Dobrev's communication, indicators of the courtly style were identified a total of 463 times: 328 textual, 66 visual, and 69 leadership appearances. In the case of Péter Magyar, the courtly style appeared even more prominently, with a total of 691 instances, including 253 textual, 185 visual, and 253 leadership appearances.

The sovereign in the first place

In both politicians' communication, this was one of the most frequently occurring indicators. In Klára Dobrev's case, the sovereign in the first place indicator was identified 227 times (160 textual, 31 visual, and 36 leadership appearances). In textual form, this was mainly expressed through the use of first-person singular narration or the emphasis on her own political role and performance: "At the EP list leaders' debate organized by Partizán, there was no one who

*represented a united and strong Europe more determinedly than I did. If you missed it, listen to it!*²⁶”

In visual content, this indicator was reflected in the central placement of the political leader in the composition, with fellow politicians visually pushed into the background. A recording of Dobrev from an ATV televised debate clearly illustrates this logic. Her central positioning in the frame reinforces her leadership role. Although her head is not perfectly aligned with the geometric center of the image, the table and the red mug visually direct attention toward her. Her clothing, slightly darker than the EU flag in the background, still aligns with her political profile as a classical EP representative. Another important political message is the setting itself: during the EP campaign, Dobrev emphasized debate and political accessibility, so her television appearance can also be interpreted as a demonstration of commitment. In Péter Magyar’s case, the sovereign in the first place indicator appeared even more prominently, with 293 instances (130 leadership appearances, 120 visual, and 43 textual). In textual form, this was primarily expressed through first-person singular statements: *“I have taken up my mandate as a Member of the European Parliament. Let the work begin! ❤️”*²⁷

In visual materials, Péter Magyar typically appears in a central, dominant composition. In one of the most well-known images, he stands upright with a firm posture, conveying confidence and leadership competence. He is not smiling but shows a serious, determined expression that emphasizes the gravity of political responsibility. His gaze is directed forward, as if looking into the future. While his outfit is fundamentally conservative, the black jacket adds dynamism and modernity, departing from traditionally rigid suit-based political imagery. The Hungarian flag and the cockade in the background reinforce national commitment.

The role of appearance

The emphasis on the role of appearance appeared 113 times in Klára Dobrev’s case (86 textual, 15 visual, and 12 leadership appearances). In her communication, this was primarily expressed through symbolic forms of politics: she consistently highlighted her debating skills, accessibility, and countrywide campaign activities. *“During the campaign, I receive numerous interview requests. Today I spoke with a journalist from Magyar Narancs about what we think about the European Union, as opposed to Orbán’s ‘grab the money and run’ Europe policy.”*²⁸ In Péter Magyar’s case, this indicator appeared 161 times (98 leadership appearances, 52 visual, and 11 textual). In his communication, it was mainly expressed through the use of national symbols, the emphasis on patriotic roles, and the visual construction of his political persona. *“In Vitnyéd, I laid a wreath at the Trianon memorial on the Day of National Cohesion.”*²⁹

²⁶ Source: <https://www.facebook.com/100044163233046/posts/983559543126144>

²⁷ Source: <https://www.facebook.com/100000733720126/posts/8272381576129551>

²⁸ Source: <https://www.facebook.com/100044163233046/posts/980446060104159>

²⁹

Source: <https://www.facebook.com/peter.magyar.102/posts/pfbid0UzCwKRRK5r5WRSPxrx8cYSDDP8q1zKGc7p2bpCM826KjxHdfLdK6Le91RJ6B49RCXI>

In visual content, this includes Hungarian flags, cockades, national symbols, and the visual elements of the TISZA Party, as well as Péter Magyar's characteristic style of dress: a white shirt, dark trousers, white sneakers, and sunglasses.

Mimicry

The indicator of mimicry was identified 48 times in Klára Dobrev's communication (36 textual and 12 visual instances). These instances were primarily associated with symbolic political actions, references to the European Union, and the use of established rhetorical and visual conventions that position her within a broader European democratic political tradition. Rather than constituting mimicry in itself, these elements provide recognizable political models and symbolic repertoires with which political actors and audiences may identify. *"(...)Whenever Europe has grown weak, Hungary has always suffered the consequences. A strong Europe, a strong Hungary — that is what the United States of Europe is all about!"*³⁰

In Péter Magyar's communication, the indicator appeared considerably more frequently, with 176 occurrences (171 textual and 5 leadership-related instances). The textual examples include poetry quotations, historical references, well-known political slogans, and recurring movement-based catchphrases. *"Step by step, brick by brick."*³¹ *"The homeland comes first."*³² *"If Eger falls, neither Miskolc nor Kassa can stop afterwards."*³³

In Péter Magyar's communication, these recurring symbolic expressions serve as shared repertoires that facilitate identification with the movement and may encourage their collective reproduction by supporters. In contrast, Klára Dobrev's use of established political symbols and rhetorical conventions primarily reinforces her alignment with a broader institutional and pro-European political tradition rather than fostering a movement-based style of collective identification.

Personal accessibility and relatability

In Klára Dobrev's case, this indicator appeared 75 times (46 textual, 8 visual, and 21 leadership appearances). Her communication frequently emphasized her personal presence through family memories, everyday experiences, and images presenting her in familiar social settings. She is not portraying political authority through institutional distance, instead these elements constructed an image of a leader who is personally approachable and emotionally accessible. *"I try to be the kind of mother that my own mother is. Attentive, caring, supportive, yet allowing space. This is my favourite picture with my daughter; one day, she will be a mother too. The greatest recognition I can receive in my life is if, one day, she thinks the same way. Happy Mother's Day!"*³⁴

In Péter Magyar's case, this indicator appeared 61 times (28 textual, 20 leadership, and 13 visual instances). Personal experiences, references to everyday life, and visual depictions of

³⁰ Source: <https://www.facebook.com/100044163233046/posts/992037622278336>

³¹ Source: <https://www.facebook.com/peter.magyar.102/posts/7898477323519980>

³² Source: <https://www.facebook.com/100000733720126/posts/7891951530839226>

³³ Source: <https://www.facebook.com/100000733720126/posts/8145710335463343>

³⁴ Source: <https://www.facebook.com/100044163233046/posts/975661507249281>

sports activities, meals, and interactions with supporters emphasized the leader's physical presence in ordinary settings and reinforced the impression of direct accessibility. “*The end of something, the beginning of something. #breakup #thanks #gratitude*”³⁵

In both politicians' communication, the leader's visibility and accessibility function as important elements of political representation. However, Klára Dobrev primarily communicates accessibility through family life and emotional self-disclosure, whereas Péter Magyar more frequently emphasizes physical presence in public spaces and direct interaction with supporters.

<i>Courtly style indicators and dimensions of analysis</i>	<i>The role of appearance highlighted</i>	<i>Mimicry</i>	<i>Sovereign in the first place</i>	<i>Personal accessibility and relatability</i>	<i>Total (quantity)</i>	<i>Average number of indicators found in each source</i>
<i>Klára Dobrev</i>						
<i>Visual (quantity)</i>	15	12	31	8	66	0.6
<i>Leader appearance (quantity)</i>	12	0	36	21	69	0.7
<i>Textual (quantity)</i>	86	36	160	46	328	0.8
<i>Total (quantity)</i>	113	48	227	75	463	0.8
<i>Péter Magyar</i>						
<i>Visual (quantity)</i>	52	0	120	13	185	1.05
<i>Leader appearance (quantity)</i>	98	5	130	20	253	1.8
<i>Textual (quantity)</i>	11	171	43	28	253	0.6
<i>Total (quantity)</i>	161	176	293	61	691	1.8

Table 4. Comparative summary of the number of elements and modal proportions of the courtly style in the communication of Klára Dobrev and Péter Magyar. Number of analyzed sources in the visual dimension: $n = 106$ (Klára Dobrev), $n = 176$ (Péter Magyar); number of analyzed sources in the leader appearance dimension: $n = 88$ (Klára Dobrev), $n = 141$ (Péter Magyar); number of analyzed sources in the textual dimension: $n = 376$ (Klára Dobrev), $n = 412$ (Péter Magyar).

Elements of the Republican Political Style

The indicators of the republican style include *equality of citizenship, communality, debate, then consensus and moralizing*. These elements appeared in the communication of both Klára Dobrev and Péter Magyar, although with different emphases and serving the construction of different political characters. In Klára Dobrev's case, indicators of the republican style were identified a total of 771 times: 631 textual occurrences and 140 visual occurrences (77 related to imagery and 63 to leadership representation). In Péter Magyar's communication, these indicators appeared 354 times in total, including 265 textual, 48 visual, and 41 leadership-related visual instances.

³⁵ Source: <https://www.facebook.com/100000733720126/posts/8210426548991721>

Communality

In both politicians' communication, communality was the most frequently occurring republican indicator. In Klára Dobrev's communication, it appeared 357 times (283 textual, 36 visual, and 38 leadership-related visual instances). In textual form, this was primarily expressed through the use of plural pronouns, the emphasis on collective political action, and the highlighting of opposition cooperation: *"We are continuing our nationwide tour in Tatabánya! We are among you without interruption, traveling across the country without bodyguards or cordons. Join us today as well, and on June 9 vote for the strongest opposition alliance, the joint list of DK, MSZP, and Párbeszéd!"*³⁶

In visual content, community orientation was primarily expressed in the way Klára Dobrev appeared at joint events, press conferences, or informal settings with other opposition politicians. For example, in a European Parliament selfie, she appears not as a dominant leader but as a member of a political community. Although her light-colored clothing visually draws attention to her figure, she is nonetheless one of the smallest figures in the image, and she is not the one taking the photo. The natural atmosphere of the image, the close physical proximity of the participants, and the absence of hierarchical composition all reinforce a message of cooperation and equality. In the case of Péter Magyar, community orientation appeared 154 times (105 textual, 32 visual, and 17 leadership-related visual instances). In his textual communication, it was most often expressed through references to joint political action, cooperation, and collective engagement: *"We have taken up our seats in the European Parliament. From now on, we will officially work for you and for Hungary both at home and in the EU. You can count on us, and we also count on you. Only together can we succeed, but together we will succeed."*³⁷

In visual materials, community orientation was primarily conveyed through joint appearances with fellow politicians. In one such image, Péter Magyar is shown shaking hands with another politician. The symmetrical handshake and the understated, non-formal attire emphasize equal partnership. At the same time, the classical architectural elements in the background also suggest institutional seriousness.

Equality of citizenship

The equality of citizenship indicator appeared 252 times in Klára Dobrev's communication (210 textual, 23 visual, and 19 leadership-related visual instances). In her communication, it was primarily reflected in the emphasis on social security, social justice, and the representation of the "forgotten millions." *"Yesterday in Szeged I also said that the only people who matter to me are the millions who are struggling to get through each month with clenched teeth. I travel around the country to tell everyone that I will continue until Hungary becomes a calm, safe, and caring home for the forgotten millions as well."*³⁸

³⁶ Source: <https://www.facebook.com/100044163233046/posts/826954712630299>

³⁷ Source: <https://www.facebook.com/100000733720126/posts/8278679978833044>

³⁸ Source: <https://www.facebook.com/100044163233046/posts/989503902531708>

In visual content, Klára Dobrev frequently appeared alongside ordinary citizens: she shook hands with voters, took photographs with them, and appeared in situations where she did not stand out hierarchically from her surroundings. Her clothing often resembled the everyday appearance of voters. In Péter Magyar's communication, equality of citizenship appeared 120 times (80 textual, 16 visual, and 24 leadership-related visual instances). It was most evident in his direct appeals to citizens, calls for participation, and efforts to activate the political community. *"May I ask a favor? Would you please write in the comments which town or settlement you will be coming from for the national march on April 6? This will help us respond to Rogán's propaganda claiming that this is the project of an upper-class boy from Buda and inner Budapest. It would be fantastic if, in addition to Hungarian flags, you could also bring signs displaying the names of your towns and settlements to the demonstration. I would also appreciate it if you could confirm your attendance on the Facebook event page as well. That is, if your job allows it (how strange it is to have to write something like this in a supposed democracy...)." ³⁹*

Debate, then consensus

The debate, then consensus indicator appeared 110 times in Klára Dobrev's communication (87 textual, 17 visual, and 6 leadership-related visual instances). In textual content, it was reflected in the use of questions, statements encouraging dialogue, and an emphasis on democratic deliberation. *"Do you think it is acceptable that former presidents who have failed in office receive salaries of several million forints per month, secretarial support, and various additional benefits for the rest of their lives?" ⁴⁰*

In visual content, Klára Dobrev frequently appeared at discussion forums, television debates, or public political events together with other political actors. In Péter Magyar's communication, 40 textual instances were identified that involved direct engagement with political opponents through public challenges and demands for debate. However, unlike Klára Dobrev's communication, these interactions rarely sought deliberative agreement or consensus. Instead, they primarily functioned as confrontational performances aimed at challenging political opponents and reinforcing political conflict. *"The public broadcaster has just conducted a lengthy interview with the Prime Minister regarding the election. I demand that, as the leader of the largest opposition party, I be given a comparable opportunity to speak on public television, with a similar duration and time slot. Dear Mr. Dániel Papp, Chief Executive Officer, The time of lies, evasion, and fabricated news is over. Yesterday, in the European Parliament election alone, the TISZA Party received more than 1.34 million votes. On behalf of the Hungarian people as well, we demand that you provide an opportunity for the largest opposition party to be heard." ⁴¹*

³⁹ Source: <https://www.facebook.com/100000733720126/posts/7885083864859326>

⁴⁰ Source: <https://www.facebook.com/100044163233046/posts/987880799360685>

⁴¹ Source: <https://www.facebook.com/peter.magyar.102/posts/pfbid028XFUbhptkLmrWBNddd9DHgv88rfu5ZA2o6as42GqqDDNK8FigZUaWGbkJUfJuYatI>

Moralization

The moralization indicator appeared 52 times in Klára Dobrev's communication (51 textual and 1 visual occurrence). It was primarily manifested through morally grounded arguments emphasizing justice and social responsibility. *"It is repulsive the way billionaires trample over ordinary people in pursuit of even more profit. As I saw this week in Nagykőrös. I will show you how a road construction project became a nightmare for many people. The construction places such a burden on the area that it is destroying the houses and slowly the health of those living there as well, yet of course there is no one who would compensate them. Still, they keep fighting, because they know this is their only chance. I look up to them, because these people set an example of perseverance that gives me the strength to keep fighting for them and for a country where one can count on the help of the state."*⁴²

In Péter Magyar's communication, moralization also appeared 40 times, exclusively in textual form. It was expressed through an emphasis on justice, national responsibility, and the moral significance of European integration. *"Today marks twenty years since our country joined the European Union. Those who are older, as well as my contemporaries, can testify to the great anticipation that preceded our accession. Many believed that, through EU membership, Hungary would finally take its place where it had always belonged. We thought that the Carpathian Basin would finally cease to be the land of promises that were never fulfilled. It is neither the fault of the European Union nor of the Hungarian people that this did not happen. We have received a great deal and we have given a great deal. Every Hungarian enjoys the benefits of the four freedoms of the European Union (the free movement of goods, persons, services, and capital), as well as the security and cultural diversity provided by the Union. Hungary opened its markets, transformed its legal system, and the Hungarian people contributed to Europe's development through their work, goodwill, and creativity."*⁴³

⁴² Source: <https://www.facebook.com/100044163233046/posts/982804189868346>

⁴³ Source: <https://www.facebook.com/100000733720126/posts/8005682009466177>

<i>Republican style indicators and dimensions of analysis</i>	<i>Equality of citizenship</i>	<i>Communality</i>	<i>Debate, then consensus</i>	<i>Moralizing</i>	<i>Total (quantity)</i>	<i>Average number of indicators found in each source</i>
<i>Klára Dobrev</i>						
<i>Visual (quantity)</i>	23	36	17	1	77	0.7
<i>Leader appearance (quantity)</i>	19	38	6	0	63	0.7
<i>Textual (quantity)</i>	210	283	87	51	631	1.7
<i>Total (quantity)</i>	252	357	110	52	771	1.4
<i>Péter Magyar</i>						
<i>Visual (quantity)</i>	16	32	0	0	48	0.3
<i>Leader appearance (quantity)</i>	24	17	0	0	41	0.3
<i>Textual (quantity)</i>	80	105	40	40	265	0.6
<i>Total (quantity)</i>	120	154	40	40	354	0.5

Table 5. Comparative summary of the number of elements and modal proportions of the republican style in the communication of Klára Dobrev and Péter Magyar. Number of analyzed sources in the visual dimension: $n = 106$ (Klára Dobrev), $n = 176$ (Péter Magyar); number of analyzed sources in the leader appearance dimension: $n = 88$ (Klára Dobrev), $n = 141$ (Péter Magyar); number of analyzed sources in the textual dimension: $n = 376$ (Klára Dobrev), $n = 412$ (Péter Magyar).

Elements of the Bureaucratic Political Style

The indicators of the bureaucratic style include *impersonality, predictability, regularity and rigidity, the sovereign is an administrator and institutionalism*. These elements appeared in the communication of both Klára Dobrev and Péter Magyar, but with different political functions and communicative logics. In Klára Dobrev's communication, indicators of the bureaucratic style were identified a total of 126 times: 36 textual occurrences and 90 visual occurrences (52 related to imagery and 38 to leadership representation). In Péter Magyar's case, the bureaucratic style was much more pronounced, appearing 311 times in total, including 235 textual and 76 visual occurrences. A key difference between the two politicians is that while in Klára Dobrev's case bureaucratic elements primarily reinforce the professional character of European and opposition institutional politics, in Péter Magyar's communication they function as tools for building and operating a new political organization.

Institutionalism

In both politicians' cases, institutionalism was the most frequently identified bureaucratic indicator. In Klára Dobrev's communication, this indicator appeared 54 times (24 textual, 29 visual, and 1 leadership appearance). In textual form, it mainly appeared in the emphasis on the role of the European Parliament, opposition cooperation, or the shadow government. "(...)It is

also clear, however, that as the only remaining pro-European, left-wing community, we must seek new methods, different from those used before, to reach voters who oppose the Orbán regime. I continue to believe that the only long-term alternative to the right-wing politics that pays no attention to people's everyday lives is a distinctive left-wing programme. The work of the Shadow Government since September 2022 has been about developing this programme; this is why we have worked together with more than a thousand experts, and why we have travelled across the country, so that this programme could reach as many people as possible.(...)'⁴⁴

In visual content, the visual representation of institutions and organizations was dominant. This also includes campaign materials that did not foreground politicians, but rather party logos, campaign messages, or symbols of cooperation. In such an image, attention is not directed toward a political leader, but toward support for a joint list and the collection of endorsements. The three party logos appear on equal footing, reinforcing the message of cooperation and institutional partnership. The color scheme emphasizes the connection to the European Union and Hungary. In the case of Péter Magyar, institutionalism appeared much more prominently: it occurred 219 times (167 textual and 52 visual instances). In textual form, this primarily appeared in the emphasis on the TISZA Party as a political organization and as an alternative institution. *“With or without you, we will dismantle propaganda and the wall of silence, and Hungarian voters will decide on June 9 whether they vote for His Majesty’s discredited, incapacitated opposition or for the TISZA Party, which presents a real alternative and strength for the swift dismantling of the NER.”⁴⁵*

In visual content, institutions or their symbols often dominated the composition. For example, in an image promoting a membership system, Péter Magyar’s persona serves to legitimize the institution of the TISZA Party. The design of the image itself resembles a card or identification document, which emphasizes organizational structure and institutional operation.

Predictability, regularity, and rigidity

In the case of Klára Dobrev, the indicator of predictability and regularity appeared 23 times (10 textual and 13 visual instances). This was primarily identifiable in more impersonal, administrative-style communication that presented details such as the timing, locations, or logistical aspects of campaign events or country tours. In visual representations, this appeared in structured, information-centered campaign graphics whose primary purpose was not emotional mobilization but rather communication and information delivery. In Péter Magyar’s communication, this indicator was significantly more prominent: it appeared 61 times (49 textual and 12 visual instances). In textual form, references to laws, procedures, and official political processes were dominant. *“In accordance with the provisions of Act XXXVI of 2013 on electoral procedure, the period for collecting recommendations and establishing lists for the European Parliament elections has been closed.”⁴⁶*

⁴⁴ Source: <https://www.facebook.com/100044163233046/posts/997280438420721>

⁴⁵ Source: <https://www.facebook.com/100000733720126/posts/8050021705032207>

⁴⁶ Source: <https://www.facebook.com/100000733720126/posts/8051681091532935>

In such cases, communication becomes more impersonal, formal, and administrative in tone, reinforcing an image of political competence and lawful operation.

The sovereign as administrator

In Klára Dobrev's communication, the sovereign as administrator indicator appeared 39 times, almost exclusively in the form of leadership appearances. In these contents, Dobrev Klára is portrayed as a politician capable of managing affairs, handling problems, and offering political solutions. The emphasis here is less on a charismatic leadership role and more on the image of a competent and experienced politician. In the case of Péter Magyar, this indicator appeared 16 times, exclusively in textual form. In his communication, it was primarily reflected in the emphasis on policy organization, the creation of working groups, and the coordination of administrative tasks. *"Since the start of the nationwide tour, professional work has been underway within the TISZA Party. Professional working groups have been established, and their task will be to prepare the social contract (professional program) to be concluded with the citizens. We will soon make the working groups public and welcome the participation of additional competent experts. When compiling the program, we will consult with all interest-representation organizations, professional associations, and chambers, and we also welcome relevant proposals from all our fellow citizens. We would like to engage in an open dialogue about everything."*⁴⁷

Impersonality

The indicator of impersonality appeared 10 times in Klára Dobrev's case (1 textual and 9 visual instances). This was mainly observed in visual content where no recognizable human face was present, or where the campaign message, graphic elements, and informational content played a more central role than the politician herself. In Péter Magyar's communication, impersonality appeared 15 times (3 textual and 12 visual instances). In textual form, this was identifiable in objective, distanced, and factual communication, while visually it appeared in images that emphasized political messages or organizational elements rather than individuals.

⁴⁷ Source: <https://www.facebook.com/100000733720126/posts/8262213883812987>

<i>Bureaucratic style indicators and dimensions of analysis</i>	<i>Impersonality</i>	<i>Predictability, regularity and rigidity</i>	<i>The sovereign is an administrator</i>	<i>Institutionalism</i>	<i>Total (quantity)</i>	<i>Average number of indicators found in each source</i>
<i>Klára Dobrev</i>						
<i>Visual (quantity)</i>	9	13	1	29	52	0.4
<i>Leader appearance (quantity)</i>	0	0	37	1	38	0.4
<i>Textual (quantity)</i>	1	10	1	24	36	0.06
<i>Total (quantity)</i>	10	23	39	54	126	0.2
<i>Péter Magyar</i>						
<i>Visual (quantity)</i>	12	12	0	52	76	0.4
<i>Leader appearance (quantity)</i>	0	0	0	0	0	0
<i>Textual (quantity)</i>	3	49	16	167	235	0.6
<i>Total (quantity)</i>	15	61	16	219	311	0.4

Table 6. Comparative summary of the number of elements and modal proportions of the bureaucratic style in the communication of Klára Dobrev and Péter Magyar. Number of analyzed sources in the visual dimension: $n = 106$ (Klára Dobrev), $n = 176$ (Péter Magyar); number of analyzed sources in the leader appearance dimension: $n = 88$ (Klára Dobrev), $n = 141$ (Péter Magyar); number of analyzed sources in the textual dimension: $n = 376$ (Klára Dobrev), $n = 412$ (Péter Magyar).

Elements of the Populist Political Style

The indicators of populist political style include *aesthetic hyperbolization*, *crisis framing*, *one of us*, and *bad manners*. Both Klára Dobrev and Péter Magyar prominently used these elements in their communication, although with different communicative logics and building different political characters. In Klára Dobrev's communication, indicators of populist style were identified a total of 314 times: 192 textual and 122 visual instances (25 visual and 97 leadership appearances). In the case of Péter Magyar, the populist style was even more pronounced, appearing 407 times in total, of which 281 were textual, 54 visual, and 72 leadership appearances.

Aesthetic hyperbolization

Aesthetic hyperbolization was one of the most important elements of the populist style in the communication of both politicians. In Klára Dobrev's communication, aesthetic hyperbolization appeared 106 times (53 textual, 4 visual, and 49 leadership appearances). In textual form, this was primarily observable in emotionally charged, personal, and strongly

normative statements. “(...) Because as long as there is someone to hug, as long as there is someone to hold on to, I too will keep going tirelessly. (...)”⁴⁸”

In visual content, aesthetic hyperbolization mainly appeared in images conveying strong emotions. In one such image, Klára Dobrev stands in front of the audience with raised arms, smiling. Her light-colored clothing highlights her figure against a darker background, while applauding and photographing people form a visual frame around her. The spotlight and theatrical body language reinforce the politician’s central role. Particularly prominent is Dobrev’s smile, which appears in the vast majority of the analyzed images and creates a sense of closeness and emotional connection with the audience. In the case of Péter Magyar, aesthetic hyperbolization was even more pronounced, appearing 168 times (97 textual, 21 visual, and 50 leadership appearances). In his communication, this was mainly expressed through emotionally intensified statements, combative rhetoric, and movement-oriented language. “*Dear Friends! We are in the final days. The government is spending billions on discrediting us, while with your help we have made it through the past three months on the back of a flatbed truck and reached nearly 200 settlements! We would like to thank you once again for all your support so far; none of this would have been possible without you. As a mass of kind-hearted, decent, patriotic people, we stand against a trained division that is spending billions.*”⁴⁹”

In visual content, aesthetic hyperbolization appeared through contrasting colors, intense gestures, mass scenes, and strong symbolism. In one such image, Péter Magyar stands in a light-colored coat with a raised hand in front of a torch-lit crowd. The torch functions as a symbol of revolution and change, while flags and the crowd in the background reinforce the sense of a political movement community.

One of us

The one of us indicator appeared 138 times in Klára Dobrev’s communication (94 textual, 17 visual, and 25 leadership appearances). Rather than emphasizing political authority or institutional status, her communication frequently presented her as sharing the everyday concerns and experiences of ordinary citizens. References to family life, work, social problems, and common challenges constructed an image of a politician who belongs to the same community she seeks to represent. “*I rarely talk about my children, our family life, or what truly helps me unwind at the end of a long day. This time, however, I made an exception for DK Kulissza.*”⁵⁰”

In visual content, this indicator was associated with images showing Klára Dobrev in everyday settings such as markets, streets, pubs, or sporting events among ordinary people. Relaxed body language and direct interactions emphasized closeness to “average citizens.” In Péter Magyar’s communication, the “one of us” indicator appeared 134 times (95 textual, 23 visual, and 16 leadership appearances). In textual form, it was expressed through a direct, personal tone and identification with voters. Visually, it was reinforced through images with ordinary people, street scenes, casual clothing, and direct body language. While in Klára

⁴⁸ Source: <https://www.facebook.com/100044163233046/posts/989846242497474>

⁴⁹ Source: <https://www.facebook.com/100000733720126/posts/8180226462011730>

⁵⁰ Source: <https://www.facebook.com/100044163233046/posts/991958028952962>

Dobrev's case the "one of us" indicator primarily serves to emphasize shared political grievances and an opposition-based community, in Péter Magyar's case it more strongly reflects a movement leader role and a "man of the people" self-presentation.

Bad manners

The indicator of bad manners appeared 34 times in Klára Dobrev's communication (9 textual, 2 visual, and 23 leadership appearances). In textual form, this was primarily observable in deliberately impolite criticism of political opponents, while visually it was mainly expressed through more striking forms of dress that deviated from traditional political appearance norms. In the case of Péter Magyar, bad manners were significantly more prominent, appearing 86 times (72 textual, 8 visual, and 6 leadership appearances). In textual form, this was expressed through sharp criticism, ironic or derogatory remarks, and confrontational statements. *"Péter Hajdú (VAT fraudster) today tried to string together a convoluted Pentecost post in response to the March propaganda interview connected to 'Tóni', full of outright lies. In the post, he disabled the comment function so that Hungarian people would not be able to express their opinion about the lies of Rogán Tóni's friend and business partner. However, by the evening nearly 7,000 people had already ridiculed the post, so the well-practiced tabloid figure of the NER quickly bought a few thousand Vietnamese likes. I wonder what Tomi Láncki, head of the Sovereignty Protection 'ÁVH', thinks about this? Is this the eastern opening, Tóni-style?"*⁵¹

In visual content, this indicator was mainly expressed through meme-like images, ironic visual references, and pop-cultural references. This includes images portraying Péter Magyar as a film character or as a system-critical hero.

Crisis framing

Crisis framing appeared 55 times in Klára Dobrev's communication (53 textual and 2 visual instances). It was mainly expressed through the framing of certain elements of the political system as crises. *"The Sulyok land-mafia scandal is still not over. Anyone who thinks that the Austrians no longer have anything to do with the Hungarian lands that were unlawfully transferred by the President of the Republic is mistaken."*⁵²

In these cases, communication presented current issues as moral and political crisis situations. In the case of Péter Magyar, crisis framing appeared less frequently, with a total of 19 instances (17 textual and 2 visual). In textual form, it was mainly present in the dramatization of security policy, military, or system-critical topics. *"Share this! While Fidesz is marching for peace, it is sending hundreds of Hungarian soldiers into a civil war in Africa and is actively discussing the reintroduction of conscription. They loudly proclaim peace, yet they are building ammunition and weapons factories, while at the same time they have abolished bomb shelters in Hungary. All of this is being done "in the name of protecting" the Hungarian people."*⁵³

⁵¹ Source: <https://www.facebook.com/100000733720126/posts/8095816780452699>

⁵² Source: <https://www.facebook.com/100044163233046/posts/989107999237965>

⁵³ Source: <https://www.facebook.com/100000733720126/posts/8175593922474984>

While in Klára Dobrev's communication crisis framing is primarily built on emphasizing corruption-related and democratic crises, in Péter Magyar's case it is more focused on a general critique of system functioning and the creation of a sense of political threat.

<i>Populist style indicators and dimensions of analysis</i>	<i>Aesthetic hyperbolization</i>	<i>Crisis framing</i>	<i>One of us</i>	<i>Bad manners</i>	<i>Total (quantity)</i>	<i>Average number of indicators found in each source</i>
<i>Klára Dobrev</i>						
<i>Visual (quantity)</i>	4	2	17	2	25	0.2
<i>Leader appearance (quantity)</i>	49	0	25	23	97	1.1
<i>Textual (quantity)</i>	53	34	96	9	192	0.5
<i>Total (quantity)</i>	106	36	138	34	314	0.6
<i>Péter Magyar</i>						
<i>Visual (quantity)</i>	21	2	23	8	54	0.3
<i>Leader appearance (quantity)</i>	50	0	16	6	72	0.5
<i>Textual (quantity)</i>	97	17	95	72	281	0.7
<i>Total (quantity)</i>	168	19	134	86	407	0.6

Table 7. Comparative summary of the number of elements and modal proportions of the populist style in the communication of Klára Dobrev and Péter Magyar. Number of analyzed sources in the visual dimension: $n = 106$ (Klára Dobrev), $n = 176$ (Péter Magyar); number of analyzed sources in the leader appearance dimension: $n = 88$ (Klára Dobrev), $n = 141$ (Péter Magyar); number of analyzed sources in the textual dimension: $n = 376$ (Klára Dobrev), $n = 412$ (Péter Magyar).

Comparison of the two politicians' styles

In Péter Magyar's communication, the courtly style is dominant (691 occurrences), followed by the populist (407), republican (354), and bureaucratic (311) styles. The realist style is the least present (37). Most visual elements belong to the courtly (185) and bureaucratic (76) styles. The courtly style is particularly prominent in the dimension of leadership appearance (253 occurrences), followed by the populist (72) and republican (41) styles. The largest share of text-based communication appears in the populist (281), republican (265), and bureaucratic (235) styles. The courtly style is strong across all dimensions, with dominance in visual, leadership, and textual communication alike. In the republican style, textual dominance is the most pronounced, suggesting a stronger reliance on argumentation, policy, and principles, while visual elements of unity, debate, and equality play a smaller role. The realist style shows low values across all dimensions, indicating that it was not a defining communication style during the period under study.

There are many similarities between the political styles of Péter Magyar and Klára Dobrev, which stem from their shared opposition position. As challengers to the governing party, both represent different ideological backgrounds, yet their communication shows notable overlap. In both cases, elements of the realist style appear only rarely. Both politicians frequently

position themselves as central figures in their communication, both visually and textually; they often express their aesthetic preferences and emphasize belonging to broader political communities, European Union in the case of Dobrev, and the Hungarian nation in the case of Magyar. Both show respect toward the political community, encourage civic engagement, and frequently use moralizing rhetoric. They also both emphasize the importance of political institutions, whether physical or symbolic. Both rely heavily on dramatic elements in both visual and textual communication and are highly critical of their opponents.

However, differences also nuance their political styles. Péter Magyar uses courtly-style visual elements roughly three times more frequently, frequently appearing in central positions and displaying national symbols and party logos, whereas Dobrev is more active in textual use of this style. Dobrev integrates electoral stakes such as the European Parliament mandate and the idea of Europe and European identity more frequently into visual communication, suggesting that for her the election is framed more explicitly in terms of EP success. For Péter Magyar, however, the electoral stakes appear to extend beyond EP success, framing him as a genuine challenger aiming at government change and positioning himself against both the ruling party and other opposition actors.

Klára Dobrev makes the most extensive use of republican-style indicators, using them textually about twice as often as Péter Magyar. This reflects a stronger emphasis on community, prosocial rights, and moral reasoning, which aligns with her self-identification as a left-wing/liberal politician. Dobrev also shares more images depicting members of her political community (e.g., party colleagues) and more frequently appears alongside voters, often positioning herself at the same level and attempting to visually align with them. Magyar is physically less accessible and, when present, tends to appear more often alongside men.

By contrast, Péter Magyar uses bureaucratic-style indicators eight times more frequently than Dobrev, communicating much more about institutions they have created (e.g., the TISZA Party and membership movement), while Dobrev mentions the shadow government, joint list, and the Democratic Coalition less frequently. Although the use of populist style is numerically similar between them, a key difference lies in the visual dramaturgy. Dobrev's tool for connection is often her smile, and she shares relatively few images in which she is not smiling; her body language is generally restrained. Magyar, in contrast, uses stronger gestures on stage and more dramatic facial expressions. Their clothing also carries different symbolic meanings: Magyar's sunglasses make him less visually accessible (as his eyes are covered), while his sporty shoes introduce a sense of everyday informality. Dobrev, by contrast, often stands out through brightly colored clothing, which can be seen as bordering on norm-breaking for a politician.

Summary

The aim of the study was to introduce the concept of political style and review its theoretical and empirical approaches. The theoretical section discussed the origins and evolving meanings of "style," emphasizing that political style is not merely a linguistic phenomenon but also a formative element of political behavior and the exercise of power. Although scholarly interest in stylistic analysis has fluctuated over time, political style has recently re-emerged as an important field of inquiry. This renewed attention reflects both the global rise of illiberal and

demagogic politics, which has highlighted the need to better understand the performative dimensions of political leadership, and broader theoretical efforts to move beyond analytical dichotomies, since that have proven insufficient for explaining contemporary political developments⁵⁴.

Research on political style includes several approaches, such as rhetorical, semiotic, policy-oriented, gender-sensitive, performative, and multimodal analyses. Building on Robert Hariman's typology (realist, courtly, republican, bureaucratic), the study extended the framework with an additional category: the populist style, drawing on Benjamin Moffitt and Simon Tormey (2014). To identify styles, indicators were developed across four dimensions: leader appearance, visuals, textual content, and action. The methodology was tested through a comparative analysis of Facebook communication by Klára Dobrev (Democratic Coalition) and Péter Magyar (TISZA Party) during the 2024 European Parliament campaign.

The findings suggest that the communication styles of Klára Dobrev and Péter Magyar reflect two distinct models of opposition leadership and political legitimation in contemporary Hungarian politics. Dobrev's predominantly republican style constructs political leadership primarily through argumentation, representation, and institutional legitimacy. Her communication emphasizes political community, cooperation, democratic procedures, and the defense of institutional norms, thereby presenting political authority as something derived from deliberation, collective representation, and commitment to democratic values. This style suggests a model of opposition leadership in which legitimacy is established through political competence, normative argumentation, and the ability to represent a broader political community.

By contrast, Péter Magyar's predominantly courtly style constructs political leadership through personal visibility, symbolic representation, and the performative presence of the leader. The consistent appearance of courtly elements across textual, visual, and leadership-related dimensions indicates a form of political communication in which the leader becomes the primary symbolic embodiment of the political community. In this model, political legitimacy derives less from institutional authority or deliberative argumentation and more from the leader's visibility, accessibility, personal performance, and ability to personify political opposition itself.

These findings suggest that contemporary opposition politics in Hungary may rely on different and competing logics of political legitimation. While Dobrev's communication strategy reflects a more institutionalized and deliberative understanding of political leadership, Magyar's communication represents a more personalized, movement-oriented, and performative model of opposition politics. The contrast between these styles demonstrates that political actors do not merely communicate political messages but actively construct different understandings of political authority, representation, and leadership. More broadly, the study confirms that political style functions not only as a rhetorical or communicative resource but also as a mechanism through which political legitimacy and political identities are produced and maintained.

⁵⁴ Hariman 2024.

Bibliography

- Bene, Márton. (2019). *Virális politika: Politikai kommunikáció a Facebookon* (Doktori értekezés). Budapesti Corvinus Egyetem, Politikatudományi Doktori Iskola.
- Butler, Judith. (1988). Performative acts and gender constitution: An essay in phenomenology and feminist theory. *Theatre Journal*, 40(4), 519–531. DOI: <https://doi.org/10.2307/3207893>
- Charteris-Black, Jonathan. (2007). *The communication of leadership: The design of leadership style*. Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203968291>
- Charteris-Black, Jonathan. (2011). *Politicians and rhetoric: The persuasive power of metaphor* (2nd ed.). Palgrave Macmillan. DOI: <https://doi.org/10.1057/9780230319899>
- Charteris-Black, Jonathan. (2014). Political style. In Peter Stockwell & Sara Whiteley (Eds.), *The Cambridge handbook of stylistics* (pp. 628–645). Cambridge University Press. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9781139237031.040>
- Dewey, John. (1934). *Art as experience*. Minton, Balch & Company.
- Farkas, Xénia, & Bene, Márton. (2022). Orbán Viktor vizuális és verbális populista stílusa a Facebookon. *Politikatudományi Szemle*, 31(3), 82–108. DOI: <https://doi.org/10.30718/POLTUD.HU.2022.3.82>
- Grabe, Maria Elizabeth, & Bucy, Erik Page. (2009). *Image bite politics: News and the visual framing of elections*. Oxford University Press. DOI: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195372076.001.0001>
- Hariman, Robert. (1995). *Political style: The artistry of power*. University of Chicago Press. DOI: <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226316284.001.0001>
- Hariman, Robert. (2024). Political style, formalism, and the Anthropocene. In Nathan Crick (Ed.), *The Routledge handbook of rhetoric and power* (pp. 37–51). Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781003430858>
- Hayes, Andrew F., & Krippendorff, Klaus. (2007). Answering the call for a standard reliability measure for coding data. *Communication Methods and Measures*, 1(1), 77–89. DOI: <https://doi.org/10.1080/19312450709336664>
- Jewitt, Carey, Bezemer, Jeff, & O'Halloran, Kay L. (2016). *Introducing multimodality*. Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315638027>
- Kiss, Balázs. (2017). Közösségkutatás és társadalomszemiotika: A politikai kommunikáció kutatásának módszere. In Balázs Kiss (Ed.), *Politikai kommunikáció Magyarországon, 1990–1997: Tanulmányok egy korszak kommunikációs jellegzetességeiről*. MTA TK PTI.
- Laclau, Ernesto. (2005). *On populist reason*. Verso.
- Mazzoleni, Gianpietro, & Schulz, Winfried. (1999). “Mediatization” of politics: A challenge for democracy? *Political Communication*, 16(3), 247–261. DOI: <https://doi.org/10.1080/105846099198613>
- Merkovity, Norbert, Bene, Márton, & Farkas, Xénia. (2021). Hungary: The illiberal crisis management. In Darren Lilleker, Ioana Adina Coman, Miloš Gregor, & Edoardo Novelli (Eds.), *Political communication and COVID-19: Governance and rhetoric in times of crisis* (pp. 269–279). Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781003120254-26>
- Moffitt, Benjamin. (2016). *The global rise of populism: Performance, political style, and representation*. Stanford University Press. DOI: <https://doi.org/10.2307/j.ctvqsdsd8>

Mudde, Cas. (2004). The populist zeitgeist. *Government and Opposition*, 39(4), 541–563. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1477-7053.2004.00135.x>

Weyland, Kurt. (2001). Clarifying a contested concept: Populism in the study of Latin American politics. *Comparative Politics*, 34(1), 1–22. DOI: <https://doi.org/10.2307/422412>

Appendix

Populist Style				
Preferred communication form: appearance / spectacle				
	Visual	Leader appearance	Textual	Action
1. Aesthetic hyperbolization	The visual representation frames political events as extraordinary or fateful situations. Large crowds and strong emotional reactions are frequently depicted, emphasizing the collective stakes of political conflict. Compositions often rely on strong contrasts, dense crowd scenes, or dramatic perspectives that create a sense of tension and urgency. Live broadcasts and “on-site” visual scenes reinforce the impression that politics is a continuous, event-driven, and intense process witnessed directly by the audience.	The political leader’s gestures and body language amplify the stakes of the political situation. Open emotional displays such as anger, outrage, or enthusiasm suggest that political conflict is not merely technical or institutional, but a struggle affecting the fate of the community. The leader thus embodies the intensity of the situation and acts as a spokesperson for collective emotions.	Political decisions are often framed as extreme alternatives. Communication uses expressions that present political stakes as existential choices (e.g., “fateful,” “final struggle,” “the future of the nation”).	Political events are frequently presented in ways that emphasize spectacular, rapid reactions or extraordinary interventions. This reinforces the perception that politics is a continuous series of critical moments requiring immediate action.
2. Crisis framing	Strong light–shadow contrasts and dynamic framing (e.g., tilted camera angles, close-up faces). Live broadcasts from crisis locations (e.g., floods, emergency situations, strike sites).	Emergency-style clothing is often used (e.g., raincoats during storms, tactical vests in crisis situations).	Accessible language. Use of metaphors and clichés suggesting crisis, collapse, or danger, reflecting the language of “ordinary people.”	Symbolic actions that demonstrate rapid impact, but not necessarily comprehensive solutions.
3. One of us	The visual composition places the leader at the center of the community. The political leader often	The leader’s appearance emphasizes proximity and authenticity. Clothing is often casual, suggesting similarity to	Strong and aggressive rhetoric against elites or specific groups. A “we vs. them” narrative is used, where “we”	Political actions are aimed at mobilizing the community. The leader demonstrates their connection to

	appears among large crowds, yet the framing suggests that the community is organized around them. Crowd reactions such as applause, enthusiasm, and chanting are key visual elements that reinforce the affective bond between leader and community.	ordinary people. Body language is direct and emotionally expressive: frequent friendly gestures, physical contact, hugs, or pats on the shoulder. These gestures create the impression of a direct connection with the community, while the leader simultaneously acts as its spokesperson.	refers to a morally homogeneous community. The leader often frames their own speech as the voice of the people and constructs political conflict in antagonistic terms. Frequent use of first-person singular and plural. Everyday, colloquial speech style.	voters through direct encounters, mass gatherings, or seemingly spontaneous interactions.
4. Bad manners	Mixing pop-cultural elements with political content (e.g., memes, internet slang, celebrities).	Extravagant, attention-grabbing clothing (e.g., bright colors, sporty caps, provocative slogans). Meme-like images.	Slang, swearing, political incorrectness. Frequent wordplay and references drawn from memes or pop culture. Provocations.	Directness, playfulness, and rejection of hierarchy and tradition.

Appendix 1. Unique indicators of populist style defined by Benjamin Moffitt. Own compilation.

Klára Dobrev				
Styles/Dimensions	Visual (quantity)	Leader appearance (quantity)	Textual (quantity)	Total (quantity)
Realist	6	2	17	25
Courtly	66	69	328	463
Republican	77	63	631	771
Bureaucratic	52	38	31	121
Populist	25	97	192	314
Total (quantity)	214	269	1199	1669

Appendix 2. Summary diagram of the components of Klára Dobrev's political style. Number of analyzed sources in the visual dimension: n=106; number of analyzed sources in the leader appearance dimension: n=88; number of analyzed sources in the textual dimension: n=376.

Péter Magyar				
Styles/Dimensions	Visual (quantity)	Leader appearance (quantity)	Textual (quantity)	Total (quantity)
Realist	12	4	21	37
Courtly	185	253	253	691
Republican	48	41	265	354
Bureaucratic	76	0	235	311
Populist	54	72	281	407
Total (quantity)	375	370	1055	1800

Appendix 3. Summary diagram of the components of Péter Magyar's political style. Number of analyzed sources in the visual dimension: n=176; number of analyzed sources in the leader appearance dimension: n=141; number of analyzed sources in the textual dimension: n=412.

Lovász, Dorottya: Dobrev Klára és Magyar Péter politikai stílusának összehasonlító elemzése a 2024-es magyarországi európai parlamenti kampányban

A politikai kommunikáció egyre inkább a közösségi média platformjaira helyeződik át, ahol a politikai szereplők szöveges és vizuális elemek kombinálásával alakítják a választók percepcióit. Ez felveti a kérdést, hogy a politikai stílusok miként jelennek meg a kortárs digitális kommunikációban. A tanulmány Robert Hariman politikai stíluselmélete és Benjamin Moffitt populista stílusfelfogása alapján elemzi Dobrev Klára (Demokratikus Koalíció) és Magyar Péter (TISZA Párt) Facebook-kommunikációját a 2024-es európai parlamenti választási kampány során. A kutatás deduktív tartalomelemzést és szociálszemiotikai megközelítést alkalmaz a szöveges és vizuális tartalmak együttes vizsgálatára. Az eredmények szerint a politikai stílusok ideáltípusokként működnek, és a kommunikációban jellemzően kevert formában jelennek meg. Míg Dobrev kommunikációját elsősorban a republikánus stílus jellemzi, addig Magyar kommunikációjában az udvari és a populista stílus dominál. A tanulmány rámutat arra, hogy a politikai stílusok klasszikus elméletei eredményesen alkalmazhatók a kortárs multimodális politikai kommunikáció elemzésére.

Schmidt Elígiusz Ákos: Úton egy új konzervativizmus felé? A 2025-ös CPAC Hungary beszédek morfológiai vizsgálata

ORCID: 0009-0003-2553-6346

DOI: <https://doi.org/10.56965/2026.5.Schmidt>

Témavezető: Dr. Kiss Viktor

Bevezetés

A kortárs konzervativizmus értelmezése az elmúlt években egyre vitatottabbá vált. Kritikusai ahelyett, hogy megértésére törekednének, előszeretettel nevezik inkább (jobboldali) populizmusnak.¹ Ez a megközelítés azonban nem ad számot arról, hogy a tömegtársadalmak pluralitásának következtében minden sikeres politikai mozgalomnak bizonyos mértékben populistának kell lennie.² Ha azonban a populizmust nem tekinthetjük átfogó világgépnek, hanem inkább olyan híg ideológiának³, amely más ideológiákhoz kapcsolódik, akkor miként írhatjuk le korunk jobboldali pártjait? Kutatásomban arra vállalkozom, hogy a Conservative Political Action Conference (röviden CPAC) Hungary 2025-ön elhangzott beszédeket Michael Freeden morfológiai megközelítése alapján elemezzem. Ez a politikai ideológiák elemzésének egy olyan sajátos irányzata, amelynek szerzői az ideológiák elemzéséhez neutrális elméleti-fogalmi keretet alkalmaznak. Elutasítják az ideológiák térbeli modellezését és a neutrális fogalomalkotásnak köszönhetően a vizsgált ideológiai tartalmú szövegeket a „felszíni” jelentéseken keresztül értelmezik, s nem bocsátkoznak mögöttes struktúrák, hatalmi mechanizmusok vizsgálatába.^{4 5}

A fellépők döntő többsége öndefiníciója szerint konzervatív vagy patrióta. A klasszikus oakeshotti megfogalmazás szerint azonban a konzervativizmus nem ideológia, hanem inkább beállítódás, amely a megszokotthoz és a kipróbálthoz való kötődésben ragadható meg. Nem utasítja el a változást, azt szükségyszerűnek véli, azonban annak ütemét lassítani kívánja.⁶ A kortárs jobboldali gondolkodás egyes szereplői ugyanakkor már nem a klasszikus konzervativizmus, hanem a konzervatív forradalom⁷, az akcelerationizmus vagy a neoreakció felől értelmezik a jobboldaliság feladatát. Békés Márton például a konzervativizmust a jobboldaliság gyermekbetegségének nevezte.⁸

A dolgozat legfőbb állítása, hogy e behatások ellenére továbbra is lehetséges kortárs konzervativizmusról beszélni. A freedeni megközelítést alkalmazva megérthetjük, hogy a konzervatív ideológia miért tűr meg magában egymással sokszor ellentétes állításokat, valamint miként képes új nyelvezetet alkalmazva, olyan gondolatokat és fogalmakat beépíteni saját morfológiájába, amelyekkel szemben korábban ellenséges volt. A kutatás során kirajzolódó

¹ Körösenyi 2021.

² Laclau–Mouffe 1985; 2001.

³ Mudde 2004.

⁴ Baranyi 2025. 87.

⁵ Ostrowski 2022.

⁶ Oakeshott 2001.

⁷ Békés 2020.

⁸ Békés 2026.

ideológiai szerkezet nem a klasszikus konzervativizmus egyszerű folytatása, de nem is annak teljes elvetése. Inkább olyan kortárs változatként értelmezhető, amelyben a folytonosság, a nemzetállam és az intézményi stabilitás védelme a szuverenitás, az identitás, a patriotizmus és a kulturális önvédelem nyelvén fogalmazódik újra. A dolgozat ezért nem azt vizsgálja, hogy a CPAC felszólalói megfelelnek-e a konzervativizmus valamely előzetesen rögzített eszményi mércéjének, hanem azt, hogy beszédeikben milyen fogalmi elrendeződés teszi lehetővé önmaguk konzervatívként való értelmezését.

A freedeni morfológia alapjai

Az ideológia fogalomközpontú megközelítései közül egyértelműen Michael Freeden morfológiai megközelítése a legismertebb. Jelentősége abban áll, hogy az ideológiákat nem pusztán hatalmi technikaként és nem is egyszerű attitűdökként kezeli, hanem a politikai fogalmak sajátos konfigurációjaként, amelyek olyan meghatározott jelentésmintázatokat hoznak létre, amelyeken keresztül értelmezi a társadalmi-politikai valóságot. Freeden elutasítja a klasszikus marxista álláspontot, amely az ideológiát „hamis tudatként” értelmezi⁹ és visszatér Antoine Destutt de Tracy alapvető koncepciójához.¹⁰

Freeden a marxista ideológiaelméletből több fontos felismerést is átvesz, de eltávolítja azokat a kizárólagosan pejoratív értelmezéstől.¹¹ Az ideológiákat mindig történeti és társadalmi-kulturális közegükben kell vizsgálni; politikai funkciókkal rendelkeznek; rendszerezik a társadalmi valóságot; valamint legitimálják vagy delegitimálják a társadalmi gyakorlatokat. Az ideológiakutatás ezért részben dekódolás: olyan fogalmi szerkezeteket és jelentéskapcsolatokat tár fel, amelyek nem feltétlenül láthatók az ideológia gyakorlói számára sem. Nem rejtett osztályérdekek leleplezésére törekszik, hanem annak megértésére, hogy egy adott politikai nyelvezet milyen fogalmi rendben teszi értelmezhetővé a világot.

Freeden elméletében több, egymástól eltérő hagyományra épít. Karl Mannheimtól a gondolkodás történeti és társadalmi kötöttségének problémáját, valamint a relacionizmus szemléletét veszi át.¹² Antonio Gramsci hatása abban ragadható meg, hogy Freeden az ideológiai küzdelmeket nem állami kényszerként, hanem hegemoniáért folytatott harcként értelmezi.¹³ Clifford Geertz nyomán az ideológiák társadalmi orientációt adó kulturális szimbólumrendszerekként is leírhatók, amelyek térképet adnak az egyéneknek és csoportoknak a politikai valóság értelmezéséhez.¹⁴ Ludwig Wittgenstein nyelvjáték-fogalma arra hívja fel a figyelmet, hogy az ideológiai állítások csak társadalmi használatukban, belső szabályaik és fogalmi kapcsolataik révén érthetők meg.¹⁵ Freeden a ricceuri hermeneutikai megközelítésből¹⁶ két alapvető felismerést emel át. Egyrészt az ideológiákat olyan jelentéshordozó szövegekként értelmezi, amelyek csak történeti és társadalmi kontextusuk figyelembevételével érthetők meg. Másrészt abból indul ki, hogy egy ideológiai szövegnek nincs egyetlen autoritatív, minden más

⁹ Pap 2014. 15–16.

¹⁰ Freeden 2003. 13.

¹¹ Uo.: 10–11.

¹² Uo.: 15.

¹³ Uo.: 15.

¹⁴ Uo.: 40–42.

¹⁵ Uo.: 43.

¹⁶ Uo.: 47.

értelmezést kizáró jelentése, ugyanakkor a kulturális és történeti keretek korlátozzák a lehetséges értelmezések tartományát, ezáltal elkerülhetővé téve a teljes relativizmust.

Az ideológia Freeden számára mindenekelőtt politikai fogalmak konfigurációja. Fontos, hogy többes számban beszél ideológiákról, hiszen nem egyetlen általános ideológia létezik, hanem különböző fogalmi elrendeződések.¹⁷ Mivel a politikai fogalmak lényegileg vitathatóak, nincs egyetlen végleges, minden ideológiai közegben azonos jelentésük.¹⁸ A szabadság, az egyenlőség, az igazságosság, a demokrácia vagy a szuverenitás jelentése ezért nem önmagában áll, hanem attól függ, hogy az adott ideológiai szerkezetben milyen más fogalmakkal kerül kapcsolatba. Ugyanaz a fogalom egészen más politikai jelentést kaphat egy liberális, szocialista, konzervatív morfológiában. A morfológiai elemzés tehát nem azt kérdezi, hogy egy politikai szöveg használ-e bizonyos fogalmakat, hanem azt, hogy ezeket milyen jelentésben, milyen súllyal és milyen kapcsolatrendszerben használja.

A morfológiai megközelítésben nem léteznek lezárt jelentésű politikai fogalmak, ezért nincs univerzálisan elfogadott jelentésük. Az ideológiák megpróbálják kontesztálni egymás fogalmainak jelentését azáltal, hogy újra definiálják őket. Közben pedig próbálják a saját kifejezéseiket elterjeszteni és felülemelni a viták tárgyán. Ezt a folyamatot nevezi Freeden dekontesztációnak. Ez akkor megy végbe, ha egy ideológia meghatározott értelmezést rendel egy fogalomhoz, miközben más lehetséges értelmezéseket háttérbe szorít.

Ebből következik a morfológiai módszer egyik legfontosabb előnye: az ideológiák nem előre rögzített fogalmi listák alapján különíthetők el, hanem a fogalmak egymáshoz való viszonyának elemzésével. Bizonyos fogalmak kiiktathatatlanok egy adott ideológiából, mert eltávolításuk az ideológiai szerkezet összeomlásához vezetne.¹⁹ Ugyanakkor a közös politikai szókincs önmagában nem elegendő az ideológiák megkülönböztetéséhez, hiszen különböző ideológiák ugyanazokat a fogalmakat is használhatják.²⁰ Ezt a morfológiai megközelítés a „4P” modell segítségével írja le, amely a fogalmak közelségét, prioritását, átjárhatóságát és arányosságát vizsgálja.²¹ Ehhez kapcsolódik a mag-, határ- és perifériás fogalmak megkülönböztetése.²² A magfogalmak azok a fogalmak, amelyek az ideológiák központjában állnak. Ezek tartják össze az ideológia teljes struktúráját és szervezik rendszerbe a határ- és perifériás fogalmakat. Biztosítják az adott ideológia identitását, mivel nélkülük értelmetlenné válnának. Nem rendelkeznek egyetlen, szigorúan meghatározott jelentéssel, így a hozzájuk kapcsolódó szomszédos és periférikus fogalmak révén többféle értelmezés is társulhat hozzájuk. A dekontesztálás folyamatán keresztül fogalmak sokaságát kapcsolják magukhoz.²³ A határfogalmak szintén az absztrakció szintjén álló fogalmak. Kevesebb alkalommal jelennek meg, mint a magfogalmak, azonban befolyásolják azok jelentését azzal, hogy rámutatnak kulturális és logikai eszmeiségükre.²⁴ A perifériás fogalmak pedig az ideológiát az aktuális politikai vitákhoz, közpolitikai kérdésekhez és konkrét társadalmi konfliktusokhoz

¹⁷ Uo.: 49.

¹⁸ Freeden 1996. 4.

¹⁹ Uo.: 62.

²⁰ Uo.: 94.

²¹ Freeden 2003. 60–64.

²² Pap 2014. 13–15.

²³ Freeden 1996. 85.

²⁴ Uo.: 68.

kapcsolják.²⁵ Mivel a politikai fogalmak jelentése folyamatos viták tárgya, a magfogalmak sem teljesen merevek, új határ- és perifériás fogalmak kapcsolódhatnak hozzájuk, amelyek átrendezhetik az ideológia működését.

Fontos még végezetül kiemelni a híg ideológiák koncepcióját.^{26 27 28} Jóval korlátozottabb fogalmi hálóval rendelkeznek, mint a klasszikus ideológiák. Jellemzően egy szűkebb problémakörre vagy politikai kérdésre koncentrálnak, ezért nem kínálnak átfogó válaszokat a társadalmi és politikai berendezkedés egészére. Freeden példaként említi a nacionalizmust, amely elsősorban a nemzeti identitás és az önrendelkezés kérdésére ad választ, miközben más politikai kérdések – például a társadalmi javak elosztása vagy az állam és az egyén viszonya – tekintetében kevésbé nyújt kidolgozott álláspontot. Bár értelmezhetőek önálló ideológiai konfigurációként, gyakran más, átfogóbb ideológiai rendszerekhez kapcsolódva jelennek meg.

A konzervativizmus freedeni morfológia szemszögéből

Freeden 1996-ban megjelent könyvének egyik fontos állítása, hogy a konzervativizmus önképével szemben igenis ideológia.²⁹ Morfológiai szempontból az ideológia központjában a változáshoz való viszonya áll³⁰, amelyet szükségesnek, azonban veszélyesnek is lát. Elsődleges feladatának tekinti annak biztonságossá tételét. A változást organikus növekedésként, fokozatos alkalmazkodásként és a meglévő renddel összeegyeztethető átalakulásként fogja fel.

A második magfogalom, a társadalmi rend emberi akaraton túlmutató szervezőerőbe vetett hit. Ez az, emberen túli dolog^{31 32} a legitim változás egyetlen forrása. Freeden tudatosan nem csupán a „természetes” jelzőt használja, mert a konzervatív gondolkodás történetileg különböző forrásokból vezette le a rend legitimációját: egyes korszakokban Istenre, máskor a történelemre, a biológiára, a pszichológiai emberképre vagy éppen a piaci törvényszerűségekre hivatkozott. A közös elem ezekben az, hogy a társadalmi rendet nem emberi tervezés produktumának, hanem az emberi akaratot megelőző és korlátozó struktúrának tekintik. Ennek következtében a konzervativizmus gyanakvással viszonyul a racionális társadalomtervezéshez, a tudatos reformprogramokhoz és a politikai akarat átfogó világformáló igényéhez. A politika szerepe így radikálisan leszűkül: nem a társadalom újratervezésének eszköze, hanem annak a rendnek a védelmezője, amelyet a konzervatív felfogás szerint nem az ember hozott létre.

Freeden elemzésében a konzervativizmus történeti változatai között túl nagy az eltérés ahhoz, hogy néhány állandó tartalmi jegy felsorolásával kielégítően leírható legyen. Egyes konzervatív irányzatok erősen vallásosak, mások szekulárisak; egyesek az állam tekintélyét hangsúlyozzák, mások inkább piacpártiak; egyesek paternalisták, mások individualistábbak. Karl Mannheimre alapozva³³ állítja, hogy a konzervativizmus egy ellenmozgalomként fogható fel, amely kizárólag akkor fog koherens ideológiát alkotni, amikor reakcióra kényszerítik az

²⁵ Uo.: 77–78.

²⁶ Pap 2014. 17.

²⁷ Freeden 1998.

²⁸ Freeden 2003. 97–100.

²⁹ Freeden 1996. 317.

³⁰ Uo.: 332.

³¹ Uo.: 334.

³² Pap 2014. 14.

³³ Mannheim 1986.

ellenfelei. Ez a reflexív reakcionizmus a konzervatív morfológia harmadik magfogalma, a tükörkép-jelleg.³⁴ A konzervatív gondolkodás a progresszív ideológiák központi politikai fogalmaira ellenfogalmakkal reagál, ezeket azonban nem emeli magfogalmai közé, csupán a határ és perifériás fogalmai között tartja. E fogalmak jelentése mindig a konzervativizmus valódi központjához igazodik, különösen akkor, amikor a konzervatívok mesterségesnek tekintett változással szembesülnek. Ilyenkor ezek a határfogalmak merev védelmi rendszerré kapcsolódnak össze, amelyet tovább erősít a társadalmi rend emberi akaraton túli legitimációjába vetett hit. Az eredmény olyan tükörképszerű ideológiai szerkezet, amely mindig egy adott progresszív mozgalomra reagál. A konzervatív válasz ilyenkor abból áll, hogy a kívülről kiváltott változást fenyegetésként azonosítja, majd olyan fogalmi stratégiát dolgoz ki, amelyet a változással szembeni ellenállás leghatékonyabb eszközének tekint.

A konzervatív mozgalmak tartalmi elemeit mindig meghatározza a történelmi és kulturális környezet, amiben létrejönnek, azonban összeköti őket egy stabil logika, amely lehetővé teszi, hogy egymástól látszólag távol eső konzervativizmusokat ugyanazon ideológiai család részeként értelmezzünk. A konzervativizmus nem azért nehezen megragadható, mert nem ideológia, hanem azért, mert az ideológiai szerkezete nem elsősorban konkrét politikai célokban, hanem a változás, a rend és a legitimáció sajátos összekapcsolásában ragadható meg.

Módszertan

Jelen dolgozat empirikus anyagát a CPAC Hungary 2025 adja. A CPAC az amerikai konzervatív mozgalom egyik fontos fórumaként jött létre, az utóbbi években pedig nemzetközi politikai márkává vált. A magyarországi rendezvény ezért alkalmas terepet kínál annak vizsgálatára, hogy a kortárs jobboldali szereplők milyen fogalmi szerkezetben értelmezik saját konzervativizmusukat. Az önmagát „konzervatív dzsemboriként” meghatározó konferencia szervezői szerint a rendezvény elérte célját, vagyis azt, hogy „Magyarország mára a globalizmussal szembeni küzdelem központjává vált”. A két nap során 55 beszédet, panelbeszélgetést és Q&A-eseményt tartottak élőben. A résztvevők a világ számos pontjáról jöttek, a legnevesebb fellépők között volt Orbán Viktor, Andrej Babiš, Robert Fico, Ben Shapiro, Alice Weidel, Liz Truss és Geert Wilders, de egy rövid online videóüzenet formájában Donald Trump is üdvözölte a résztvevőket. A konferencia ezért megfelelő empirikus terepet kínál arra, hogy a kutatás Freeden módszertanán keresztül vizsgálja a konzervativizmus morfológiáját. A vizsgálat kvalitatív diskurzuselemzésre épül. A beszédekben visszatérő fogalmakat a freedeni morfológia szerint mag-, határ- és perifériás fogalmakra bontottam, majd összevetettem őket a konzervatív gondolkodás alapjainak tekintett szövegekkel.

Magfogalmak: az identitáspolitika kérdése

A konzervativizmus a progresszív ideológiákkal szemben, amelyeknek olyan stabil magfogalmaik vannak, mint a szabadság vagy a jólét, a konzervatív mozgalom mindig arra a progresszív mozgalomra reagálva hozza létre a saját morfológiai hálóját, amire a legnagyobb veszélyként tekint. Ezen mozgalmak fenyegetést jelentenek a konzervatív gondolkodás alapjára: a természetes, kontrollált változásra. Minden más nem „normális” ütemű változással

³⁴ Freeden 1996. 336.

szemben ellenségesen lépnek fel. A kortárs konzervativizmus számára ez mára a globalizáció elutasítását jelenti. Korábbi véleményekkel szemben, mely inkább a globalizáció mérséklését tűzték ki célul³⁵, a CPAC felszólalói ellenségüknek nevezték meg a nemzetállamok feletti nemzetközi rend intézményeit vagy az Európai Uniót magát nevezték meg ellenségüknek.

„Az egyik oldalon a hatalom sötét oldala áll: a globalisták, ideológiai vakságukkal és arroganciájukkal, a hatalommal való visszaélés rendszerével, a nép semmibe vételével és megvetésével. A másik oldalon pedig mi állunk, mindannyian: a patrióták, a haza, a szabadság, a hagyomány és az igazság védelmezői...”³⁶

A szuverenitás nem egyszerűen az államok önrendelkezéseként, hanem a konzervatív morfológiába ágyazott, a társadalmi rend folytonosságát védelmező fogalomként jelent meg. Összekapcsolja az Anthony Quinton által megnevezett³⁷ tradicionalizmust, az organicizmust és a liberális világrend racionalitását képviselő bürokráciával szembeni szkepticizmust. A természetellenes változással szemben ezért, a szuverenitás a beszédekben többnyire a történeti kontinuitás, a nemzeti identitás, a kulturális önvédelem és a társadalmi rend összekapcsolásán keresztül nyert jelentést, vagyis olyan politikai eszközként jelenik meg, amelynek feladata a társadalom intézményi és kulturális szerkezetének időbeli fenntartása. Európán kívül a nemzetre a globális elit liberális-baloldali gondolatai és azok intézményei jelentik a veszélyt. Kiszolgáltatják a nemzetet a nemzetközi nagytőkének és korlátozatlanul engedélyezik a migrációt. A szuverenitás megvédhetné az államokat elitek pusztításától; ezért azok szándékosan olyan (baloldali) politikusokat támogatnak, akik kiszolgáltatnák országukat.

Ezáltal eljutunk az ideológia második magfogalmához, ahhoz a vezérlőelvhez, amely Freeden szerint a társadalmi rendet emberin túli eredetre vezeti vissza. A beszédekben ezt a vezérlőelvet a nemzeti kultúra testesíti meg, amely a közösség történeti folytonosságát, önazonosságát és politikai rendjét a nemzeti identitás fogalmában sűríti össze: „miközben egyes országok a múlttal hadakoznak, mi patrióták egyre tisztábban látjuk, hogy az identitás nem tehertétel, hanem tartás, (...) A frontvonalak ma a fejekben húzódnak. A kultúránkat, a hitünket, a gondolkodásunkat támadják, mert tudják, ha el tudják venni az igazságot, ha át tudják formálni az identitásunkat, akkor fegyver nélkül is legyőzhetnek minket.”³⁸

A konzervatív értelmezési keretben a nemzeti identitás olyan fogalomként jelenik meg, amely a kultúra, a család és a közösség jelentését egy tágabb történeti és politikai összefüggésbe rendezi. Nem pusztán az összetartozás érzését fejezi ki, hanem hozzájárul az intézmények, a politikai rend és a társadalmi stabilitás legitimálásához is. Ebben az értelemben a nemzeti identitás a társadalmi konfliktusokat nem megszünteti, hanem értelmezhetővé és kezelhetővé teszi azáltal, hogy a közösséget egy történetileg folytonos, organikus egészként jeleníti meg. Ezzel együtt a fennálló különbségeket és hierarchiakat is hajlamos természetesebbnek, történetileg igazoltabbnak feltüntetni. Ha azt mondhatjuk, hogy Oakeshott és Hayek konzervativizmusról alkotott köztes álláspont leírható az „ideológia által védelmezett

³⁵ Vö. Egedy 2001. 166–167.

³⁶ Herbert Kickl

³⁷ Quinton 1995. 16.

³⁸ Szalay Bobrovniczky Kristóf

hagyomány” kifejezésével³⁹, akkor a beszédekből kirajzolódik egy ideológia által védelt identitás képe is.

Az identitáson keresztül érhetjük meg a kortárs konzervativizmus harmadik magfogalmát: a tükörkép-jellegét. Musa Al-Gharbi könyvében⁴⁰ helyesen azonosítja azt, hogy a „woke” diskurzus nem a társadalom legkiszolgáltatottabb csoportjainak politikai nyelve, hanem a „szimbolikus elitek” önigazolási, státuszverseny- és hatalommegtartási eszköze. Értelmezésében a 2010-es évek progresszív identitáspolitikája nem emancipáció, hanem elit-legitimációs diskurzus. A konzervatív diskurzus erre válaszul sajátítja ki és fordítja át az identitás, az elnyomás fogalmait a nemzeti közösség, a család és a szuverenitás védelmének nyelvére. Sikeresen megszólítva a társadalom azon rétegeit, akik kirekesztve érzik magukat a „woke” diskurzusból.

Talán elsőre kissé meglepő, de a szabadság kérdése fontos helyet tölt be a konzervatív morfológiában. A konzervatív gondolkodók számtalan kritikát fogalmaztak meg a szabadság liberális koncepciójával, valamint a tömegdemokráciával szemben. A leggyakrabban visszatérő kritika a „többség zsarnoksága” az egyén társadalmi elnyomására utal. A véleményszabadságra a központosított állam és az uniformizált sokaság fogja a legnagyobb veszélyt jelenteni.⁴¹ Ezzel szemben a beszédekből egy egészen újfajta szabadságkép rajzolódik ki.

„Ma a szabadság mellett szólok fel. Szabadságot a kollektivista és szocialista ideológiáktól. Szabadságot azoktól a genderideológiáktól, amelyek át akarják írni a biológia legalapvetőbb alapjait. Szabadságot a globalista ideológiáktól, amelyek az egyformaság egészségét igyekeznek ránk erőltetni. Szabadságot a halál kultúrájától, ahogyan a nagy II. János Pál pápa nevezte. Szabadságot az abortusszal szemben. Szabadságot azoktól, akik a családot, az emberi társadalom alapkövét támadják. A vállalkozás és a piac szabadságát a kor szánalmas zsarnokaival szemben, akik a magánkezdeményezést igyekeznek elfojtani.”⁴²

Az egyéni szabadság a közösségben és a nemzeti identitás megélésében teljesebb ki, mely egyszerre jelent kötelességet az egyénnel szemben, másfelől azonban erős individuális karakterrel is bír. Erre példa, hogy a fellépők gyakran hangsúlyozták a szólásszabadságot, amely a liberális elnyomás elleni küzdelem legfontosabb eszköze. Ezáltal a szabadság szorosan összekapcsolódott az önviktimizáció folyamatával. Magukra szabadságharcosként tekintettek, akik saját anyagi jólétüket is kockára teszik azért, hogy kimondhassák szabadon az igazságot. Az állam meghurcolja őket, a digitális platformok tiltják a tartalmaikat, a baloldali értelmiség pedig megpróbálja *cancelezni* őket.

„Hazafelé tartva posztoltam a beszédemet az X-en. Alig 24 óra elteltével a beszéd elérte a 30 milliós megtekintést. Néhány órával azután, hogy feltöltöttem a beszédet a YouTube-ra, eltávolították. A mainstream média persze teljesen megőrült, fasisztának neveztek, és minden egyébgel is megvádoltak. Aztán a Reuters, milyen meglepő, írt egy cikket arról, hogy az egész dezinformáció volt.”⁴³

³⁹ Mándi 2012. 51.

⁴⁰ Al-Gharbi 2024.

⁴¹ Egedy 2001. 113–118.

⁴² Raúl Latorre

⁴³ Eva Vlaardingerbroek

A szólásszabadság megsértéséről szóló diskurzusban szintén megfigyelhető a progresszív mozgalmak áldozati kultúrájának konzervatív újrahasznosítása. A kortárs identitáspolitikában bizonyos marginalizált vagy veszélyeztetett identitások erkölcsi és episztemikus tekintéllyé alakíthatók. Aki egy stigmatizált csoport nevében szólal meg, annak állításai nagyobb hitelességet kapnak. Ez a logika lehetővé teszi, hogy a személyes sérelem a teljes csoport elleni támadásként, az egyéni előmenetel pedig a csoport kollektív győzelmeként jelenjen meg.⁴⁴ A konzervatív önviktimizációs narratíva ezt a mintát fordítja vissza, amikor a közösségi média moderációját, a dezinformáció elleni fellépést vagy a politikai korrektséget a szabadság és a nemzeti identitás eltörlésére irányuló összeesküvésként mutatja be. Az egyéni szabadság és a kollektív identitás ezáltal paradox módon központi helyet foglal el a konzervatív morfológiában.

Határfogalmak: Isten, Haza, Család

Freeden saját megfogalmazásában a határfogalmak szerepe abban áll, hogy kiegészítsék a magfogalmakat, valamint korlátozzák azok jelentését azáltal, hogy egy adott irányba terelik őket.⁴⁵ Az ideológiák ezáltal válnak befogadhatóvá a nagyközönség számára. A CPAC-beszédekben a legtöbbször visszatérő ilyen elem az „Isten, Haza, Család” hármasa volt.⁴⁶

„Isten, haza és család az a három dolog, amelyet védelmezzünk, mert tudjuk, hogy zsidó-keresztény civilizációnk nélkül nem létezne az egyház és az állam szétválasztása. Nem létezne demokrácia. Nem létezne szólásszabadság. Nem létezne lelkiismereti szabadság. Nem létezne törvény előtti egyenlőség. Ez maga lenne a pokol és a zsarnokság.”⁴⁷

A morfológiai hálóban ezek kerültek a legközelebb a magfogalmakhoz. A vallásosság a konzervativizmushoz hasonlóan az emberi tökéletlenségből indul ki, de a konzervatívok éppen annyira kifogásolták a teljes társadalom vallási dogmáknak való alárendelését, mint az egyházak eltörlését.⁴⁸ Fontossága az organikus változásképpen és a megőrzendő társadalmi intézményekben keresendő. A család szerepének hangsúlyozása, már az első konzervatív gondolkodók körében is központi kérdés volt. Bonald például a családi hierarchia felbomlásában látta a teljes társadalmi rend felbomlásának alapját.⁴⁹ Egyes felszólalók normatív módon határozták meg a családot, például férfi és nő kapcsolataként, vagy a gyermekvállalás képességeként. Egyszerre jelöli a hagyomány átadásának helyét, a demográfiai fennmaradás feltételét, a gyermekek védelmét és a progresszív identitáspolitikával szembeni ellenállás intézményét.⁵⁰

A szabadság fogalmához a beszédekben nemcsak a szólásszabadság védelme, hanem a demokrácia jelentésének újraértelmezése is kapcsolódik. A konzervativizmus viszonya a demokráciához mindig is komplikált volt. A konzervatív gondolkodók támogatták azt, de a

⁴⁴ Al-Gharbi 2024.

⁴⁵ Freeden 2003. 62.

⁴⁶ A nacionalizmusról lejjebb.

⁴⁷ Geert Wilders

⁴⁸ Quinton 1995.

⁴⁹ Bonald 2006. 81.

⁵⁰ Érdemes azonban megemlíteni, hogy a rendezvényen felszólaló Alice Weidel a német AFD társelnöke nyíltan leszbikus. Személye rávilágít arra a jelen kutatásban egyelőre fel nem lelhető trendre, miszerint a jobboldali politikai erőket egyre gyakrabban képviselik nyíltan meleg politikusok, akik felkarolják kizárólag a melegek jogait az LMTBTQ+ jogokkal szemben. Lásd: Magni és Reynolds 2023.

demokráciát csak alkotmányos, képviseleti és intézményileg korlátozott formában tudták elfogadni. Kritikáik leggyakrabban a korlátlan többségi akaratra, a tömegdemokrácia uniformizálására és az állami központosítás ellen irányultak.⁵¹ A CPAC-felszólalók ettől a hagyományos konzervatív állásponttól térnek el. A demokrácia válságát nem elsősorban a többség zsarnokságaként, hanem a választott politikai döntéshozatal kiüresítéseként értelmezik: a „mélyállam”, a brüsszeli bürokrácia, a nemzetközi bíróságok, a NGO-hálózatok és a multinacionális érdekcsoportok a népszuverenitás korlátjaként jelennek meg. Ebben az értelmezésben a liberális demokrácia nem azért problematikus, mert túl sok politikai részvételt enged, hanem azért, mert a tényleges döntéseket kiveszi a választott politikusok és rajtuk keresztül a nemzeti közösség kezéből.

„A miniszterelnök nagyon nyíltan beszél erről, és az elmúlt két nap minden előadójától azt hallottuk, hogy vissza kell szerezni a politika autonómiáját. Vagyis annak a döntéshozónak a szerepét, akit megválasztottak. A demokrácia logikája nagyon egyszerű: a döntések azok kezében vannak, akiket megválasztottak. Ők viselik a jogot, a felhatalmazást és a felelősséget is. És pontosan ez hiányzik a mai európai világból. A bürokráciák felülírják a demokratikus döntéseket, ellenfeleiket mindenféle divatos jelzőkkel illetik, miközben ők maguk beszélnek a demokráciáról.”⁵²

A biztonság jelentésének újraértelmezése szintén fontos szerepet töltött be a beszédekben. Egyszerre jelentette a szabadságot az elnyomással szemben, tehát az állampolgárok jogát ahhoz, hogy nyugodtan elmondhassák véleményüket. Azonban jelentette azt is, hogy az állampolgároknak joguk van biztonságban érezniük magukat. A felszólalók egyetértettek abban, hogy a háború és a migráció gazdasági és kulturális fenyegetést jelent országuk lakosságára nézve. Ennek következtében a biztonság a konzervatív gondolkodásban a külső és belső fenyegetésekkel szembeni védelem határfogalmává vált.

„Miközben az a helyzet, amellyel Franciaországban szembenézünk, az egyszerűen katasztrófa, mert azt látjuk a következményét ezeknek az örült migrációs örületeknek. Például most emelkedést látunk a bűnözési rátában, a nők már nem érzik magukat biztonságban Párizsban, sőt még olyan helyeken sem, amelyek korábban biztonságos helyek voltak.”⁵³

A nacionalizmus mint híg ideológia

A konzervativizmus morfológiája nem érthető meg a nacionalizmus nélkül. A saját álláspontjuk patrióta vagy nemzeti mivoltának hangsúlyozása domináns volt a beszédek egy jelentős részében. Néhány esetben ez önálló keretben jelent meg, a legtöbb alkalommal azonban a konzervatív eszmerendszer kiteljesedéseként. Freeden szavaival élve a nacionalizmus más kiforrottabb morfológiával rendelkező ideológiákat keres „gazdatestnek”. A nacionalizmus öt magfogalomból áll össze: 1.: Egy adott csoportot – a nemzetet – teszi meg az emberi önazonosság és társadalmi gyakorlatok elsődleges keretévé. 2.: A saját nemzetének pozitív értéket tulajdonít, amely ezáltal sajátos igényeket formálhat tagjai magatartására vonatkozóan. 3.: Törekszik arra, hogy az első két magfogalom politikai és intézményi formát öltson. 4.: A tér és az idő, vagyis a területi elhelyezkedés és a történeti folytonosság meghatározó tényezőként

⁵¹ Egedy 2001. 113–125.

⁵² Kovács Zoltán

⁵³ Fabrice Leggeri

jelenik meg a társadalmi identitás kialakulásában. 5.: A valahová tartozás és a tagság érzése, amelyben az érzelmek és az emocionális azonosulás fontos szerepet játszanak.⁵⁴

A nacionalizmus öt magfogalma könnyen képes a konzervativizmus központi elemeihez kapcsolódni. Freeden szerint az időbeli organicizmus meghatározó a konzervativizmus számára. A közösség, mint történeti folytonosság, a felhalmozott tapasztalat és örökölt gyakorlatok együtteseként jelenik meg. A nacionalizmus ehhez úgy kapcsolódik, hogy a nemzetet közös emlékezetként, hagyományként és szelektíven megőrzött történeti örökségként állítja be. A nemzet természetességére való hivatkozás ezért nemcsak identitásképző, hanem társadalmi és politikai rendet legitimáló funkciót is betölt: a fennálló intézmények és hierarchiák védelmét úgy támasztja alá, mintha azok a közösség történeti és természetes fejlődéséből következnének.⁵⁵ „Az egyik oka annak, hogy ma itt vagyunk, az, hogy a hazafiság nem radikális eszme. Inkább annak képessége, hogy megvédje egy nemzet polgárait a zsarnokságtól, tiszteletben tartsa a jog uralmát, és megőrizze nemzeti szuverenitásunkat.”⁵⁶

A vizsgált beszédekben a patriotizmus a nacionalizmus dekontesztációjaként értelmezhető. A nacionalizmus negatív konnotációját elhagyva a patriotizmus hazához, a történeti közösséghez, a családhoz, a vallási-kulturális örökséghez és a szuverén államhoz való lojalitásként jelenik meg. Ezáltal válik lehetővé, hogy a nemzeti önrendelkezés programja ne expanzív nacionalizmusként vagy országok közötti konfliktusként jelenjen meg, hanem szuverén nemzetek együttműködéseként, ahol a különböző országok patrióta politikusai küzdhetnek a liberális nemzetközi renddel. Ebből következően minél erősebben jelenik meg az Európai Unió belül a föderalista döntéshozatal igénye, annál hangsúlyosabbá válik a konzervatív diskurzusban a patriotizmus, mint a nemzeti közösség politikai és kulturális önvédelme.

Konklúzió

A dolgozatban amellest érveltem, hogy a CPAC Hungary 2025 beszédei a kortárs konzervativizmus olyan morfológiai változatát jelenítik meg, amelyben a konzervatív hagyomány klasszikus rend-, folytonosság- és intézményközpontú logikája egészen új logikában fogalmazódik újra. Bár gyakran éri a közbeszédben a felszólalókat a szélsőjobbboldaliság bélyege, ezektől szinte kivétel nélkül elhatárolódnak. Az új konzervatív morfológia valóban mutat némi hasonlóságot a fasizmus alapvető jellemzőivel, azonban a legfontosabb magfogalmaikban eltérés van.⁵⁷ A kutatásomban azt próbáltam bizonyítani, hogy a felszólalók többsége által képviselt ideológia leírásakor beszélhetünk a freedeni értelemben vett konzervativizmusról.⁵⁸ Ez azért lehetséges, mert a morfológiai megközelítés egyetlen ideológiát sem kezel lezártként, hanem azok belső változására helyezi a hangsúlyt. A konzervativizmus pedig még inkább kitett a változásnak, mint más ideológiák. Ezért problematikus az az álláspont, amely szerint a kortárs konzervativizmus oly mértékben eltávolodott annak hagyományosnak tekintett formáitól, hogy képviselőit már nem lehet

⁵⁴ Freeden 1998. 751–752.

⁵⁵ Uo.: 761–763.

⁵⁶ Dennis Ross

⁵⁷ Vö. Freeden 2003. 91.

⁵⁸ Néhány felszólaló nyíltan elhatárolódott a jobbboldaltól és a konzervatív gondolatoktól. Ilyen volt például Robert Fico, aki beszédében ki is emelte, hogy ő baloldali politikusként tekint magára.

konzervatívnak nevezni.⁵⁹ Pontosan saját konzervatív öndefiníciójukból kiindulva érdekesebb inkább a morfológiai hálón belül bekövetkezett változásokról beszélni, ahelyett, hogy elvetjük a konzervatív jelzőt. Ebben a tekintetben tehát a kutatás vitatja Körösenyi és szerzőtársai állítását, amely az orbáni ideológiát „kváziideológiának” nevezi és annak gondolkodását „realistának” írja le.⁶⁰

Az elemzés alapján a beszédek három központi fogalmi szerkezet köré rendeződnek. Az első a nemzeti szuverenitás, amely nem pusztán állami önrendelkezéséért, hanem a társadalmi rend, a kulturális folytonosság és a politikai autonómia védelméneként jelenik meg. A dolgozat e tekintetben megerősíti Pesti⁶¹ kutatását, amely a szuverenitást azonosította a jobboldali pártok legfontosabb közös értékeként. A második a nemzeti-kulturális identitás, amely a közösséget történetileg folytonos, organikus és politikailag cselekvő egészként jeleníti meg. A harmadik a tükrökép-jelleg: a konzervatív diskurzus a progresszív identitáspolitikára, az áldozatiságra, a szabadságra és az elnyomás fogalmait nem egyszerűen támadja⁶², hanem saját morfológiai hálójába építi át. Mindezt úgy teszi, hogy mára a 2010-es évek alt-right mozgalmainak témái is beépültek a konzervativizmus fősodrába.⁶³⁶⁴

Végezetül érdemes hangsúlyozni, hogy a jelen kutatás egyedül a 2025-ben zajlott magyar konferencia felszólalásai felől igyekezett rekonstruálni a konzervatív morfológiát. A dolgozatban tehát nem is törekedtem egy reprezentatív minta elemzésére, a hangsúlyt inkább arra helyeztem, hogy milyen világkép rajzolódik ki a főként politikusokból és politikai kommentátorokból álló felszólalók beszédeiből. A kutatás egy másik korlátja az volt, hogy a kutatás az adott ideológiát kizárólag beszédeken keresztül elemezte, miközben érzékelhető az igény a mozgalom mögötti gondolkodók körében, hogy intellektuális igazolást is adjanak az új konzervativizmusnak.^{65 66} Fontos azonban megjegyezni, hogy létezik különbség a filozófia és az ideológia között.⁶⁷ Az előbbi részben megalapozza az utóbbit, úgy is fogalmazhatunk, hogy a filozófia az ideológia komplexebb, elméletileg kidolgozottabb változata, amelyet rendszerint specialisták alkotnak meg más specialisták számára. A beszédek vizsgálata ezért nem az új konzervativizmus filozófiai teljességét rekonstruálja, hanem annak nyilvános, mozgósító és közérthető ideológiai formáját. Éppen ez indokolja a konferenciaszövegek elemzését, mivel ezekben válik láthatóvá, hogyan fordítódnak le a filozófusok, az újságírók és a kutatók szintjén kidolgozott komplex eszmerendszerek olyan politikai nyelvvé, amely értelmezési keretet kínál a hallgatóság számára a világ eseményeinek megértésében.

⁵⁹ Vö. Scruton 2018.

⁶⁰ Körösenyi et al. 2020. 186–187.

⁶¹ Pesti 2025.

⁶² Kováts 2019.

⁶³ Lakatos 2019. 292–293.

⁶⁴ B. Simon 2019.

⁶⁵ Sedgwick 2019.

⁶⁶ Vö. Békés 2020.

⁶⁷ Freeden 2004. 11.

Felhasznált irodalom

- Al-Gharbi, Musa (2024): *We Have Never Been Woke: The Cultural Contradictions of a New Elite*. Princeton, Princeton University Press. DOI: <https://doi.org/10.1353/book.129150>
- Baranyi Artúr (2025): Elméleti keretek árnyékában? Irányzatok és tendenciák a kortárs ideológiakutatásban. *Politikatudományi Szemle*, XXXIV/2., 79–97. DOI: <https://doi.org/10.30718/POLTUD.HU.2025.2.79>
- Békés Márton (2020): *Kulturális hadviselés. A kulturális hatalom elmélete és gyakorlata*. Budapest, KKETTK Közalapítvány.
- Békés Márton (2026): „Konzervativizmus” – a jobboldaliság gyermekbetegsége. *Kommentár*, 2026/2.
- B. Simon Krisztián (2019): Az alt-right és a magyar jobboldali média. In: Sebők Miklós – Böcskei Balázs (szerk.): *Itt van Amerika. Az amerikai politika hatása Magyarországon*. Budapest, Athenaeum Kiadó, 304–314.
- Bonald, Louis de (2006): *The True and Only Wealth of Nations: Essays on Family, Economy, and Society*. Naples, FL, Sapientia Press.
- Egedy Gergely (2001): *Konzervativizmus az ezredfordulón*. Budapest, Magyar Szemle.
- Freeden, Michael (1996): *Ideologies and Political Theory: A Conceptual Approach*. Oxford, Oxford University Press.
- Freeden, Michael (1998): Is Nationalism a Distinct Ideology? *Political Studies*, 46(4), 748–765. DOI: <https://doi.org/10.1111/1467-9248.00165>
- Freeden, Michael (2003): *Ideology: A Very Short Introduction*. Oxford, Oxford University Press. DOI: <https://doi.org/10.1093/actrade/9780192802811.001.0001>
- Freeden, Michael (2004): Ideology, Political Theory and Political Philosophy. In: Gaus, Gerald F. – Kukathas, Chandran (szerk.): *Handbook of Political Theory*. London, SAGE Publications, 3–17. DOI: <https://doi.org/10.4135/9781848608139.n1>
- Kováts Eszter (2019): Identitáspolitiká: túlkapás vagy a dolog maga? In: Sebők Miklós – Böcskei Balázs (szerk.): *Itt van Amerika. Az amerikai politika hatása Magyarországon*. Budapest, Athenaeum Kiadó, 325–338.
- Körösényi András (2021): A populizmus mint ellenségkép. *Válasz Online*. Elérhető: <https://www.valaszonline.hu/2021/04/06/populizmus-korosenyi-andras-essze/> (2026. 07.11.)
- Körösényi András – Illés Gábor – Gyulai Attila (2020): *Az Orbán-rezsim. A plebiszciter vezérdemokrácia elmélete és gyakorlata*. Budapest, Osiris Kiadó.
- Laclau, Ernesto – Mouffe, Chantal (2001 [1985]): *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*. Második kiadás. London, Verso.
- Lakatos Júlia (2019): Egy adaptált eszme: az amerikai konzervatív ellenkultúra. In: Sebők Miklós – Böcskei Balázs (szerk.): *Itt van Amerika. Az amerikai politika hatása Magyarországon*. Budapest, Athenaeum Kiadó, 287–303.
- Magni, Gabriele – Reynolds, Andrew (2023): Why Europe’s Right Embraces Gay Rights. *Journal of Democracy*, 34(1), 50–64. DOI: <https://doi.org/10.1353/jod.2023.0003>
- Mannheim, Karl (1986): *Conservatism: A Contribution to the Sociology of Knowledge*. London, Routledge.

- Mándi Tibor (2012): Ideológia és hagyomány: a politikai tudás problémája az angolszász konzervatív és neokonzervatív politikai gondolkodásban. Budapest, Századvég, 33–52.
- Mudde, Cas (2004): The Populist Zeitgeist. *Government and Opposition*, 39(4), 541–563. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1477-7053.2004.00135.x>
- Oakeshott, Michael (2001): Konzervatívnak lenni. In: *Politikai racionalizmus*. Budapest, Új Mandátum Kiadó, 431–453.
- Ostrowski, Marius (2022): *Ideology*. Cambridge, Polity Press.
- Pap Milán (2014): Politikai gondolkodás mint ideológia. Michael Freeden és az ideológia kontextualista-konceptualista vizsgálata. In: Ekert Mária – Molnár Attila Károly (szerk.): *Eszme és történet. A Molnár Tamás Kutató Központ tanulmánykötete*. Budapest, Molnár Tamás Kutató Központ, 7–23.
- Pesti Sándor (2025): Hasonlóságok és különbségek. A nyugat-európai szuverenista pártok programjai és politizálásuk összehasonlító elemzése. *Jogelméleti Szemle*, 2025/2., 17–78. DOI: <https://doi.org/10.59558/jesz.2025.2.17>
- Quinton, Anthony (1995): *A tökéletlenség politikája*. Pécs, Tanulmány Kiadó.
- Scruton, Roger (2018): What Trump Doesn't Get about Conservatism. *The New York Times*. Elérhető: https://www.rogerscruton.com/images/pdfs/What_Trump_Doesnt_Get_About_Conservatism.pdf (2026. 07.11.)
- Sedgwick, Mark (2019): Introduction. In: *Key Thinkers of the Radical Right: Behind the New Threat to Liberal Democracy*. Oxford, Oxford University Press, xiii–xxvi. DOI: <https://doi.org/10.1093/oso/9780190877583.001.0001>

Schmidt, Elíguszt Ákos: Towards a New Conservatism? A Morphological Analysis of the CPAC Hungary 2025 Speeches

This article examines the contemporary conservative discourse articulated in the speeches of CPAC Hungary 2025 through Michael Freeden's morphological theory of ideology. The study investigates whether contemporary right-wing discourse, often described as populist, can still be interpreted as a variant of conservatism. Using qualitative discourse analysis, the article analyses the conference's speeches, panel discussions, and Q&A events, with particular attention to the arrangement of core, adjacent, and peripheral concepts. According to the morphological approach applied in the analysis, the conservatism emerging from the speeches differs from its earlier variants and is rearranged as a response to globalization and contemporary challenges of identity politics.

Politikatudományi tanulmányok
Kiadja: ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola
1053 Budapest V. Egyetem tér 1–3.
ISSN 2064-986X

Szerkesztette: Dr. Antal Attila